بسم الله الرحمن الرحيم

މިފޮތުގައި ހިމެނިގެންވާ ބައިތައް

މުތަރުޖިމުގެ ބަސް ٢

ފޮތުގެ މުއައްލިފުގެ މުޤައްދިމާ ٥

ތަވްޙީދާއި ޝިރުކުގެ ޙަޤީޤަތް ٨

الله ގެ ރަސޫލުން ބަޔާންކޮށްދެއްވި ތަވްޙީދާއި، މިތަވްޙީދަށް

ފުނުއަރާ ޝިރުކާއި ކުފުރު ބަޔާންކޮށްދިނުން ٤٧

الله އަށް ޝަރީކު ކުރުމަކީ ކޮބައިކަން ތަފްސީލުކޮށް

ބަޔާންކުރުން ١٤٠

✵ ✵ ✵ ✵

ފުރަތުމިފުގެ ބަސް

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَّ الحَمْدَ للهِ نَحْمَدُه وَنَسْتَعِيْنُه وَنَسْتَغْفِره ونَعُوْذُ بِاللهِ مِنْ شُرُوْرِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلاَ مُضلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلاَ هَادِيَ لَه ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَه إِلا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُه وَرَسُوْلُه

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ)

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا)

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعْ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا) أما بعد:

އިންސާނުންނާއި ޖިންނީން މިދުނިޔެ ވައްތަރަން الله އުފައްދަވާފައިވާ މަޤްސަދު އެކަލާނގެ މިއުއްމަތުގެ އަޅުތަކުންގެ ވައްތަރަން ބާވައިލެއްވި ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. **الذاريات** *ސޫރަތުގެ ٥٦ ވަނަ އާޔަތުގައި ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.* ﴿ وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا

لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ [الذاريات:٥٦] "ތިމަން اللہ ޖިންނީންނާއި އިންސީން ތިމަން اللہ އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށް މެނުވީ ނަހައްދަވަމެވެ." މިއީ އެންމެހައި ޚަލްޤުތަކުން، އެޚަލްޤު އިންސާނާ މިދުނިޔެއަށް ފޮނުއްވުނު މަޤްޞަދު ބަޔާންވެގެންދާ ހައްޤު ބަސްފުޅެކެވެ. އިންސާނުން ޖަހަދު ގިނަކުރުމަން، އެބައިމީހުން މަސައްކަތްކޮށް ހަމައެކަނި ދުނިޔޭގެ އާރާއި ބާރުދޫމަތާއި ކެއުން ބުއިމަށް މިދުނިޔެއަށް ނުފޮނުއްވައެވެ. އެބައިމީހުން ފޮނުއްވީ اللہ ގެ ތައުޙީދުގައި ޤާއިމުވެ ތިބުމަށެވެ.

އެހެނަސް އިސްލާމީ ދުޢުތަވަރުއެއްގައި ތިރިއެރުވުން ޤާއިދު އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން، މި "ތަފްސީރު" އެއީ ކަންއެއްކޮށްލަން އިސްލާމީ ލިޔަން މިހާނަން ބެއެވެ. އެހިސާބުން އެ އިންސާނަކު ތިމަންނަ މިވަނީ ބައެއްކުގައި ތޯ ނުވަތަ ނޫނޯ އެނގެންދާނެއެވެ. ދުނިޔަވީ ބަހާރުގެ އުފާވާއި އަޅާދު ހޮދުމަތްޖެހައި މަޤޭ ޚާސްކަމަށް ކޮޔާ ހިސާބުގައި ތަފްސީރެއް ކޮން އެއްޗެއްކަން ނޫނީގެ ބާރުގައިވުމުން އެފަހަރާތު އެހެކިރި ބިޔަކުދުގެ ޤާއިދާއަކީ ކަށަފިބާއެވެ. މިފަދައިންވުމުން ހުރި ދުރަ ނިކަމެތި ކަމާއެވެ!

މި މަޝްވަރާގައި އިލްމުވެރިންގެ ތަފާތުވުން މި އުއްމަތް ދީން އެންމެ ފުންނާބުސް އިލްމުވެރިއެއް ކަމުގައިވާ الشَّيْخُ عَبْدُ العَزِيْزُ بنْ عَبْدُ الله بِنْ بَاز رحمه الله ޖިހާއްވާފައިވާ ފޮތް "اللہ ފޮނުއްވި އެންމެހައި ރަސޫލުން އަދި

ރަސޫލުކަން ޚަތަމް ކުރެއްވި ނަބިއްޔާ **محمد** ﷺ ބަޔާންކޮށްދެއްވި ތަންބީހު" މިފޮތް ދިވެހި ބަހަށް ތަރުޖަމާކުރުމަށް ޤަސްދުކުރީ މި ކަމުގެ މުހިންމުކަން ބޮޑުކަމާއެކު އަހަރެމެންގެ މުސްލިމް އެންމެހައި އަޚުންނާއި އުޚުތުންނަށް ތަންބީހަކީ ކޮބައިކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށް އިލްމުވެރިން ކުރައްވަމުން ގެންދަވާ މަސައްކަތަށް އިތުރު އެހީތެރިކަމެއް ފޯރު ކޮށްދިނުމުގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި މީސްތަކުން ތަންބީހު އުނގެނި ތަންބީހާ ފުދުއަރާ އެންމެހާ ކަންތަކުން އަންގައިދިނުމުގެ ގޮތުންނެވެ.

އަހަރެމެންގެ އެންމެހައި މީސްތަކުންނަށް الله ގެ ތަންބީހުގެ އިލްމުދެއްވައި ސަލަފީންގެ މަގުގައި ޘާބިތުވެ ތިބުމުގެ ތައުފީޤު އެކަލާނގެ ދެއްވާށިއެވެ. އަދި އެންމެހާ ބާޠިލް ފިރުޤާތަކުން އެކަހެރިކުރައްވައި އެންމެހާ ބިދްޢީންގެ ތަންތަނުން އަބަދުވެސް ރައްކާތެރިކުރެއްވުން އެދި الله އަށް ދަންނަވަމެވެ. وصلّى الله وسلّم على عبده ورسوله نبيّنا محمّد وعلى آله وصحبه أجمعين.

الفقير إلى عفو ربّه

أَبُوْ أَنَسْ مُحَمَّدُ حَسَن

بسم الله الرحمن الرحيم

މުޤައްދިމާ

اَلْحَمْدُ لله رَبِّ العَالَمِيْن وَ الصَّلاَة وَالسَّلاَمُ على سَيِّد الأَوَلِيْنَ والآخَرِيْنَ نَبِيِّنا مُحَمَّدٍ وَعَلى آلِهِ و أَصْحَابِهِ أَجْمَعِيْن ... أما بعد :

މިތަނުގައި ލިޔެފައި މިވަނީ ޢަރަބިބަހުންގެ **"مَجْمُوْعُ فَتَاوَى وَمَقَالَات مُتَنَوِّعَة"** ފޮތުގައި ލިޔެފައިވާ ތިން މަޒްމޫނެކެވެ.

ފުރަތަމަޔީ : ތަފްސީރާއި ސުވާލުގެ ބަޔާނެވެ.

ދެވަނައީ : އަންގަވައި ރަސޫލުން ބަޔާންކޮށްދެއްވި ތަފްސީރު، އަދި އެ ތަފްސީރާ އިދިކޮޅު ސުވާލެއް.

ތިންވަނައީ : الله އަށް ސަޖިދާ ކުރުމަކީ ކާބައިކަން ތަފްސީލުކޮށް ބަޔާންކުރުން.

މި ތިން މަޒްމޫނުގައި ލިޔެފައިވާ ލިޔުންތަކަށް އެއްކޮށްލައިގައި "الله ތަޢާލާއި އަންގަވާ ރަސޫލުން އަދި ރަސޫލުކަން ޚަތަމް ކުރެއްވި ނަބިއްޔާ **محمد** ﷺ ބަޔާންކޮށްދެއްވި ތަފްސީރު" މިނަމުގައި ޗާޕުކުރުމަށް ތަޢާރަފުކޮށްދީމެވެ.
އެއީ ތަފްސީރު ބަޔާންކޮށްދިނުމަށްޓަކައި ކުރެވޭ މަސައްކަތަކަށް

ފާގިވެރިވުމުގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި އެތަކެއް މުސްލިމުން ދަރުމަތީ ތަކެއްގައި ކުރުވާ ޝިރުކުތައް ކަމުގައިވާ، ވަލީވެރިންގެ ހިބައިން ދުރާކުރުމާއި، އެ ވަލީވެރިންނަކީ الله އަށް ކުރުމަށްވާ ވަސީލަތެއް ކަމުގައި ބުނެ އަޅުކަން ކުރެވެން ކުރުމާއި، ޤަބުރުތަކަށް މަތީގައި ބިނާ ކުރުމާއި، އެ ޤަބުރުތަކަށް ނަދުރު ބުނުމާއި، އެ ތަންތަންގައި ތަވާފު ކުރުން ފަދަ އެންމެހާ ޝިރުކުތަކުން އެކަހެރިވުމަށް މުސްލިމުންނަށް އިންޒާރު ދިނުމުގެ ގޮތުންނެވެ. އެހެނީ މިފަދަ އެންމެހާ ކަންތައްތަކަކީ ރަސޫލުން ބަޔާންކޮށްދެއްވި ތަޢުލީމާ ޚިލާފު ކަންތައްތަކެވެ. ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި މިކަން ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. ﴿ وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ ﴾ [الذاريات:٥٦] "ތިމަން الله ޖިންނުންނާއި އިންސީން ތިމަން الله އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށް މެނުވީ ނުހައްދަވަމެވެ." އަދިވެސް ވަޙީބަސްފުޅުގައި ވެއެވެ. ﴿ وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِيٓ إِلَيۡهِ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعۡبُدُونِ ﴿٢٥﴾ ﴾ [الأنبياء: ٢٥] "އިބަ ނަބިއްޔާގެ ކުރިންވެސް ކޮންމެ ރަސޫލަކަށް އެކަލާނގީ ޙައްޤު އިލާހު ކަމަށާއި، އެކަލާނގެ ނޫން އެހެން ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ނުކުރުމަށް ވަޙީކުރައްވަމުން ފަހުގައި ފޮނުއްވި އެރަސޫލުން ރަސޫލުކަލުގެން ތިމަން

الله ނުކުރުއްވަމެވެ." އަދިވެސް ވަޙީބަސްތުކުރެއްވިއެވެ. ﴿ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ ٱعْبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجْتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَ ﴾ [النحل: ٣٦] "ހަމަ ކަށަވަރުން ތިމަން الله ކޮންމެ އުންމަތަކަށް ރަސޫލަކު ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ ތިމަން الله އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށާއި، އަދި الله ފިޔަވައި އަޅުކަން ކުރެވޭ ތަކެތި ޠާޣޫތުން ދުރުވެގަތުމަށެވެ."

މިބަސްތަކުން އަޅުތަކުންނަށް ފައިދާކުރާނީ ކަމުގައި الله ގެ ރަސޫލުން އުއްމީދު ކުރަމެވެ. އަދި މުސްލިމް އުންމަތާ ފަރުދުންގެ ކަންތައް އިސްލާހުވެ އިސްލާމް ދީނުގައި މިންވަރު ކުރެއްވުން އެދި ދަންނަވަމެވެ. އަދި އެބައި މީސްތަކުން ދީނުގައި ސާބިތުކުރުވުމަށް ކުރެއްވުމަށް އެދި الله އަށް ދުޢާ ދަންނަވަމެވެ. إِنَّهُ سَمِيْعٌ قَرِيْبٌ . وَصَلى الله وَسَلَّم عَلى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَعَلى آلِهِ وَصَحْبِهِ .

✵✵✵✵

ތަފްސީރާއި ޝިރުކުގެ ޙަޤީޤަތް

އެއްމެހައި ޙަމްދެއް ވަނީ ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި ﷲ ﷾ އަށެވެ. އަނިޔާވެރިންނަށް މެނުވީ ޢަދާވާތްތެރިކަމެއް ނުވެއެވެ. ދުނިޔެ މައްޗަށް ﷲ ﷾ ހެއްދެވި އެންމެ ހެޔޮ އިންސާނާ، އަދި ﷲ ގެ ވަޙީބަސްފުޅުގެ މައްޗަށް އަމާނާތްތެރި ވެގެންވާ، އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާއަށް އެންމެ މަތިވެރި ވެގެންވާ ސަލަވާތާއި ބަރަކާތް ހުއްޖެވެ. އަދި މިބަރަކާތާއި ސަލާމުގައި އެ ނަބިއްޔާގެ އާލުންނާ އަސްޙާބުން، އަދި އެބޭފުޅުންގެ މަގު ޖިހާދުކުރި މި އުންމަތުގެ އަވްވަލުންނާއި ޤިޔާމަތާއި ޢާންމުން އެ ހިދާޔަތުގެ މަގީގައި ތާބިޢުވާ އެންމެން ޝާމިލް ކުރަމެވެ.

އެއަށްފަހު ދަންނަވަމެވެ. ހަމަ ކަށަވަރުން ﷲ ﷾ އިންސާނާ ހެއްދެވީ އެކަލާނގެއަށް ހައްޤު ވެގެންވާ ގޮތުގައި އަޅުކަން ކުރުމަށެވެ، އަދި އެންމެހައި ގޮތްތަކުން ﷲ އަށް ޝަރީކު ކުރުމުން ދުރުހެލިވެ، އެފަދަކަން ޤާބިލްކަމާ އެކަމުގައި އަޅުކަން ކުރުމަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ދުނިޔެ މައްޗަށް ރަސޫލުން ފޮނުއްވި މަޤްޞަދު އިންސާނުންނަށް ބަޔާންކޮށްދީ، މީގެ މަޤްޞަދު ތަރުބިޔަތު ހިންގުމަށެވެ. އަދި ތަފްސީރުގެ މާތްކަން އަޅުކަންކުރުން ބަޔާންކޮށްދީ، އެއާއެކު ތަފްސީރާ ގުޅުއްވާ ކަންތައްތައް

ބަޔާން ކޮށްދިނުމުގައެވެ. އެކަލާނގެ ތޮޅުގައިވާ އެންމެ މުހިންމު އަމުރަކީ ވަސް ތަފްސީރުގެ އަމުރެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިންސާނުންނާއި ޖިންނީން ގެއްލުވުމުގަނޑު، މި ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތަށް ދާން އޮތް މަގެއް ކަމުގައި ލައްވައިއެވެ. އެގޮތުން މި ދުނިޔޭގައި އިންސާނާއަށް ދެއްވާފައިވާ ޢުމުރު، الله ﷻ އަށް ޢިބާދަތްކުރުމަށް ތަފްސީރުގެ މަގުގައި ބިނާކޮށް، الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށް ތަބަޢުވެއްޖެ ކަމުގައި ވާނަމަ، އާޚިރަތުގައި ޝާނާއި ބައްދަލު ކުރާ ދުނިޔޭގައި، އޭނާ ވާނީ ނިޢުމަތުގެ މަތީގައި އުފާވެރި ޙަޔާތެއްގައި އޭގެ މިހާރު ކަމުގައެވެ. އެދުނިޔޭގެ ނިޢުމަތްތަކަކީ ފަނާވާން ނިޢުމަތްތަކެއް ނޫނެވެ. އެ ދުނިޔޭގެ އަހުލުވެރިންނަކީ މަރުވާނެ ބައެއް ނޫނެވެ. އެމީހުންގެ ޒުވާނަކީ ހަލާކުވާ ޒުވާނެއް ނޫނެވެ. އަދި އެ ދުނިޔޭގައި ޒުވާން ކަމެއް ނެތި ނިޔާނުވެއެވެ. އެދުވަހުން الله ﷻ ވަހީ ކުރައްވާނެތެވެ. "ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނޭވެ. ތިޔައިބައިމީހުންނަށް ވަނީ ދިރުމެވެ. އަދި ދުވަހަކުވެސް މަރާ ބައްދަލުކުރުމެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި ފުރިހަމަވެގެންވާ ޖަވާންކަމެވެ. ދުވަހަކުވެސް މުސްކުޅި ބައްޔާއި ބައްދަލުވުމެއް ނެތެވެ. ތިޔައިބައިމީހުންނަށް ވަނީ ފުރިހަމަ ނިޢުމަތްތަކުގައި ދެމިތިބޭނެއެވެ. އެއްވެސް ފުރިހަމަކަމާ ކުރިމަތިވުމެއް ނެތެވެ." ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންގެ ހާލަތު މިއެވެ. އެމީހުންގެ ކޮންމެ އެދުމެއް އެދުވަހުގައި ފުރިހަމަ ވާނެއެވެ. الله ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ نُزُلاً مِّنْ

غَفُورٍ رَّحِيمٍ ﴿٣٢﴾ [فصلت: ٣٢] "ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ، ރަޙީމްވަންތަ އިލާހުގެ ހަޟުރަތުން މިހަބައިމީހުންނަށް އެދުވަހުގައި ލިބިދޭ މެހެމާންދާރީއެއްގެ ގޮތުގައެވެ." އެ ސުވަރުގޭގައި الله އިރާދަފުޅު ކުރެއްވިގޮތެއްގައި އެބައިމީހުންނާއި އެކަލާނގެ އާއި ބައްދަލުވާނެއެވެ. އަދި ޝަރަފުވަންތަ ކަރީމްވަންތަ އިލާހުގެ ވަޢުދުފުޅު އެބައިމީހުންނަށް ފުއްދާނެއެވެ.

މިދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމުގައި ރަސޫލުންގެ ހިދާޔަތަށް ފުރަގަސްދީ އެމީހުންގެ ހަވާނަފުސަށް ތަބާވެ ޝައިޠާނާގެ މަގުތައް ޒިޔާދުކޮށްލި ކަމުގައި ވާނަމަ، އެމީހަކު މިދުނިޔެއިން ނުކުމެވަން ފަހު ދިރުން އޮތީ ގަދަފަދަ އަޛާބު އެމީހުންގެ މައްޗަށް އޮތް ދުނިޔެއަކަށެވެ. ތާއަބަދަށް ފަނާވުމެއް ނެތެވެ. ނަރަކައިގެ ހަރަ ދެރިޔެއްނުވުމެވެ. الله ވަޙީ ކުރައްވަނީ މިފަދައިންނެވެ. ﴿ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا۟ وَلَا تُخَفَّفُ عَنْهُم مِّنْ عَذَابِهَا ۚ ﴾ [فاطر:٣٦] "އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ޙުކުމަ ފަހަރަކަށް ނިޔާ ކަނޑައެޅުމެއް އަދި މަރާ ބައްދަލުކުރުމެއް ނުވެއެވެ. އަދި ނަރަކައިގެ ޢަޛާބުން އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ލުއިކުރުމެއްވެސް ނުވެއެވެ." އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ إِنَّهُۥ مَن يَأْتِ رَبَّهُۥ

مُجْرِمًا فَإِنَّ لَهُۥ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ ﴾ [طه:٧٤]

"ހަމަކަށަވަރުން ޤިޔާމަތްދުވަހުން އެއަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން الله ގެ ހަޟްރަތަށް މުޖުރިމެއްގެ ގޮތުގައި ބައްދަލުކުރާ މީހާއަށް ޖެހޭނީ ނަރަކައެވެ. ފަހެ ނަރަކައިގެ ދާއިމީ ޢަޛާބު އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހުއްޓެވެ. އަދި އެމީހުން އެތާގައި ނުވެސް ދިރިހުރެވޭނެއެވެ." އަދިވެސް ވަޙީ ކުރައްވައެވެ.

﴿ وَإِن يَسْتَغِيثُوا۟ يُغَاثُوا۟ بِمَآءٍ كَٱلْمُهْلِ يَشْوِى ٱلْوُجُوهَ ۚ بِئْسَ ٱلشَّرَابُ وَسَآءَتْ مُرْتَفَقًا ﴾ [الكهف:٢٩] "އެމީހުން އެހީއަށް އެދި ގޮވާލިއަސް ނަމަ އެމީހުންނަށް ދެވޭނީ ހޫނުގަދަ ފެނެކެވެ. އެމީހުންގެ މޫނުތައް އެފެނުން ފިއްސާލާނެއެވެ. ފަހެ އެމީހުންނަށް ބޯން ލިބޭ އެއްޗެއްގެ ނުބައިކަން ބޮޑުކަމާއެވެ. އަދި އެމީހުން ތިބޭ ތަނުގެ ގޮތުން ނަރަކައިގެ ނުބައިކަން ބޮޑުކަމާއެވެ." އަދިވެސް ވަޙީ ކުރައްވައެވެ. ﴿

وَسُقُوا۟ مَآءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَآءَهُمْ ﴾ [محمد:١٥] "ނަރަކައިގެ ހުރިހާ މީސްތަކުންނަށް ލިބޭނީ ފެނުގެ ސަބަބުން އެމީހުންގެ ގޮހޮރުތައް ބިރުބިރު ވެފާނުއްޓެވެ."

ފުވާއެކު މިދުނިޔޭގައި އިންސާނާ ކަށްވާތަރިވާ ބިމަލީ އެކަލާނގެއަށް ހެޔޮ ސިފަފުޅު ރަޙްމަތު ކުރުމުގެ ބިޔަވެ. އަދި الله ﷻ ގެ

ޚުއްސަވާވާޑިގައުމުން ކުރުމަށްޓަކައި ދުނިޔާގައި އެކަލާނގެއަށް ކުރަމުންދިޔުމުގެ ބިލެވެ. އެ އިންސާނާ ޢާއްމާގެ ނަފްސާ ޖިހާދުކުރުމުގެ ބިލެވެ. މިބިމަތީ އިންސާނާ ޢާއްމާގެ އަމިއްލަ ނަފްސާ ހިސާބުކުރުމުގެ ބިލެވެ. އަދި ދީނުގެ އިލްމު ހޯދާ ހުރިހާ ކަމެއްގައި ވާޖިބުއްދި ޙައްޤުގެ މަސަން ޑޮވާރި އާރަސްތުކުރާ ކަމެއްކަން އަޅުކަމުގައި ޖާހިލުކަމުގެ ބިލެވެ. الله ވަޙީދުކުރުއްވަސްވީ މިޒަމާނެއްނުވެ. ﴿ وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ مَآ أُرِيدُ مِنْهُم مِّن رِّزْقٍ وَمَآ أُرِيدُ أَن يُطْعِمُونِ ﴿٥٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلرَّزَّاقُ ذُو ٱلْقُوَّةِ ٱلْمَتِينُ ﴿٥٨﴾ ﴾ [الذاريات:٥٦-٥٨] "ތިމަން الله ﷻ ޖިންނީންނާއި އިންސީން ތިމަން الله އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށް ފިޔަވާ ނަހައްދަވަމެވެ. އެމީހުންގެ ރިޒުޤަކަން ތިމަން الله އެދިވަޑައިގެން ނުވަމުއެވެ. އަދި ކާންދިނުމަކަށްވެސް އެދިވަޑައިގެން ނުވަމުއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ދިނަވިނައިން ރިޒުޤު ދޭ ބާރާބާރުގެ އިލާހެވެ."

މިއާރާމުން ތަރުޖަމާކޮށްދިނީ ޖިންނީންނާއި އިންސީން ހައްދަވާފައިވަނީ الله އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށް ކަމެވެ. އެއާއެކު الله އިންސާނުންގެ ފަރާތުން އެއްވެސް ހާޖަތަކަށް ބޭނުންވެ

ވޮޑިގެންނެއްނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ﷻ އަކީ އެހެން ހުރިހާ މަޚްލޫޤުންގެ މައްޗަށް ފުދިވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.

ﷲ ވަޙީ ކުރައްވަނީ މިފަދައިންނެވެ. ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ أَنتُمُ ٱلۡفُقَرَآءُ إِلَى ٱللَّهِۖ وَٱللَّهُ هُوَ ٱلۡغَنِيُّ ٱلۡحَمِيدُ ﴿١٥﴾ إِن يَشَأۡ يُذۡهِبۡكُمۡ وَيَأۡتِ بِخَلۡقٖ جَدِيدٖ ﴿١٦﴾ وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ بِعَزِيزٖ ﴿١٧﴾ ﴾ [فاطر:١٥-١٧]

"އެންމެހައި މީސްތަކުންނޭވެ. ﷲ އަށް ބޭނުންތެރިވެގެންވާ ބަޔަކީ ތިޔަބައިމީހުންނެވެ. މާތް ﷲ އީ ފުދިވޮޑިގެންވާ ޙަމްދު ލިބިވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފި ކަމުގައި ވާނަމަ ތިޔަބައިމީހުން ނައްތަވައި، އަދި އަލުން ބަޔަކު ހައްދަވައި ގެންނަވައިފާނެއެވެ. އެހެނީ އެކަމަކީ މާތް ﷲ އަށް ދަތި އުނދަގޫ ކަމަކަށް ނުވެއެވެ."

ﷲ ﷻ އިންސާނުން ދުނިޔެމަތީގައި ބަދަލު ގިނަކުރުމަށްޓަކައި ނަހައްދަވައެވެ. އެއީ އިންސާނުން ގެއްލި މަތިވެރިވެގެންވާ ޚިލާފަތަކަށްޓަކައެވެ. އެ ޚިލާފަތަކީ، އެ އިމާރަތް އަޅުކަންކުރުން މަތިވެރި ކުރުމާއި، އެ ގަރާމަތް ބިރުވެރިވެ، އެ އިމާރަތް ބައްޓަންވެގެންވާ ތަރުތީބެއްގައި ތަނާ ހަމަޔަ އަދި އެ އިމާރަތް ދިރިވެގެންވާ ނަސްރުގެ މަގާ ސިފަތުގެ ބަދަލުން އެފަރާތަށް ތަނާދުންނަވުމާއި އަދި އެ

އިލާހު ލޯބިވެވޮޑިގެންނަވާ ބަދަލުދެއްވުމާއި، ހަސްތަމަށް އެއިލާހުގެ ވަޢުދުވެވަޑައިގަތުމާއި އަދާކުރުމާއި، އެއިލާހުގެ ނިޢުމަތަށް ޝުކުރުވެރިވުމާއި، އިންސާނުން އިޙްތިރާމްކުރައްވާ އިޙްތިރާމްކަމަން ކޮށްކުރުމާއި، އެއިލާހުގެ ދީނަށްޓަކައި ޖިހާދު ކުރުމާއި އަދި الله ގެ މަތިވެރިކަމާއެކު އިންސާނާ ފިކުރުކޮށް އެފަރާތަން އިންސާނާ އަދާކުރަންޖެހޭ ބައްޔުމެއް އަދާކުރުމެވެ.

އެއީ الله ވަހީ ކުރައްވާފައިވާ ފަރުމާނުންނެވެ. ﴿ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ سَبْعَ سَمَـٰوَٰتٍ وَمِنَ ٱلْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ ٱلْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ ٱللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَىْءٍ عِلْمًۢا ﴿١٢﴾ ﴾ [الطلاق:١٢]

"މާތް الله އީ ހަތް އުޑުއި، އެފަދަ މިސާލުއްކަމުގައިވާ ބިން އުފެއްދެވި ފަރާތެވެ. އެކަލާނގެ ވަހީ އެތަންތަނުގެ ދެމެދުގައި ބާވައި ލައްވައެވެ. އަދި الله ހުރިހާކަމަކަށް ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެކަމާއި، އަދި الله ގެ ޢިލްމު ހުރިހާކަމެއް ފުޅާވެގެންވާ ވަށާލައްވާކަން ތިޔަބައިމީހުން ދެނެގަތުމަށްޓަކައެވެ."

އަދިވެސް ވަހީ ކުރައްވައެވެ. ﴿ وَلِلَّهِ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ فَٱدْعُوهُ بِهَا ۖ ﴾ [الأعراف: ١٨٠] "ހަމަކަށަވަރުން الله އަށް އަލް ހުސްނާގެ ނަންތައް ލިބިވޮޑިގެންވެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެނަންތަކުން الله تعالى އަށް ދުޢާ

ދަންނަވާށެވެ.'' އަދިވެސް ވަޙީ ކުރެއްވިއެވެ. ﴿ إِنَّ فِي خَلْقِ

ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ لَءَايَٰتٍ لِّأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ

(١٩٠) ٱلَّذِينَ يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ قِيَٰمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ

فِى خَلْقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَٰذَا بَٰطِلًا سُبْحَٰنَكَ

فَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ (١٩١) ﴾ [آل عمران: ١٩٠، ١٩١] ''ސިކުނޑީގެ

އަހުލުވެރިންނަށް ހަމަކަށަވަރުން އުޑާއި ބިން ހެއްދެވުމުގައި، އަދި

ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ބަދަލުވުމުގައި ހަޤީންވެގެންވާ ހެކިތަކެއްވެއެވެ.

އެސިކުނޑީގެ އަހުލުވެރިންނަކީ ކޮޅަށް ތިބެގެންނާއި، އިށީނދެ

ތިބެގެންނާއި އޮށޯވެ އޮވެގެން މާތް الله އަށް ހަނދުމަކުރާ އަދި ބިމާއި

އުޑުތައް ހެއްދެވުމާމެދު ފިކުރުކުރާ އުޅޭ މީހުންނެވެ. ހައްދަވައި

ބޮޑުކުރައްވާ މިއަދާގެ ވެރި އިލާހެވެ. މަސައްކަތްކުރާ ބާރިތު އެއްކަލާގެ

ގޮތަކައި އިބަ الله މިތަކެތި ހައްދަވާފައި ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެ

ހުސްބޭކާރުކަމާއި ކަލާއެވެ. ފަހެ ނަރަކައިގެ ޢަޛާބުން އަހަރެމެން

ދަންނަވާފަށްދޭވެ.''

الله އަށް އަޅުކަން ކުރަންޖެހޭ الله ގެ އަޅާއެވެ. ތިޔައި މުޚްލިޞްގައިވާ

الله ގެ ދީނުގައި މަގުފުރެއްޗެވެ. މުޚްލިޞުގައި ތާއަތްތެރިވި އުނގެނޭ ނުވެއެވެ.

ބަލަދު ހުރުމަށްފަހު ދާންއޮތް ދުނިޔެއަށްބަލައި ހައްދަވާފައިވާ އަޅުކަމެވެ.
އެހެނީ ކިތަންމެ ގަދުއްޖެއް ކަމުގައި ވިޔަސް މި ދުނިޔެ ދޫކުރަން
ޖެހިދާނެއެވެ. ފުރާއެކެ ﷲ ގެ އަޖާ މި ދުނިޔެމަތީގައި ތެއްވުމުގެ
މަޤްބޫލިއްޔާ އެފަރާތުގެ ތަޤްވާތެރިދު އުނގެނިގަތުމެވެ. އަދި ﷲ ގެ
އަމުރުފުޅުތައް މަތިވެރިކޮށް ނަހީ ހުރެއްވި ކަންތަކުން ދުރުވެގަތުމެވެ.
އިންސާނާ އެދޭ ބާޠިލްތަކުގައި އެފަރާތްތަކުން ފަރާތަކަށް ދޭސްބުރު
ނުކުރުމަށެވެ. ދުނިޔޭގެ އަމުރެއް ކަމުގައިވިޔަސް ނުވަތަ ދީނުގެ އަމުރެއް
ކަމުގައި ވިޔަސް އެފަރާތަށް ވާޖިބު އެދުމެވެ. އަދި ﷲ ޚާއްޞަވި
ރަސޫލުންނަށް އިންސާނާ ތަބާވާ ފުރަތަމަ. އަދި ﷲ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް
ތަބާވުން ނަހީތަކުން ކަރާހަތް ހުރުމެވެ. އެއާއެކު ﷲ ގެ ރަސްމިތަން
އުއްމީދުކޮށް، އެފަރާތުގެ އަޚްލާޤްތަކަން ބިރުވެރި ވުމަށެވެ. އެހެނީ ﷲ
تعالى ރަސޫލުން ދުނިޔެއަށް ފޮނުއްވީ އިންސާނުން ﷲ އަށް
އަޅުކަންކުރަންޖެހޭ ދައްކަވައި އެންގެވުމަށެވެ. އަދި ﷲ އިންސާނާގެ ތަރުބިޔަތުން
ތަބާވެގެންވާ ކަންތައްތަކާއި އިންސާނާގެ މައްޗަށް ބަރާބަރު ވެގެންވާ
ކަންތައްތައް ބައްޓަންކުރެއްވުމަށެވެ. ސަބަބަކީ އެދުވަހުން އިންސާނުން
ތިމަންމެންގެ މައްޗަށް ސުވަރުގޭގެ ހަބަރާއިގެން އަދި ނަރަކައިގެ
ހަބަރާއިގެން އެއްވެސް މީހަކު ނުވަތަ އެއްވެސް ފަރާތެއް
ނުފެންނާވާކަމަށް އެބައިމީހުން ބުނިޔަ ނުދިނުމަށެވެ. ﷲ ވަހީ

ކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ. ﴿ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَٱجْتَنِبُوا۟ ٱلطَّٰغُوتَ ۖ ﴾ [النحل: ٣٦] "ހަމަ ކަނޑަވަރުން ތިމަން ﷲ ކޮންމެ އުއްމަތަކަށް ރަސޫލަކު ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ ތިމަން ﷲ އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށާއި، އަދި ތިމަން ﷲ ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރެވޭ ކޮންމެ ޠާޣޫތަކުން ދުރުވުމަށްޓަކައެވެ." އަދިވެސް ވަޙީ ކުރައްވައެވެ. ﴿ رُّسُلاً مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةٌۢ بَعْدَ ٱلرُّسُلِ ﴾ [النساء: ١٦٥] "އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރު ދެއްވައި އަދި ބިރުވެރިކަމުގެ ޚަބަރުދެއްވުން އިންޒާރު ދެއްވާ ބާރަކު ކަމުގައި ރަސޫލުން ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ ރަސޫލުން ފޮނުއްވުމަށްފަހު މީހުން ﷲ ގެ މައްޗަށް އިންސާނުންނަށް އެއްވެސް ހުއްޖަތެއް ލިބިގެން ނުވުމަށްޓަކައެވެ." އަދިވެސް ވަޙީ ކުރައްވައެވެ. ﴿ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِىٓ إِلَيْهِ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعْبُدُونِ ﴿٢٥﴾ ﴾ [الأنبياء: ٢٥] "އިބަ ނަބިއްޔާގެ ކުރިންވެސް ކޮންމެ ރަސޫލަކަށް އެކަލާނގެއީ ޙައްޤު އިލާހު ކަމުގައި، އެކަލާނގެ ނޫން އެހެން ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ނުކުރުމަށް ވަޙީކުރެއްވުމަށްފަހުގައި ފޮނުވީ އެ ރަސޫލުންކަލައިގެން ތިމަން ﷲ ނުފޮނުއްވަމެވެ."

الله ރަސޫލުން ފޮނުއްވީ ޖިންނީންނާއި އިންސީންނަށް އެ ރަސޫލުން ފޮނުއްވި ސަބަބު އަންގަވައި ދެއްވުމަށެވެ. އަދި މި ދެ ދަރިފަސްކޮޅަށް ސަލާމަތްވާނެ ސަބަބުތައް ބަޔާންކޮށްދެއްވާ އަދި ހަލާކުވާނެ ސަބަބުތައް ބަޔާންކޮށްދެއްވާ އިރުޝާދު ދެއްވުމަށެވެ. އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ޙުއްޖަތް ޤާއިމް ކުރުމަށެވެ. އެހެނީ އެބައިމީހުންނަކީ ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ޙުޖުތު ލިބިގެންވާ ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވުމަށެވެ. މިހެންވުމުން އިންސާނާއަށް الله ގެ ދީން އުނގެނިގަތުމުގައި އަދި މި ދުނިޔެއަށް އިންސާނާ ހެއްދެވި ސަބަބުތައް އުނގެނިގަތުން ލާޒިމް ވެގެންވެއެވެ. އަދި މި އުނގެނިގަތުމުގެ މައްޗަށް ކެތްކޮށް، އެމީހަކު ދުނިޔޭގައި ޢިލްމުގެމަގުގައި ދަތުރު ކުރާ މީހެއް ކަމުގައި ވުމަށެވެ. ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްފުޅު ކުރެއްވިއެވެ. (مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ) "ޢިލްމު ހޯދުމަށްޓަކައި މަގެއް ޚާރުކޮށްފި މީހަކަށް الله އޭނާއަށް ސުވަރުގެއަށް ދާނެ މަގެއް ފަސޭހަ ކުރައްވާނެއެވެ." އިންސާނާ އުނގެނިގަތުން އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ، އަދި އެންމެ މުހިއްމު ވެގެންވާ އަޅުގަނޑު الله ގެ ތަފްސީރު އުނގެނިގަތުމާއި ޝަރީޢަތު ކުރުމާ ދުރުވެގަތުމެވެ. މިއީ އިސްލާމްދީނުގެ އަސާސެވެ. އެންމެ ފުރަތަމަ ރަސޫލާއިން ފެށިގެން އެންމެ ފަހުގެ ރަސޫލާއާ ހަމައަށް ތަޢުލީމު ދެއްވީ މި އަޅުގަނޑު މައްޗަށެވެ. އެއީ އަޅުކަމުގައި الله سبحانه وتعالى އެއްކައުވަންތަކަން،

އެހެން ހުރިހާ އަޅުކަންކުރުވާ ތަކުލީފުން ދުރުވެގެނެވެ. އަދި މި ދީން ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ދީނެއް ޤިޔާމަތް ދުވަހުން الله ޤަބޫލު ނުކުރައްވާނެއެވެ. އެއީ އިސްލާމް ދީނެވެ. އިސްލާމްގެ މާނައަކީ ބޯލަނބުން ކަމުގައި ވުމުން މިދީނުގައި ތާބިޢުވެ ހުންނަ އަޅާއަށް އިސްލާމްވީ ކިޔައެވެ. އެހެނީ އޭނާ ބޯލަނބަނީ الله تعالى އަށެވެ. އެއާ އެކުގައި އިންސާނާ އެނގިގެންނަންވީ الله ގެންނެވި ބައްޓު ގޮތުގައި އަޅުކަން ކުރުވާ އިޖާރަކު ނަމާދުކަމާއި، ހިތަމަންގެމާއި، ޒަކާތްދިނުމާއި ، އަދި އަޅުކަންކުރުން ބައްޓަންވެގެންވާ ތަރުތީބަކީ އެއްގޮތްކަން ޤަބޫލުކަން، އެނޫން އެއްވެސް ބައްޔަކަށް ނުވާކަމަށް ޤަބޫލު ކުރުމެވެ. މިއީ ހުރިހާ ރަސޫލުން ގެނެސްދެއްވި ދަޢުވަތެވެ. އެކަމަކު ރަސޫލުންގެ ޝަރީޢަތްތަކުގައި ޒިޔާތުކަން ދިމާވި އެކިއެކި ގޮތުން ތަފާތުވެއެވެ. الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވާ މިފަދައިންނެވެ. ﴿لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا ﴾ [المائدة: ٤٨] "ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ކޮންމެ ބަޔަކަށް ޝަރީޢަތާއި މަގެއް ތިމަން الله ދެއްވިއީމެވެ." الله ގެ ދީނަކީ އެއްގޮތް ފުރިހަމަ ރަސޫލުންގެ ހިސާބުން އެއްގޮތް ގޮތުގެ ރަސޫލާއާ ހަމައަށް އޮތް ދީނެވެ. އެއީ އިސްލާމްދީނެވެ. އިޚްލާޞް ތައުޙީދާއެކުގައި الله އަށް އަޅުކަން ކުރުމެވެ. ދުޢާ ކުރުމުގަ އާއި ބިރުވެތި ވުމުގައި، އަދި އުންމީދު ކުރުމާއި

ނަމާދު ކުރުމާއި ތަވައްކަލް ކުރުމުގައި އަދި އެހެނިހެން އަޅުކަންތަކުގައި ވެސް އެފަރާތް އެއްކަލައުވެންތަ ކުރުމެވެ. الله ވަޙީބަސްފުޅުގައިވެއެވެ.

﴿ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعۡبُدُوٓاْ إِلَّآ إِيَّاهُ ﴾ [الإسراء: ٢٣] "الله އަށް ފިޔަވާ ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަން ނުކުރުމަށް އިބާދަތްކުރުމަށް ރައްކާތެރިވުމަށް ކަލާނގެ ނިޔާކުރައްވައި އަންގަވައެވެ." އަދިވެސް ވަކި ކުރައްވައެވެ.

﴿ إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ ٥ ﴾ [الفاتحة: ٥] "އަހަރެމެން އަޅުކަން ކުރަނީ ތިބާ ފަރާތަށެވެ. އަދި ވާޅުގަތް އެދުނީވެސް ތިބާ ފަރާތަށެވެ." ކޮންމެ ފަރަ ވަސީލަތަކުން އިންސާނާ ނިޔާމަތް ހިތި ކަމުގައި ވިޔަސް އެ ހުރިހާ ނިޢުމަތެއްގެ ވެރި ފަރާތަކީ الله ﷻ އެވެ. އެ އިލާހު އެއީ އިންސާނާ މިދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި ބޭނުން ކޮންތާކު ފަރާތެވެ. އެ އިލާހުން ދިރިއުޅެވޭނެ ސިފަފުޅު ތަކާ އެނގެ ފުރިހަމަ އަދި އެއްވެސް ބައިބެއް އަދި ބަލިކަމެއް ނެތް ސިފަފުޅުތަކެވެ. އެ އިލާހަކީ ރުބޫބިއްޔަތުގައި ވެސް، އަދި އުލޫހިއްޔަތުގައި ވެސް، އަދި ނަންފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅު ތަކުގައިވެސް އެއްކަލައުވެންތަ އިލާހެވެ. މި ހުރިހާ ގޮތްގޮތުން އެކަލާނގެ އެއްކަލައުވެންތަ ކުރަން ޖެހެއެވެ. އެ އިލާހަކީ އިންސާނާ ހެއްދެވުމުގައި ހަމައެކަނި އިލާހެވެ. އަދި ކަންތައް ތަދުބީރު ކުރެއްވުމުގައި ވެސް، އަދި ރިޒުޤު ދެއްވުމުގައި ވެސް، މިއިން

އެއްވެސް ކަމެއްގައި އެހީތެރިއަކު ބޭނުންނުވާ ތިބެވޮޑިގެންނެވީއެވެ. މި ހުރިހާ ކަމެއް ތަދުބީރު ކުރައްވަނީ ޚާލިޤުވަންތަ الله ﷻ އެވެ. الله ވަޙީ ކުރައްވަނީ މިފަދައިންނެވެ. ﴿ ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَيۡءٖۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ وَكِيلٞ ﴾ [الزمر: ٦٢] ''الله އީ ހުރިހައި ތަކެއްޗެއް ހެއްދެވި، އަދި ހައްދަވާ ވެރިޔާއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް ހުރިހާ ކަމެއްގެ ވަކާލަތު އާދައި ބާރު ތިއްބެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އަދިވެސް ވަޙީ ކުރައްވައެވެ.

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلرَّزَّاقُ ذُو ٱلۡقُوَّةِ ٱلۡمَتِينُ ﴾ [الذاريات: ٥٨]

''ހަމަކަށަވަރުން ރިޒްޤު ދެއްވާ ބާރުގަދަ ވެރިޔާ الله ކަން ކަށަވަރުވެ. އެކަލާނގެއީ އާދައި ބާރުގެ ވެރި އިލާހެވެ. އަދިވެސް ވަޙީ ކުރައްވައެވެ.

﴿ إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٖ ثُمَّ ٱسۡتَوَىٰ عَلَى ٱلۡعَرۡشِۖ يُدَبِّرُ ٱلۡأَمۡرَۖ مَا مِن شَفِيعٍ إِلَّا مِنۢ بَعۡدِ إِذۡنِهِۦۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمۡ فَٱعۡبُدُوهُۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ۝٣ إِلَيۡهِ مَرۡجِعُكُمۡ جَمِيعٗاۖ ﴾ [يونس: ٣، ٤] ''އިންސާނުން ހައްދަވައި ބެލެހެއްޓެވި ވާތީ الله އީ ހަ ދުވަހުގެ ތެރޭގައި އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވި އިލާހެވެ. އުޑާއި ބިން ހެއްދެވުމަށްފަހު الله ޢަރުޝިއަށް އިސްތިވާވެ ވޮޑިގަތެވެ.

އެކަލާނގެ ކަންތައްތައް މިންވަރު ކުރައްވައި ތަދުބީރު ކުރައްވައެވެ. الله ގެ އިޢްނަތާ އެކުގައި ދުނިޔެ އެއްވެސް މީހަކަށް އަނެކާއަށް ޝަފާޢަތްތެރިއެއް ނުވެވޭނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ހައްދަވައި ބޮޑުކުރައްވި ފަރާތަށް ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަން ކުއްތަން ކުރާށިކަމެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ނަޞޭޙަތް ލިބި، ހަނދާން ނުކުރަނީހެއްޔެވެ."

މި އަޅުކަންތަކުގައި އެންމެ ފުރިހަމަވެގެންވާ އިންސާނުންނަކީ الله މި ދުނިޔެ މައްޗަށް ފޮނުއްވި ރަސޫލުންނެވެ. އެހެނީ ރަސޫލުންނަކީ އެއިލާހު އެންމެ ރަނގަޅުގޮތުގައި ދަންނަ، އަދި އެއިލާހުގެ ބިރުވެ އެންމެ ފުރިހަމައަށް ތިބެގެންވާ އަޅުތަކުންނެވެ. އެންމެ ފުރިހަމަ އީމާންތެރިކަމާއި، ނަފްސު އިޚްލާޞު ކުރުމާއި، އެންމެ ހެޔޮ ތަޤްވާ އާއި ހިތްހަމަކަމުގައި ވަނީ الله ގެ ރަސޫލުންނެވެ. އެއަށްފަހު ސިއްދީޤުންނެވެ. އެއަށްފަހު ޝަހީދުންނެވެ. ދެން އެއަށްފަހު ޞާލިޙު އަޅުތަކުންނެވެ. الله ވަނީ ކުރައްވާފައިވާ ފަރަހައިސްނެވެ. ﴿ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ فَأُوْلَٰٓئِكَ مَعَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ وَٱلصِّدِّيقِينَ وَٱلشُّهَدَآءِ وَٱلصَّٰلِحِينَۚ وَحَسُنَ أُوْلَٰٓئِكَ رَفِيقًا ٦٩ ﴾ [النساء: ٦٩] "މާނަ الله އަށާއި ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންވީ މީހުން ނިޢުމަތްދެއްވުން ވާނީ الله

އެބައެއްގެ މައްޗަށް ނިޢުމަތް ދެއްވި މީހުންނާ އެކުގައެވެ. އެއީ ނަބިއްޔުންނާއި، ޞިއްދީޤުންނާއި، ޝަހީދުންނާއި، ޞާލިޙުންގެ ތެރޭގައެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ އެކުވެރިން ކަމުގައިވުމަށް ރިވެތިވެގެންވާ ބައެކެވެ."

الله އެއްކަލުވަންތަ ކުރުމަށް ފަހުގައި ކޮށްދުނުން ވެސް ރަސޫލާ ﷺ ގެ ރިސާލަތް ތެދުކުރަން ޖެހެއެވެ. الله تعالى އަޅުކަމުގައި އެއްކަލުވަންތަކޮށް، الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ތެދު ނުކުރާ ކަމުގައި ވަނީނަމަ އޭނާ ވެގެންދާނީ ކާފިރަކަށް ކަމުގައެވެ. ކޮންމެ ގޮތެއް ވިޔަސް މި ދެ އަމުރު ޖަމާވެގެން ޖެހޭނެއެވެ. މިގޮތުން ޙަދީޘުންނާއި ނަބަވީއާއިން الله ގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ރިސާލަތް ޤަބޫލުކުރުމާއި އެކީގައި އެމީހުންނަކީ މަގު ފުރުދުފައިވާ ކާފަރުން ކަމުގައި ތިއްބެވެ. އެމީހުން އަށްކަންތަކުރައި الله އެއްކަލުވަންތަ ކުރި ކަމުގައި ވިޔަސް މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ރަސޫލުކަން ތެދު ކޮށްނުދީ ކަމުގައި ވަނީ ނަމަ ހުރިހާ މުސްލިމުން އިޖްމާޢުވެގެންވާ ގޮތުގައި އެމީހުން ވެގެންދާނީ ކާފަރުންގެ ގޮތުގައެވެ. ހަމަ މިގޮތަށް އިސްލާމްދީނަށް ނިސްބަތްވާ އަޅުކަން ތިމަންނަ އަޅުކަން ކުރާނީ الله ﷻ އަށް ބުނެދީފައި، އަދި الله ގެ ނަބިއްޔާ ﷺ އަކީ އެންމެ ފަހުގެ ނަބިއްޔާކަން ޤަބޫލުކޮށް، އެހެންނަސް ޖީނާ ކުރުމަށް ތިމަންނަ ދީނާ ގޮތުގައި ހުއްޓެ ކުރެއްވި ކަމުގައި ބުނެދިނަސް ހަމަ ހަމަކުރިއަޅުން އޭނާ

ވެގެންދާނީ ކާފަރަކު ކަމުގައެވެ. ހުރިހާ މުސްލިމުން ދެކޭގޮތުގައި މިފަދަ މީހާގެ ލޭއާއި މުދާ ހުއްދަ އެއްޗެއްގެ ގޮތުގައިވެގެން ދާނެއެވެ. އޭނާ الله އެއްކައުވަންތަ ކުރުމަކުން އޭނާގެ އީމާންކަމުން ކުރާނެ ފައިދާއެއް ނެތެވެ. އެއީ އެމީހަކު ރަސޫލުންގެ ރަސޫލުކަން ދޮގު ކުރީއެވެ. އަދި الله ގެ ޝަރީޢަތަށް އީމާން ނުވީއެވެ. ހަމަ މިގޮތަށް الله ގެ އަޅަކު އެކިޔާރަން އަޅުކަމުގައި އެއްކައުވަންތަކޮށް، އަދި ރަސޫލުން ތެދުކޮށް، އެހެނަސް އެހެން ރަސޫލަކަށް މަލާމާތްކޮށް، ނޫނީ ހަސްކޮށްފި ކަމުގައި ވީނަމަ އެމީހަކު ކާފަރަކަށް ބަދަލުވެގެން ދާނެއެވެ. އެއީ الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ. ﴿ قُلْ أَبِٱللَّهِ وَءَايَـٰتِهِۦ وَرَسُولِهِۦ كُنتُمْ تَسْتَهْزِءُونَ ﴿٦٥﴾ لَا تَعْتَذِرُوا۟ قَدْ كَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَـٰنِكُمْ ﴾ [التوبة: ٦٥،
٦٦] "އޭނަބިއްޔާ އެމީހުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވާށެވެ. ތިޔަބައި މީހުން މަލާމާތް ކުރަންވީ الله އާއި އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ހެއްޔެވެ. އެއަށްފަހު ތިޔަބައިމީހުން ޢުޛުރު ނުދައްކާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވުމަށްފަހު އެފަދަ މަލާމާތް ކުރުމުގެ ސަބަބުން ކާފިރުވީއެވެ."

الله އަށް އިސްލާމް އީމާންވާންޖެހޭ ތަޢުލީމުގެ ކަލިމަތަކީ
އިސްލާމް އެކަލާނގެއާއި ޝަރީޢަތުގެ ސުންނަތް ކުރާ

މީހާއެވެ. އެހެނީ ޝިރުކުގެ މާނައީ ބައިވެރިއަކު ލިބިގެންވާކަމަށް އެއިލާހަށް ނިސްބަތްކޮށް ކުރުމެވެ. އެއީ ﷲ އަށް ކުރެވޭ އަޅުކަމުގައި އެހެން ފަރާތެއް ބައިވެރިކުރުން ކަމުގައި ވިޔަސް އަދި އެ ޝަރީޢަތަށް އިތުރުކޮށްދޭ ނޫނީ މަދުކުރާނެ މީހަކު އެފަރާތާއި ބައިވެރިކުރުން ކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ. މިއިން ކޮންމެ ބާވަތެއްގައި އެއަޔާ ވާހުނީ ﷲ އަށް ޝިރުކު ކުރާ މީހަކު ކަމުގައެވެ.

ﷲ ގެ ތަވްޙީދުގެ މާނައަކީ ޝަހާދަތުގެ ފުރަތަމަ ކަލިމައިގެ މާނައެވެ. (لاإِلهَ إِلاَّ الله) ހަޤުނީ ﷲ ދެނުވީ ބައްދުވެގެން އަޅުކަން ކުރެވޭން އެހެން ފަރާތެއް ނުވާކަމެވެ. އެހެންދުގައި މިކަލިމައިގެ މައްޗަށް އެލިވާމީހާ އެލިވާހުނީ ﷲ ނޫން ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަން ކުއްޔަން ނުކުރުވޭން ކަމުގެ މައްސަލަތަކެވެ. އަދި ޤާބިލުކަމާ އެކަމުގައި ﷲ އެއްކަލާމުގައި ކުރުމެވެ. ﷲ ވަނީ ކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ. ﴿ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدۡعُونَ مِن دُونِهِ ٱلۡبَٰطِلُ ﴾ [لقمان: ٣٠] "އެހެނީ މާތް ﷲ އީ ޙައްޤުވަންތަ އިލާހެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކީ ބާޠިލު އެއްޗެހިތަކެވެ." އެހެން އާޔަތެއްގައި ވަނީ ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. ﴿ فَٱعۡلَمۡ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ ﴾ [محمد: ١٩]

"ފަހެ الله މެނުވީ ޙައްޤުވެގެންވާ އިލާހަކު ނެތްކަމަށް އިބަނަބިއްލާ ދެނެގަންނާށެވެ." އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވައެވެ. ﴿ شَهِدَ ٱللَّهُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ وَٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ وَأُو۟لُوا۟ ٱلْعِلْمِ قَآئِمًۢا بِٱلْقِسْطِ ۚ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٨﴾ ﴾ [آل عمران: ١٨] "އެކަލާނގެ މެނުވީ ޙައްޤުގައިވާ އިލާހަކު ނެތްކަމަށް الله ހެކިވެ ވޮޑިގެންފިއެވެ. އަދި މަލާއިކަތުންނާއި ޢިލްމުގެ އަހުލުވެރިން އެކަމުގެ މައްޗަށް ހެކިވެއްޖެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ޢަދުލުވެރިކަމާއިގެން ޤާއިމުވެ ވޮޑިގެންވެއެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ޙައްޤުވެގެންވާ އިލާހަކު ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެއީ ބާރުގަދަ، ޙިކުމަތްތެރިވަންތަ އިލާހެވެ." އަދިވެސް الله ވަޙީ ކުރައްވައެވެ. ﴿ وَقَالَ ٱللَّهُ لَا تَتَّخِذُوٓا۟ إِلَـٰهَيْنِ ٱثْنَيْنِ ۖ إِنَّمَا هُوَ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ ۖ ﴾ [النحل: ٥١] "ތިޔަބައިމީހުން ދެ އިލާހަކު ވޮޑިގެންވާކަމުގައި ނުހަދާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله މެނުވީ ޙައްޤު ގޮތުގައި އަޅުކަންވެވޭ އިލާހަކު ނުވާކަން ކަށަވަރެވެ."

ވުމާއެކު ތަފްޞީލަކީ الله އަށް އީމާން ވުމާއެކު އަޅުކަމުގައި އެކަހެރިކޮށް އެއްކަލަޔަކަށް ކުރުމެވެ. އާނީގެ ބަރީޔާގައި އެކަމާ ނޫން އެހެން ޖަމާޢަތަށް އަޅުކަން ކުރުމަކީ ބާޠިލްކަމުގެ ގޮތުގައި ދޫބުލުކުރަން

ޖެހެއެވެ. އަދި އެފަދަ ބަލަހައްޓާ ކޮށްދީ ކަމެއްގައި ވާނަމަ އެމީހަކު މުޝްރިކަކު ކަމުގައި ބަދަލުވެގެން ވާނެއެވެ. އަދި ޝިރުކުކުރާ މުޝްރިކުންނާ، ދުރުވުމަކީވެސް ތަވްޙީދުގެ އަހުލުވެރިންނަން އައިސްފައިވާ މަޤްބޫލެވެ. الله އަމުރުކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ. ﴿ قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِىٓ إِبْرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذْ قَالُوا۟ لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُا۟ مِنكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةُ وَٱلْبَغْضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥٓ ﴾ [الممتحنة: ٤]

"ހަމަކަށަވަރުން އިބްރާހީމް އަދި އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައި ތިބިމީހުން މީސްތަކުން ފާޅުކުރި ބަރާއަތް އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށްކަމާއި ރިވެތިވެގެންނާ ނަފުސާއެކެވެ. އިބްރާހީމް އަދި އެކަލޭގެފާނާގެ އަރިހުގައިވީ މީސްތަކުން އެޅުއްވީ މިންވަރަށް ހުރިހާ ދުރުހެލިވެއްޖެ ނުކުންނަވައިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުކަންވަން މި ތިޔަބައި ތިޔަބައިމީހުންނަށާއި، ތިޔަބައިމީހުން الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރަން ތިޔަ ގެންގުޅޭ އެއްޗިހި ކަށައިން ބަރީއަ ވެގެންނެވެ. އަޅުކުރާ ކަމަކަށާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނަށް ނަފްރަތްކުރާކަން ވަނީ އަބަދުގެ އޮވެގެންނެވެ. الله ގެ އެއްކަލަވަންތަކަން އީމާންވެއްޖައުމަށް ވާންދެންނެވެ." އަދިވެސް ވަޙީ

﴿ وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦٓ إِنَّنِى بَرَآءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ ﴿٢٦﴾ إِلَّا ٱلَّذِى فَطَرَنِى فَإِنَّهُۥ سَيَهْدِينِ ﴿٢٧﴾ ﴾ [الزخرف: ٢٦، ٢٧] ކިޔުއްވާފައިވެއެވެ.

″ހަމަ ކަނަވަރުން އިބްރާހީމް ޢާނާގެ ބައްޕައާ އެނަބިއްޔާގެ ޤައުމުގެ މީހުންގެ ގޮތުގައި ބުނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކޮށް ތިޔައުޅޭ އެއްޗިހިތަކުން ތިމަން ނަބިއްޔާ ވަނީ ބަރީއަވެގެންނެވެ. ތިމަން ނަބިއްޔާ ހެއްދެވި ބޭކަލާއި އިލާހަށް މެނުވީ އަޅުކަން ކުރާމުއް ނުވެއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ ތިމަން ނަބިއްޔާއަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާނެއެވެ.″ ވުމުން މިއާޔަތުން ބަޔާންވެގެންދަނީ الله ނޫނީ އެހެން ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަން ކުރުވާ އެންމެހައި ތަކެތީންނާއި، އެނޫން ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރާ މީސްތަކުންގެ ފަރާތުން ދުރުވުން އަޅުކަންތައް ބަރީއަވާން ޖެހޭކަމެވެ. އެހެނީ، މުއުމިން އަކީ، އެކަލާނގެ ބަރީޢާ ދަޢުވުކުރަން ޖެހޭނީ، ޝިރުކާއި ޝިރުކުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ބާރުލު ބައެއް ކަމުގައެވެ. އަޅުކަމުގެ ތެރެއިން އަޅުކަންތައް ވަލީވެރިންނާ ކިބާ މީހުންނަށާއި، ނަބިއްޔުންނަށް ނޫނީ އިރާއި ހަނދާއި، ޖިންނިންނާއި، މަލާއިކަތުންނާއި، ބުދުތަކާއި، ގަސްތަކަށް އެއަޅުކަން ކުރެވުން ކަށްޒި ކަމުގައި ވާނަމަ އެއީ ތަފްސީރުން މިހާ ބޮޑުކޮށް، އޭނާގެ ތަފްސީރު ބޭނުމެވެ، ކާފަރުންގެ ދަރަޖައަށް ވެއްޖޭނެ ހިމެނެއެވެ. الله سبحانه وتعالى މުޙައްމަދު ﷺ އަދި އޭގެ ކުރިން ފޮނުއްވި ހުރިހާ

ނަބިއްޔުންވެސް ފޮނުއްވާފައިވަނީ الله ނޫން ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ކުއްމަން ކުރާ އުއްމަތް ތަކަށެވެ. އެ އުއްމަތްތަކުގެ ތެރޭގައި ނަބިއްޔުންނާއި ޞާލިޙު އަޤުވަކުންނަން އަޅުކަންކުރާ މީހުން ހިފެހެއްޓިއެވެ. އަދި ހިތަމަކާއި، ގަސްމަކަން އަޅުކަންކުރި މީހުންވެސް ހިފެހެއްޓިއެވެ. އަދި އާދެ ތެރޭގައި އަމިއްލަ އަސްލަކުން ބުދުތައް ހަދައިގެން އަޅުކަން ކުރާ މީހުންވެސް ހިފެހެއްޓިއެވެ. އަދި ބަޔަކު އުއްމަތްތަކުގެ މީހުންގެ ތެރޭގައި އިބްރާހީމާއި ތަރިތަކަށް އަޅުކަން ކުރާ މީހުންވެސް ހިފެހެއްޓިއެވެ. އެހެނީ ނަބިއްޔުންވެސް އެ އުއްމަތްތަކަށް ދަޢުވަތުދެއްވީ، الله އަށް އަޅުކަން ކުއްމަން ކުރުމަށެވެ. އަދި މިއާ ޚިލާފުން އަޅުކަންކުރެވޭ ކޮންމެ ބާޠިލު އިލާހަކުން ދުރުވުމަށެވެ. الله ގެ ވަޙީބަސްފުޅުގައި ވެއެވެ. ﴿ وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَۖ ﴾ [النحل: ٣٦] "ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން الله ކޮންމެ އުއްމަތަކަށް ރަސޫލަކު ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ މާތް الله އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށާއި ޠާޣޫތުންނާއި އަޅުކަން ކުރާ ބާޠިލުކަމާއި އެއްޗެއްސާއި ދުރުހެލިވުމަށް އެއްކިބާވުމަށެވެ."

އެހެންވުމުން ބަޔާންވެގެންދަނީ ޤުރުއާނުގެ ވަޙީގެން ޖާހިލުކަމާއި ޤުރުއާން ކުއްމަން ކުރާ އަޅުކަންކަމަކީ ޝިރުކު ކުރުން ކަމެވެ. މިސާލަކަށް އަޅުބަދަލީގެ ޤުރުބާނުކުރުމާއި ވިޔަސް، ނޫނީ މިސްކިތުގައިވާ ދުޢާކުރުމަށް

ދެބުނު ކަމުގައި ވިދާޅުވެ ނޫނީ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ދެބުނުމުގެ ކަމުގައި ވިދާޅުވެ ދެއިން ދެބުނަކުން މަދަދަން ދެދުވާއި، ޢަދުއްލުވުންގެ މައްޗަށް ނަޞްރަށް ދެބުނުމަކުގެ ފަރާތުން ދެދުވާއި ވާރޭގެ ނިޢުމަތްފަދަ ރިޒުޤު ހުދުމަށް ދެދި ބެނުމާއި މިހުރިހާ ކަންތައްތަކަކީ ވެސް الله ނޫން ފަރާތަކަށް ކުރެވެން ކޮށްދެންނުވާން އަޅުކަންތަކެވެ. މިއީ މައްކާގެ މުޝްރިކުން ޖާހިލިއްޔަ ޒަމާނުގައި ކުރި ޝިރުކުތަކެވެ.

ހަމައެކަނި އިންސާނާގެ އިޖްތިމާޢީދުގައި ވެސް ޝިރުކު ކުރެވިދާނެއެވެ. އެހެނީ ބަޔަކު މީހުން ބޮނާގޮތުގައި ދުނިޔަމަތީގައި ބައެއް މަސްލަހަތު ތަކަކީ الله ﷻ ގެ ފަރާތުން ވަކި ހެއްބަ ގުޅުންތަކާއި ދުރުވިގެންވާ މަސްލަހަތުތަކެވެ. ފުރާއެކު އެފަދަ މަސްލަހަތުތަކަށް ތަބާވެ، އެ މަސްލަހަތުން އަސްލާ ގޮތަށް ހަދައި އެމީހުންނަށް ތަބާވުން ފުދިގެން ވެއެވެ. އެހާއެކު ކޮންމެހެން ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ތަބާވުމެއް ނުޖެހެވެ. އަދި އެފަދަ މީސްތަކުން ބުނަމުންދަނީ އެ މަސްލަހަތު ތަކުންނީ ޝަރީޢަތުގެ ބައެއް އިލްމު ދީނީގޮތާ ބައެއް ކަމެވެ. އަދި މިކަމުގެ ބައެއް ކަންތައްތައް އެ މަސްލަހަތުން ހިންގުމަށް މާތް الله ވަނީ ހުއްދަ ދެއްވާފައެވެ. މިފަދަ ޢަޤީދާއެއްގެ މަތީގައި އިންސާނާ ވެއްޖެކަމުގައި ވަނީނަމަ މިއީ ބައްޔަވެގެންވާ ފާހިސަން ޝިރުކު ބޮޑު ޝިރުކުތަކެވެ. އާންމަކީ

އިސްލާމްދީނަށް ނިސްބަތްވާ މީހަކު ކަމުގައި ވާނަމަ އޭނާ ވާނީ މިޢަދާގެ ސަބަބުން މިއްލަތުން ބޭރުވެގެންނެވެ.

އިންސާނާ އިލާހުވާން ޖެހޭނީ އެ އިލާހު އެކަނި ހުރިހާ ކަންތައްތަކުގެ ވެރި ފަރާތްކަމާއި، ހުރިހާ ކަމެއް ތަދުބީރު ކުރައްވާ ފަރާތްކަމާއި، އަދި އެއިލާހު އެކަނި ސިފަފުޅުތަކާއި ނަންފުޅުތަކުގައި އަދި ކުރައްވާ ކަންތައްތަކުގައި އެކަމު ފުރިހަމަވެގެންވާ ފަރާތްކަން ޤަބޫލު ކުރަން ޖެހެނީއެވެ. މިއީން އެއްވެސް ކަމެއްގައި އެއިލާހަށް ބައިވެރިއަކު ނުވެއެވެ. ހެދިބެ ކުރުމަކީ މިއީއެވެ. ހުރިހާ ނަބިއްޔުން ގޮވާލެއްވީ މިކަމަށެވެ. ﴿ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ۝ ﴾ [الفاتحة: ٥]

"އަޅުގަނޑުން އަޅުކަން ކުރަނީ ހަމައެކަނި އިބައިލާހުގެ ބަސްދަހަމަތެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުން ވާގި އެދެނީ ހަމައެކަނި އިބަ އިލާހުގެ ކިބަފުޅުގަނޑެވެ." މިއީ ކުރިން ބަޔާން ކުރެވުން ކަންތަކުގެ ނަމޫނާ ދަލީލުކެވެ. ހަޤީޤީ ތިހަރުގަތުމު ނޫން ފަރާތަކަށް އެއްކަލަވަންތަކަށް ނުކުރެވެ. ހަމައެކަނި ޔިހަދަނުވުން އޯޢީ ކަންތަކަކުގައި ތިހާ ފަރާތަކަށެވެ. އައްލާހުތަޢާލާ ވަނީ ތިހާ އިލާހުގެ ބަސްދަހަމަތުންނެވެ. ބިރުވެރިވުން އޯޢީވެސް ތިހާފަރާތުގެ ބަސްދަހަމަތުންނެވެ. އަޅުކަމުގެ މަޢުނައިގައި ވާގި ދިނުމަކީ އަދި އެހެން ހުރިހާ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ވާގި ދިނުމަކީ އޭނާ ތިހާ އިލާހުގެ ބަސްދަހަމަތުންނެވެ.

އަޤީދާގެ މާނައީ ﷲ އަށް ހާއްޞަކަމާއިލާހީގައި ޔަޤީންކޮށްފުމާއި، ހަމަ
އެގޮތުގައި ހުރިހާ ނަފީކުރުން ދުރުވެ، އެނގޭ ހިތުގެ އަޑިން ﷲ އީ
ހަމައެކަނި ބައްދުވެގެން އަޅުކަންކުރުމާ ވާޖިބުކަން ޤަބޫލު ކުރުމެވެ. އަދި
އެ އިލާހާއި ޞިފަތްތަކާއި ވެރި އިލާހު ކަމާއި، ހުރިހާ އަޅުކަމުތަކުގެ
މައްޗަށް ތަދުބީރުކުރައްވާ ފަރާތްކަން ޤަބޫލުކުރުން، އެންމެ ފުރިހަމަ
ނަންފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކާއި ލިބިގެންވާ ފަރާތް ކަމަށް ޤަބޫލުކުރުން
އެއްވެސް ބައިބަދަލެއް އެފަރާތަކަށް ލިބިގެން ނުވާކަމަށާއި، މިއިން
އެއްވެސްކަމެއްގައި އެފަރާތަކަށް ބައިވެރިއަކު ލިބިގެން ނުވާކަމަށް
ޤަބޫލުކުރުމެވެ. އަދިވެސް ދުނިޔެއަށް ނަބީންނެރުއްވި ފޮނުއްވީ ކަލާނގެ، ﷲ
ﷻ ތެރޭގައި ހުރިހާ ރަސޫލުންނާއި އަދި އެރަސޫލުން ގެނެސްދެއްވި ވަޙީ
ޤަބޫލުކުރުމެވެ. މިހުރިހައި ރަސޫލުންގެ ތެރެއިން އެންމެ މަތިވެރިވެގެންވާ
ރަސޫލު، މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ރިސާލަތަށް އެންމެ މާތްވެގެންވާ، އެހެން
ހުރިހާ ރިސާލަތްތަކަށް މަންސޫޚު ކުރި ރިސާލަތެއް ކަމުގައި ޤަބޫލު
ކުރުމެވެ. އެހެނީ މުސްލިމުކު ތިމަންނަ ﷲ ގެ ރަސޫލާގެ ރަސޫލުކަން
ޤަބޫލުކުރާކަމާއި، ރަސޫލާ ﷺ ގެނެސްދެއްވި ހުރިހާ ކަމަކަށް
ހަމައެކަނިވާން ތަބާކަމަށް ޤަބޫލުކުރި އެއާއެކު ތިމަންނަ، މުސްލިމަކަށްވެ
ކައްދަބަކޮށް މުޙައްމަދު ﷺ ފަދަ ރަސޫލަކު ކަމަށް ޤަބޫލުކުރާކަމަށް
ބުނާ ނަމަ (ހަމަޖެހޭ ރަސޫލުކަމަށް ދައްވާކުރި މުސްލިމަކަށްވެ

ކައްޒާބަކީ، އަބޫބަކުރުއް ޞިއްދީޤު ޞަޙާބީންނާއެއްކޮށް އޭނާއާ ދެކޮޅަށް ޖިހާދުކުރެއްވީ ތަމާމަ ހިތުން ހަނގުރާމައެއްގައި އޭނާ މަރާލެވުނެވެ.) މިފަދަ ނަބީއާ އޭނާ ނުބުއްވަތު ކޮށްފި ކަމުގައި ވާނަމަ އޭނާގެ ޞަޙްބަ ނަބީ ބާރުތަކުން ދިރިއުޅުއްވީއެވެ. އޭނާ ހިދު ޙަޤީޤަތް، ނޫނީ ޙަޤީޤަތު ކުރި ނަމާދަކަން ކުރާނެ އެއްވެސް ތަރިދާއް ނެތެވެ. ސަބަބަކީ އިސްލާމްދީނުގައި މިއްލަތުން ބޭރުވާން ތަކަ އަމަލެއް ނެތީ ބަޔަކު އެނގޭ އޭނާގެ އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭ. الله ވަޙީ ކުރައްވައެވެ. ﴿ مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَٰكِن رَّسُولَ ٱللَّهِ وَخَاتَمَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ ۗ ﴾ [الأحزاب: ٣٠]

"ތިޔަބައިމީހުންގެ ފިރިހެނުންކުރެ އެކަކުގެވެސް ބަފައިކަލަކު ކަމުގައި މުޙައްމަދު ﷺ ނުވެއެވެ. އެހެނަސް އެއީ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ. އަދި ނަބީކަން ޚަތަމް ކުރެއްވި ނަބިއްޔާއެވެ." މިއުއްމަތުގެ ނަބިއްޔާއި އެންމެ ފަހުގެ ނަބިއްޔާ ކަމާއި، އެއަށްފަހު އެއްވެސް ރަސޫލަކު ދުނިޔެއަށް ވަދެ ނުވާނެކަން ބަޔާންކުރެއްވިކަން ޘާބިތު ވެއެވެ. މިހެން ވުމުން ނަބިއްޔާ ނިމުނީ ވަޙީފޮނުއްވުން ނިމުނީ ބުރަކަން ނިމުނީ ޖެހުނީކަން ދަންނަވައި، އެބުނިކަމުގައިވީ ނަމަ، އޭނާއަކީ ސިއްރުކުރާ މީހަކަށް، އާދަކުރީގައި ކޮންމެއިރަކު ހިނގާ ބަދަލުން ބާކީވާ ދިރިއުޅުއްވާ. އަދި އޭނާއަކީ ދަސްކުރަކު ކަމުގައި ބެލުން، އަދި އޭނާ ތަރުބިޔާވާ މަރުޙަލާއެއް ކަމުގައި

ވަނީނަމަ ތާއަބަދަށް ނަރަކައިގައިވާ މީހުންކަމުގައި ވާނެއެވެ. الله ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ފަދައިން ﴿ وَلَوۡ أَشۡرَكُواْ لَحَبِطَ عَنۡهُم مَّا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴾ [الأنعام: ٨٨] "އެބައިމީހުން ތިމަން الله އަށް ޝިރުކު ކޮށްފި ކަމުގައި ވާނަމަ އެބައިމީހުން ކޮށްފައިހުރި ހުރިހާ ޢަމަލެއް ބާޠިލްވެގެން ދިޔައީއެވެ." އަދިވެސް الله عَزَّ وَجَلَّ ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ وَلَقَدۡ أُوحِيَ إِلَيۡكَ وَإِلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكَ لَئِنۡ أَشۡرَكۡتَ لَيَحۡبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ﴾ [الزمر: ٦٥] "ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަ ނަބިއްޔާއަށާއި، ތިޔަ ނަބިއްޔާގެ ކުރީގެ ނަބިއްޔުންނަށް ބާވައިލެއްވި ވަޙީބަސްފުޅުގައި ވަނީ، ހަމަ ކަށަވަރުން ޝިރުކު ކޮށްފިކަމުގައި ވާނަމަ ތިޔަ ނަބިއްޔާގެ ޢަމަލުތަކެއްވެސް ގެއްލި ހިނގައިދާނެއެވެ. އޭގެފަހުން ވާހުށީ ގެއްލިގެންވާ މީހުންގެ ތެރޭގައެވެ."

މިގޮތުން އިންސާނަކު މާތް الله އަށް އީމާންވުމަށްފަހުގައި الله ބާވައިލެއްވި ހުރިހާ އެއްޗެއް ތެދުކުރުމުގައި ވިޔަސް އޭނާ ޖިނާއަކީ ހުއްދަ އެއްޗެއްކަން ނޫނީ ވާޖިބު ކުރުމާއި، ޙަރާމުން ބަރާބަރު އެއްކޮށްކަމުގައި ބުނެފިނަމަ އެހިނދު އޭނާ ކާފިރަކަށް ވެގެންދާނެއެވެ. އެމީހަކު ދީނުގައި ބަޔާންވެގެންވާ ހުރިހާ ކަމެއްގެ މައްޗަށް

ބަދަލުކުރިކަމުގައި ވިޔަސް ދެއެވެ. އިސްލާމްދީނުގައި ކަނޑައެޅިގެން
ބަޔާންވެ، އެނގިފައިވާ ބަރާބަރު އެއްގޮތް ހަމަހަމަ ކުރިމަތީގެ ބުރުޖަހާ
މިއެވެ. އެމީހަކީ އިސްލާމްދީނުން މުރުތައްދުވެފައިވާ މީހެކެވެ. އޭނާގެ
އެހެން އަމަލުތައް ބަދަލުކުރަން އަށް ﷲ އަޅުކަންކުރަނީ ކުރުމަކުން އޭނާއަށް
ތިބިޤޫން އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުވެއެވެ. ހަމަ އެފަދައިން ނޫހު ނަބީ ނޫހު
ނަބީ ބިއްޔާ، އިބްރާހީމް އަދި އިސްމާޢީލް ނަބީ އެފަދަ އެހެން
ނަބިއްޔުން އެއީ ނަބިއްޔުން ނޫންކަމުގައި އޭނާ ބޭނުންވިނަމަ އެމީހާ
ކުރެއްވި ބުނުމަށް ތަޢާލާ. އޭނާގެ ހެދިއް ބަލަކަލާ ބާރެއް
ބަދަލުކުރުމުގައި ވަރުގަދަ. ސަބަބަކީ އޭނާއަށް އެ ޝިރުކު ކުރުމެއް ﷲ
ﷻ ބަލައިދަނޑުވަތި އެކަލާނގެ ވަހީބަސްފުޅުވެ. ހަމަ އެހެންކަމުން ﷲ
ބަރާބަރު ކުރައްވާލައިވާ އެއްގޮތް ބަރާބަރު ކުރުމުން އިސްލާމްދީނުގައިވާ އަދާ
ކުރުވެވިގެންދިޔައެވެ. އެކަމުން އެއްބަޔަށް އަންނަނީ ގައްޓާ
ނޫނީ އެހެން ދިރިއުޅެ އަރާއެކު ކައިވެނިކުރުން ބަރާބަރު
އަންނަނީ ބެލުމުން އަދި މުރުތައްދުވާނަމަ. ވީމާ ހިފައި ނަގާދުކަމް،
ޖަހާލުމަށް، އެހެނިހެން ހުށަހެޅުއް ކުރެއްވުންނެވެ. ﷲ ވަހީ
ކުރެއްވާފައިވެއެވެ. ﴿ وَلَوۡ أَشۡرَكُواْ لَحَبِطَ عَنۡهُم مَّا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴾

"އެބައިމީހުން ތިމަން الله އަށް ޝިރުކު ކޮށްފި ކަމުގައި ވާނަމަ އެބައިމީހުން ކުރި ހުރިހާ ޢަމަލެއް ބާޠިލްވެގެން ދިޔައީއެވެ." [الأنعام: ٨٨]

ދުނިޔޭގައި މިހާރު އަހަރެމެން ހޭދަކުރާ ޒަމާނީ ޢިލްމު މަދު، ޖަހާލަތު ގިނަވެފައި އޮތް ޒަމާނެކެވެ. الله ﷻ ޢިބާދަތްކުރައްވި އަޅަކު ގުނުވި ދުނިޔަވީ ޢިލްމުތަކުގެ ތެރެއިން ވެސް، މިދުނިޔެ މިއީ އާޚިރަތް ކުރާ ތަންތައްގެ ގޮތްގައި ހުރުމަން އަބަދަކު މަސައްކަތް ކުރަނީއެވެ. އެއާއިއެކުގައި الله تعالىގެ ދީނުގެ ޢިލްމު މަދުވެ، އިންސާނުން ދީނާ ދުރުވެ، ދުނިޔެއާމެދު މަޝްޣޫލުވެ، الله ގެދީނުން އެއްކިބާ ވެއްޖެއެވެ. ދީނުގެ ހިފުމުގެ މަތިގައި ސާބިތުވުމާއި، الله ގެ ޝަރީޢަތާމެދު ވިސްނައި ހިކުމް ކުރުމާއި، ތަފްޞީލު އުނގެނިގަތުމުން ގިނަމީސްތަކުން މިވަނީ ދުރަށްގޮސްފައެވެ. މިއުޅުމުގައި މަޝްޣޫލުވާ މީހުންނަކީ މަދު މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން މަދު ބައެކެވެ. ވުމުން الله ގެ އަމުރުތަކުންނަށް ބޯލި މި އަމުރުތަކާއި ގުޅޭގައި ދަރުވާތެރިވެ، الله ﷻ ގެ ޙޯދާއި އެދިލާރުގެ ނަބިއްޔާގެ ސުންނަތް އަނބުރާ ދުއްޖަހާ ވުމެވެ. ދީނާއި މެދު ވިސްނައި ތަދައްބުރުކުރުން، އެދިން ހުދުމަން މަސައްކަތް ކުރުމެވެ. ތަފްސީރަން އީމާންވުމާއި ޝިރުކަކީ ކާބައިކަން އެނގި، އާގެ މައްސަކަން ބަހައިލުމުގައި މަސައްކަތް ކުރުމެވެ. އެހެނީ ދީނަށް ބަހައިލުމަށް ޖެހެނީ އާއްމުން

އުނގެނިގެންވާ ބާރުގަދައެވެ. އަދި މިއާއެކު އިންސާނާ ޒިޔާރަތް ދުވަހުގައި ސުވަރުގެއަށް ވަދެވޭން އޮތް ސަބަބުތަކާއި، ނަރަކައިން ސަލާމަތްވާން އޮތް ވަސީލަތްތަށް ދެނެގަންނަން ޖެހެއެވެ. އެގޮތުން އިލްމީ މަޖިލިސްތަކަށް ހާޒިރުވެ، އިލްމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ފޮތްތަކަށް ކިޔައި، އަމިއްލަ ނަފްސާއި، އެހެންމީހުންނަށް މަންފާ ކޮށްދިނުން ހުއްޓެވެ.

ޝިރުކު ބެހިނީ ކުޑަ ޝިރުކާއި ބޮޑު ޝިރުކަށެވެ. ބޮޑު ޝިރުކަކީ الله ގެ އެއްކަލާނގެކަމުން އިންސާނާ ބޮޑުކުރާ ޝިރުކެވެ. ބޮޑުޝިރުކުގެ އަހުލުވެރިޔާ އިސްލާމްދީނުން ނެރެދޭނެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ހުރިހާ ޢަމަލުތައް ބާޠިލުވެގެން ދާނެއެވެ. އެއީ ބަސްތަކުން ނުވަތަ ޢަމަލުތަކުން الله އަށް ކާފިރުވާވާ ކޮންމެ ކަމެކެވެ. ޤަބުރުގެ އަހުލުވެރިން ކައިރިން މަދަދަށް އެދުމާއި، الله ބަރާބަރު ކުރުއްވި ކަލޮއް ބަރާބަރު ކުރުމާއި، ބައްޔާ ރަސޫލުބޭކަލުންގެ ރިސާލަތް ޤަބޫލު ނުކުރުމާއި، މިފަދަ ކޮންމެ ކަމެއްގެ ބުރުމަކީ އެއިންސާނާ މުރުތައްދުވާ މީހެއްގެ ބުރުމަކަށް ދާ ކަންތައްތަކެވެ. ނިސާ ސޫރަތުގައި الله ވަހީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغۡفِرُ أَن يُشۡرَكَ بِهِۦ وَيَغۡفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُۚ وَمَن يُشۡرِكۡ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱفۡتَرَىٰٓ إِثۡمًا عَظِيمًا ﴿٤٨﴾ ﴾ [النساء: ٤٨] "ހަމަ ކަށަވަރުން الله

އެކަލާނގެ ކިބައިގަން ޝަރީކަ ކުރާ މީހާގެ ފާފަ ނުފުއްސަވައެވެ. އެނޫން ކޮންމެ މީހެއްގެ ފާފަ މާތް الله އިރާދަ ކުރައްވާ މީހަކަށް ފުއްސަވާނެއެވެ. الله އަށް ޝަރީކަ ކުރާ މީހާ ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑުވެގެންވާ ދޮގެއް ހަދުމުގެ ފާފަ އުފުލައިފިއެވެ."

މި އާޔަތުގައި الله تعالى ވަނީ ޝިރުކަކީ ނުފުއްސަވާނެ ފާފައެއްކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައެވެ. އެނޫން ކޮންމެ މީހެއްގެ ފާފަ ވަނީ الله އިރާދަ ކުރެއްވުމުގައެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަ ކުރައްވާ އަގަކަށް ފާފަ ފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި الله އިރާދަ ކުރެއްވި ބަޔަކަށް ޤިޔާމަތް ދުވަހުގައި އެމީހުން މި ދުނިޔެހަޔާތުގައި ކުރި ފާފަތަކުގެ މިންވަރަށް އުޤޫބާތް ލިބިލިބި ހުންނާނެއެވެ. އަދި އެއާއެކު އިސްލާމްދީނުގައި ހުރި، ޝިރުކު ނުކުރާ ބާބުގައި ފާފަ ހަކަން ތަޢުބާސްވެ މަޢްސިޔަތެއް ކަމުގައި ވާނަމަ އެފާފަތަކުގެ މިންވަރަށް ނަރަކައިގެ އުޤޫބާތް ލިބި، ޖާހިލު ފުރަތަމަ ދުރުން އާދައަށް އޮތީ ސުވަރުގެއެވެ. މި ބަޔާނުގެ މަޒްހަބަން أَهْلُ السُنَّةِ وَ الجَمَاعَةِ ވަނީ އިޖްމާޢު ވެގެންނެވެ. ޚަވާރިޖުންނާއި މުޢުތަޒިލީންނާއި އަދި އެނޫންވެސް ބާޠިލު ބަޔާނުގައި ހިމި މީހުންނާ ޚިލާފުވެއެވެ. الله ބާވައިލެއްވި ފުރުޤާނުގައި ޒުމަރު ސޫރަތުގައި ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ قُلْ

يَـٰعِبَادِىَ ٱلَّذِينَ أَسْرَفُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا۟ مِن رَّحْمَةِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ

ٱللَّهَ يَغۡفِرُ ٱلذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلۡغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٥٣﴾ [الزمر: ٥٣]

"އިބަ ނަބިއްޔާ އެބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ. އަމިއްލަ ނަފްސުތަކުގެ މައްޗަށް ގިނަގުނަ ފާފަކޮށް، އެނަފްސު އިސްރާފް ކޮށްފައިވާ ތިމަން ﷲ ގެ އަޅުތަކުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުން ﷲ ގެ ރަޙްމަތުން ދުރަކަން ނުދެކޭށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އީ ހުރިހާ ފާފަތައް ގިނަގިނައިން ފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ ރަޙީމުވަންތަ އިލާހެވެ." އިބްނުމަރުދަވައިހިން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ޢުމަރު ސޫރަތުގެ މި ބަޔާންވި އާޔަތް އަރިސްކުރައި ވަނީ ފާފަތަކުން ތައުބާވާ މީހުންނާ ދެކުރެއެވެ. އެހެނަސް ނިސާ ސޫރަތުގައިވާ އާޔަތް އެއީ ފާފަތަކުން ތައުބާވުން، އެއާޔަތުގެ މަތީގައި ސިއްރުކޮށްގެން ހުރި ދުނިޔެ ޤުރުއާ މީހުންނާ ދެކުރެއެވެ. އެއާދެޔޭ ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغۡفِرُ أَن يُشۡرَكَ بِهِۦ وَيَغۡفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ ﴾ [النساء: ٤٨، ١١٦] "ހަމަ ކަށަވަރުން ﷲ އެކަލާނގެއާ ޝަރީކު ކުރާ މީހާގެ ފާފަ ނުފުއްސަވައެވެ. އެހެން ކޮންމެ މީހެއްގެ ފާފަ މާތް ﷲ އިރާދަ ކުރައްވާ މީހަކަށް ފުއްސަވާނެއެވެ."

އިންސާނާ މަރުވެ ދިޔައީ ޝިރުކުގެ ޙާލަތުގެ މަތީގައި ނޫންކަމުގައި ވާނަމަ (ޝިރުކުކުރުން ނޫނީ އެފަދަ އެހެން ޙާލަތަށް ކޮންލައިވީކަމުގައި ވީނަމަވެސް އެއިން އެއްވެސް ޙާލަތެއް އެއީ ބަޔާން ކަމެއް ކަމުގައި ނުދެކޭ) އެހެނީ އެ އިންސާނާ ޤިޔާމަތްދުވަހުން ވަނީ الله ގެ އިރާދަފުޅާއި މިންވަރުފުޅުގެ މަތީގައެވެ. އެއީ ބައްޔު މަގުގައިވާ أَهْلُ السُنَّةِ وَ الجَمَاعَةِ ގެ ބަޔާނެވެ. އެފަދަ އިންސާނަކަށް الله ބުޤުރާތް ދެއްވުމަކީ އިރާދަ ކުރައްވައިފިނަމަ ނަރަކައިގައި އާދާ ދުނިޔެމަތީގައި ކޮންލައި ދިޔަ ޙާލަތުގެ މިންވަރަކަށް ބަދަލު ވިޔަސްއެވެ. الله އިރާދަ ކުރައްވައިފި ނަމަ އެއިންސާނާގެ ޙާލަ ދުއްސަވައި ސުވަރުގެވަންތަވެރިންގެ މީހުންކަމުގައި ލައްވާނެއެވެ.

އެގޮތުން މި ފުޖޫދަން ނިކުމެގެޔާ ޚަވާރިޖުންނާއި އެމީހުންގެ އެބަޔާނާއިން ގޮވާލާ ބަޔަކު މިކަމުގެ ބަޔާނާއި ބޭނުމީ ޙާލަތަކާއި ދުނިޔެ ދުނިޔާ ކޮންމެ އަޑަކު ތާއަބަދަން ޗަރަންސަމައިގައި ފުރުވެ. އެ ނަރަކައިން ނިކުމެވާން އެއްވެސް މަގެއް އެމީހަކަށް ނުވެއެވެ. މި ބަޔާނާ "މުބްތަދިޢީން" ގޮތުގެ ކުރެއެވެ. އެހެނަސް ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ބަޔާނަށް މިހިރުގޮތުގެ އަހުލުވެރިންނާ ޚިލާފު ބަޔާނެއްކަމެވެ. އަހުލުއްސުންނަތުގެ ދާތް ގޮތަކީ ބޭގެމީ ޙާލަތް ކުރުމުގައި ތަރުބިއްޔަތު،

ދުނިޔެ ދޫކުރާ އަތާ އާނާ އެކުވެރިއެއް ބަލާލު ނުކުރާކަމުގައި ވާނަމަ އުޚްރާ އެވަނީ އިސްލާމްކަމުގެ ދާއިރާގެ ބޭރުގައެވެ.

މިފަދަ ކަންތައްތަކަކީ އިސްލާމްދީނުގައި ޙަރާމްގެ ބޮޑެތި ކަންކަމެވެ. އެއާއެކު މުސްލިމް އަޚުންނާއި އުޚުތުން މި އިސްލާމު ހިދާޔަތުން ދުރުވުން ވެގެން ވެއެވެ. ސަބަބަކީ މިކަންތައްތަކަކީ ޝަރީޢަތުގެ އުސޫލުތަކެވެ. ޚަރަޖަކަކީ ނުބައިކަން ބޮޑުވެގެންނާ އެއްކޮށެވެ. އެޚަރަޖަކަން އިންސާނާ އަރައިގަންނަނީ އިންސާނާ އެދިލް ވެދައިވާލާއެއް ބޮޑުކަމުންނެވެ. އަދި ދީނުގެ އިލްމުން އިންސާނާ ދުރުވެ ދިއުމުންނެވެ. ބައެއް ބާރަތްތަކުގައި ޚަރަޖަކަން އަރައިގަންނަ އިންސާނާ އާނާއަށް ނޫނޭ ބާރުގައި ﷲ އަށް ކަރުވެ، މުޝްރިކުއްގެ ބާރަކަށް އާނާ ބަދަލުވެގެން ދެއެވެ. އާނާ ދީނާއިމެދު ޝަރިކު ވެދައިވާލާއެއް ބޮޑުކަމުންނެވެ. ރަސޫލު ﷲ ﷺ ގެންސްދުއްވި ބައްޓު ދީނާއި، ހިދާޔަތުން އަތާ އެއްރިބާވ ދިއުމުން އާނާއަށް ދިމާވާ ގޯހަކެ މިއީއެވެ. ފުރާއަށް އަލިއްޔަ ނަފްސާނަން ގެޑީކަންތަކަކަށް ބާރުދޭ ތެޅި ދިބިވައިވާ އިންސާނާ ވިސްނާށެވެ. ﷲ ބަރާތް ކުރައްވާފައިވާ ކަންތައްތަކަކީ ބޮޑުވެގެންވާ އުޑުބާބް އެކަންތައްތަކުގެ މައްޗަށް ޖެއްސެވާފައިވާ ކަންތައްތަކެވެ. އަދިވެސް ކުރާ އަޑުކަންތަކަކީ ﷲ އަށް ހާޖިސް ކަމާއެކުގައި ކުރާ އަޑުކަންތަކެއް ކަމުގައި ހަރާމެވެ.

ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި ކުރިއަރައިދާ އިސްތިޤާމަތަކަށް ވާނެވެ. ދީނުގެ އުޞޫލް ކަމުގައިވާ ޤުރްއާނާއި ސުންނަތް އުގެނި، الله ގެ ދީނަށް ކުރިމަތިލާ އިސްތިޤާމަތު ކަމުގައި ވާނެވެ. އަޅާއަށް އޮތީ الله ގެ ޙައްޤު ދީނާއި އުއިމާރުގެ ހިތާމަކަމަށް އެދި ގިނަގިނައިން الله ގެ ރަޙްމަތްތަކުގައި ދެންނެވުމެވެ. ކޮންމެވެސް ފާފައެއް ކުރެވިއްޖެ ބާވަތެއްގައި ކުރިއަރައި ތައުބާވާ މީހަކު ކަމުގައި ވާނެވެ. ސަބަބަކީ ބަނދުވުން ޤަބޫލުވާ ގޮތުގައި ކޮންމެ އާދަމުގެ ދަރިއަކީ ކުށް ކުރާނެ މީހެކެވެ. އެއާއެކު އެންމެ ހެޔޮކަމާ މީހާއަކީ އެ ކަމަކަށް ތައުބާވާ މީހާއެވެ.

ތައުބާއަކީ އިސްލާމްދީނުގައިވާ އަޅުކަމުން އެދުމުން ބޮޑުކަމެއް އާންމުގެ އީމާންތެރިކަން ދަން ކޮށްލާން ކަމެކެވެ. ވުމުން الله ހުކުމްކުރައްވައިވާ ތައުބާގެ ދޮރު ހުޅުވާލައްވާފައިވުމެވެ. الله ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ وَتُوبُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ﴾

[النور: ٣١] "އަދި އެންމެހައި މުއުމިނުންތަކުން الله ގެ ޙަޟްރަތުން ކާމިޔާބު ލިބިގަތުން އެދި އެކުލަވައިގެން ތައުބާވާށެވެ." އަދިވެސް ވަޙީ ކުރައްވައެވެ.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ تُوبُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ تَوۡبَةٗ نَّصُوحًا ﴾ [التحريم: ٨]

"އޭ އީމާންވި މުއުމިން އަޑުއަހާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ނަޞޫޙް ވެދާނެ ތައުބާއަކުން ތައުބާ ވާށެވެ." ތައުބާ ވުމަކީ އިސްތިޣްފާރަކީ

ހާޖިމް ފެށެންވާ ކަމުގެއެވެ. ރަސޫލުއް الله ﷺ ބަކުރީތުލު ކުރައްވާފައިވެއެވެ. "الله އަށް އަޅާ ތަޤުވާ ވެއްޖެކަމުގައި ވާނަމަ އާނާގެ ކުރިގައި ދެސްކަރާ ހާލަތަކުން الله ފުއްސަވާނެއެވެ." އަޅާއަށް ހަލާއަކަށް އަރައިގަތުމުން އަވަހަށް ތައުބާގެ ދަގަން އުސޫބި ރުޖޫޢަ ވާންވީއެވެ. އެހެނީ މިދުނިޔެއަކީ ތާއަބަދަށް އިންސާނާ މަސައްކަތު ކުރާތަނަކަށް ނުވާތީއެވެ. އިންސާނާއަށް އޮތީ ދުނިޔެއަކީ ވަގުތީ ތަނެއް ކަމުގައި ބަލާއިރު، ދެން އަންނަން އޮތް ދުނިޔެއަކީ ޖަނާވަދާން ދުވަހެއް ނުނިމޭ ޒަބުރުކޮށް، އެދުވަހަށް ރުޖޫޢަ ވާނީ އެކަމަށް މިދުނިޔޭގައި ތައްޔާރު ވެގެން.

ސިކުނުގެ އަށްޔާ ވައްތަރަށް "ކުޅަ ސިކުނުކެވެ." މިސާލަކަށް އަޑުކަންތަކުގައި ދެއްކުންތެރިކަން ވުމާއި، އަދި އަޑުކަން ކުރާ މީހުންގެ ފަރާތުން ހެޔޮބަސް ގޮތުމަތަށްބަސައި އެ އަޑުކަން ކުރުމަކީ ކުޅަ ސިކުނުކެވެ. އެއީ ބަމަކީރުތަރުން ކުރާ އަޑުކަމުން ކަމުގައި ވިތަސް ނުނިމީ ދުނިޔެއިން ކޮށްތާ ބަލަން ކުރާ އަޑުކަމުން ކަމުގައި ވިތަސްވެއެވެ. ދުނިޔެން ކޮށްތާ ކުޅަ ސިކުނުގެ ތަރުކާގައި މިސާލަކަށް "الله އާއި މިލްކި މިއަށް އިސްކަށް ކުރައްވިޔައްގާ" މިފަދަ ބަޔާނެއް ކުޅަ ސިކުނުކެވެ. އެގޮތުން الله ނޫން ތަރާރާއަށް ގަންނީ ހާވާ ކުރުމާއި، ނަޑިއްހާގެ ނަންގަނަ ހާވާ

ކުރުމާއި މިފަދަ ކަންތައްތަކީ ކުޑަ ޝިރުކު ތަކުގައި ހިމެނޭ ކަންތައްތަކެވެ. މިފަދަ ކޮންމެ ކަމަކީ ކޮންމެ އިންސާނަކު ވެސް އަމިއްލަ ނަފްސަށް އިންޒާރުދީ ރައްކާތެރިވާންޖެހޭ ކަންތައްތަކެވެ. އެގޮތަށް ރަސޫލުއް الله ﷺ ގެ އަރިހުގައި މީހަކު "الله އާއި ރަސޫލާ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާއެވެ." މިހެން ބުނުމުން ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްފުޅު ކުރެއްވިއެވެ. "ތިމަންނަބިއްޔާ، الله ނޫނީ އިލާހެއް ކަމުގައި ޝަރީކެއްތޯ. ބުނާށެވެ. ހަމައެކަނި الله އިރާދަފުޅު ކުރެއްވިއްޔާއެވެ." އަދިވެސް ޙަދީޘްފުޅު ކުރެއްވިއެވެ.(مَنْ كَانَ حَالِفًا فَلْيَحْلِفْ بِاللَّهِ أَوْ لِيَصْمُتْ) "ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކު ހުވާކުރާ ނަމަ الله ނޫން ފަރާތެއް ގަންދީ ބުނުމެއް ނުވެއެވެ. އެހެންނޫނީ އެމީހަކަށް އޮތީ ހިމޭނުން ހުރުމެވެ." އަދިވެސް ޙަދީޘްފުޅު ކުރެއްވިއެވެ.(لَا تَحْلِفُوا بِآبَائِكُمْ وَلَا بِأُمَّهَاتِكُمْ وَلَا بِالْأَنْدَادِ وَلَا تَحْلِفُوا إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا تَحْلِفُوا إِلَّا وَأَنْتُمْ صَادِقُونَ) "މައިންބަފައިން ގަންދީ ތިޔަބައިމީހުން ހުވާ ނުކުރާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އިލާހުތައް ތިޔަބައިމީހުންގެ އިލާހުތައް ގަންދީ ހުވާ ނުކުރާށެވެ. އަދި الله ގަންދީ ހުވާ ކުރާއިރުގައި އެ ހުވަޔަކީ ތެދު ހުވައެއް ކަމުގައި ހުންނާށެވެ. އަދިވެސް ޙަދީޘްފުޅު ކުރެއްވިއެވެ.(مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللَّهِ فَقَدْ كَفَرَ أَوْ أَشْرَكَ) "الله ނޫން ފަރާތެއް ގަންދީ ހުވާ ކޮށްފިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކު ޝިރުކު ކޮށްފިއެވެ. ނުވަތަ ކާފިރު ވެއްޖެއެވެ."

މި މާނައިގައި އުމަތް ބަލިޔެއް ބޮއްވަސް އިސްލާމްދީން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާންފުޅު ކުރެއްވިއެވެ.(أَخْوَف مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ قَالَ الرِّيَاءُ) "ތިމަން ނަބިއްޔާ މި އުންމަތުގެ މައްޗަށް އެންމެ ބިރުވެރިވަނީ ތިޔަބައިމީހުން ކުޑަ ޝިރުކު ކޮށްފާނެ ކަމަށެވެ. އެހިނދު ރަސޫލާއާ ސުވާލު ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ ކުޑަ ޝިރުކަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ ބަޔާންފުޅު ކުރެއްވިއެވެ. އަޅުކަން ކުރުމުގައި ދެއްކުންތެރިކަން ވުމެވެ." ބައެއް ބާރަށްޓަކައިގައި މިފަދަ އަޅުކަންތަކުގައި ދެއްކުންތެރިކަން ވަކި އެމީހަކު އިސްލާމްދީނުން ނުކުތުވާނެ ކުފުރު ކަމުގައި ވެގެންނުވާނެއެވެ. އެއީ އާދަ ދީނުގެ ތެރެއަށް ދެއްކުންތެރިކަން ވައްދައި، ނިފާޤުކަން ފަޚުރުކޮށް އިސްލާމްދީނުގެ ޝިޢާރު ބޭރުކުރުން ފާޑުކޮށް، އެ އިމާންކަމަށް ޙިލާފުވުމެއް ނުކޮށް ހުރުމުންނެވެ. މިބާވަތުގައި އާދާ ވެގެންނުވާނީ ﷲ ގެ ދީނަށް ބޭރު ކުރުމަށް ކަނޑައެޅި ބައިނުވެހެއް މުސްލިމަކު ކަމުގައެވެ.

ހަމަ އެގޮތަށް އާދާ ހުރި ކުރުމުގައި ﷲ ނޫން ފަރާތެއް ގަސްދު ހުރި ކުރުމުގައި އެފަދަ މަސްލަޙަތު ﷲ މަތިވެރި ކުރާ ފަރާތުން މަތިވެރި ކުރުމަށްޓަކައި ނޫނީ އެފަދަ މަސްލަޙަތަކަށް ހައިބަތުގައިވާ ރިޔާއު އެނގޭކަމަށް

ގަބޫލު ކޮށްގެން ހުރި ކަމުގައި ވާނަމަ ދީނުގައި އޭނާއީ ކާފިރެއް ކަމުގައިވެ، އިސްލާމްކަމުން ބޭރުވާނެއެވެ.

އަޅުގަނޑުގެ ދުޢާއަކީ الله ﷻ އަޅުގަނޑުން އެންމެންނަށް އަދި ތިޔަ އެންމެނައި ފަރާތްތަކަށް ދީނުގެ ފިޤުހު ދެއްވައި، ދީންމަތީގައި ސާބިތުވުމުގެ ތައުފީޤު ދެއްވުމެވެ. އަދި ނުބައި ފިތުނަތަކުން ސަލާމަތްކުރެއްވުމެވެ. އެހެނީ އެފަރާތަކީ ގިނަގިނައިން ދެއްވާ ކަރާމާތްތެރި ފަރާތެވެ. وَصَلى اللهُ عَلى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَ عَلى آلِهِ وَ أَصْحَابِهَ أَجْمَعِيْن.

✵ ✵ ✵ ✵

الله ގެ ރަސޫލުން ބަޔާންކޮށްދެއްވި ތަފްސީރާއި، މިތަފްސީރަށް ފުށުއަރާ ޝިރުކާއި ކުފުރު ބަޔާންކޮށްދިނުން.

ހުރިހާ ޙަމްދެއް ލިބިގެންވަނީ ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި الله ﷻ އަށެވެ. ދުނިޔޭގައި ރަނގަޅު ނިމުމެއް ލިބިގެންވަނީ الله އަށް ތަޤުވާވެރިވި އަޅުތަކުންނަށެވެ. ބަރަކާތާއި ސަލާމް ލެއްވުން އެދެނީ ހުރިހާ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން އެންމެ މަތިވެރިވެގެންވާ އަޅާ، މުޙައްމަދު ﷺ އަށެވެ. އަދި الله ފޮނުއްވި ހުރިހާ ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުން އަދި އެހިދާޔަތުގެ މަތީގައި ސާބިތުވި ހުރިހާ ޞާލިޙް އަޅުތަކުން މި ބަރަކާތާއި ސަލާމުގައި ޝާމިލު ކުރައްވާށެވެ. އެއަށްފަހު ދަންނާށެވެ.

الله ﷻ ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވާ ތަފްސީރު އަދި އީމާންކަމާއި ރަސޫލުންނަށް އީމާންވުމަކީ އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް އެންމެ މުހިންމުކަން ބެހިގެންވާ ވާޖިބަކަށް ވިސްނުމުގައި އެ އިލާހަކީ މަތިވެރިވެގެންވާ، އަދި އެންމެ ޝަރަފުވެރި އިލްމު ކަމުގައި ވިއެވެ. ފުޤަހާއުން އިންސާނާ މިކަމަށް ބޮޑުކަމާއި ...

ރިސާލަތުގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވައިފައެވެ. ދުރާލާ ﷲ އަރަހުގެން އެންގެވުމަށް ހުއްޖަތް ފާސްވުމެވެ، އެދުވަހުގައި ޤިޔާމަތް ތިބުމުގެ ބައްޔިނާތް ދެއްވުމެވެ. އަދި ކޮން ކުރުމާއި ނުބައިކަންތައްތަކާ މަތިން ދުރުހެލިވުމުގެ އުޅުއްވަން އަދި އެފަރާތުގެ ރަސޫލުންގެ ދުރާ ދަންނަވާލާށެވެ.

އެއަށްފަހު އެފަރާތުގެ އަރިއަހުން މަތީގައި ރައްޔިތުން އަދި ބައްޔިނާތް އަދި ފަރުވާލެވެ. އެއްވެސް ސަރުކާރުންގެ ގޮތުގައި ބައްޔިނާތަ އަޅުގަނޑުގެ މައްޗަށް އެންމެ މުހިއްމު ވާޖިބެވެ. އެއީ އެންމެ ފުރަތަމަ ފުރުޞަތެވެ. އެއީ ﷲ ތަޢާލާގެ ރަސޫލުންގެ އެންމެ ފުރަތަމަ ދަޢުވަތެވެ. އެރަސޫލުންގެ ދަޢުވަތުގެ ހުރިހާވެސް ރަޙްމަތް ބައްޔިނާތެވެ. ﷲ ﷻ މިބި ކުރައްވާފައި ފެނިއިންނެވެ. އެފާތުގެ އެއީ އެންމެ ހުރިހާ މިނިކުރައްވާ ފާސްލެވެ. ﷲ މިބި ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ ٱعْبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجْتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَ ۖ ﴾ [النحل: ٣٦] "ހަމަކަށަވަރުން މިމަން ﷲ ގެންގުމަށް ޢިބާދަތް ރަސޫލަކު ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ މިމަން ﷲ އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށާއި، އަދި ﷲ ފިޔަވައި އަޅުކަން ކުރެވޭ އެންމެހައި ޠާޣޫތުންނާ ދުރުވެހެލިވުމަށެވެ." މިއާޔަތުން ފާހަގަކޮށް އިސްވެދާނެގައި އެ އިލާހު ހިތާ ޢިބާދަތްކުރުން ވެސް ރަސޫލުން ފޮނުއްވިއެވެ.

އެއީ އެ އުއްމަތްތަކަށް އަންގަވައި ދެއްވުމަށެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ﷲ އަށް އަޅުކަންކުރާނުހިކަމެވެ. އަދި ޝާއްޤުތަކަން ގާތްކުރާނުހިކަމެވެ. ހުރިހާ ރަސޫލުންގެ ދަޢުވަތަކީ ވެސް މިއެވެ. މިގެ މާނައަކީ ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަން ކުރުމުގައި ﷲ ނޫން ފަރާތެއް އެ އަޅުކަމުގައި ބައިވެރި ނުކުރާނުހިކަމެވެ. އެހެނީ ހުރިހައި ރަސޫލުން ޒާތުއްވި ދެއުމުތަކުގެ މިސްތަކުންނާއި، އެ ރަސޫލުންނާ ދެމެދު ހިނގި ހަނގުރާމަތަކައި ދެބަސްވުން ތަކަކީ މިކަމު ގުޅޭޗަކަން ބިނާވި ހިނގި ކަންތައްތަކެވެ. އެހެނީ ޤައުމު އުއްމަތްތައް މީހުން ވެސް، ﷲ އަކީ އެމީހުންނަށް ރިޒްޤު ދެއްވާ ފަރާތް ކަމާއި، އެމީހުން ހެއްދެވި ފަރާތްކަމަށް ޤަބޫލުކުރެއެވެ. އަދި އެއިލާހުގެ ނަން ފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކާއި އެބައިމީހުން ދަންނައެވެ. ވީމައެކު އެރަސޫލުންގެ ދަޢުވަތަކީ އެއުއްމަތްތަކުގެ މީހުން އިންސާނުކުރެ ޖެހުނު ސަބަބަކީ އެއިލާހަށް އަޅުކަން ކުރެވެން ކުރުމަށް އެމީހުންނަށް ގޮވައިލެއްވުމެވެ.

ނޫޙު عليه السلام ގެ ޤައުމުން ފެށިގެން މިއަދާ ޖެހެންދެން ވެސް އިންސާނުންގެ ތެރެއިން ބައެއް އަޅުތަކުން އެއިލާހަށް އުޅުނީ އަޅުކަން އެހެނާމަށް ކުރެވުން ކުރުވައެވެ. ﷲ ވަކީ ކުރެއްވާނުވާ އާހަށުގެ މާނައަކީ މިއެވެ.

﴿ أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَٱجْتَنِبُوا۟ ٱلطَّٰغُوتَ ۖ ﴾ [النحل: ٣٦] "ތިމަން الله
އަށް އަޅުކަން ކުރުމާއި، އަދި ތިމަން الله ފިޔަވައި އަޅުކަން ކުރެވޭ
އެންމެހައި ޠާޣޫތުތަކުން ދުރުވެގެންނާށެވެ." ابْنُ عَبَّاس رضي الله عنهما ފަރާތުން
ރިވާވެގެން ވެއެވެ. އަޅުކަމަކީ ތަޢުޙީދެވެ. އުއްމަތުގެ ހުރިހާ އިމާމުވެރިން
ވެސް ދެކެވަޑައިގަންނަވާ ގޮތުގައި އަޅުކަމަކީ ތަޢުޙީދެވެ. އެހެނީ ހުރިހައި
ދަޢްވަތަކީ ވިއެވެ. ކާފިރުވުމީ އެއްކަލަމަކީ الله އާއި الله ނޫން ފަރާތް
ތަކަށްވެސް އެބައި ދީނުން އަޅުކަން ކުރުމަން ކުރުއްވެ. الله ވަޙީ
ކުރައްވާފައިވާ ފަރުމާވައިފިނެވެ. ﴿ وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦٓ إِنَّنِى
بَرَآءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ ﴿٢٦﴾ إِلَّا ٱلَّذِى فَطَرَنِى فَإِنَّهُۥ سَيَهْدِينِ ﴿٢٧﴾ ﴾
[الزخرف: ٢٦، ٢٧] "ހަމަކަށަވަރުން އިބްރާހީމް އެނަބިއްޔާގެ ޤައުމުގެ
މީސްތަކުންނާއި ބައްޕައާ މުޝްރިކުބައްކަން ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން
އަހަރެން ވަނީ ތިޔަބައިމީހުންނާއި، ތިޔަބައިމީހުން الله ފިޔަވައި އަޅުކަން
ކުރަން ގެންގުޅޭ އެއްޗެހީގެ ކިބައިން ބަރީއަ ވެގެންނެވެ. އަދި ތިމަން
ނަބިއްޔާ ހައްދަވައި ބޮޑުކުރެއްވި އިލާހަށް ވެސްވީ އަޅުކަން ކުރުމެއް
ނުކުރަމެވެ. ފަހެ އެކަލާނގެ ތިމަން ނަބިއްޔާއަށް ތެދުމަގު
ދައްކަވާނެއެވެ." ފަހެ الله ގެ ނަބިއްޔާ އެމީހުންނާއި، އަޅުކަން
ކުރަން ގެންގުޅުނު ތަކެތީން ބަރީއަވެވަޑައިގެން ވިއެވެ. ހަމައެކަނި

ބޮޑުކުރައްވާ ފަރާތް ފިޔަވައެވެ. މި އާޔަތުން އިނގޭ ގޮތުގައި އެޤައުމުގެ މީހުން الله ނޫން ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަން ކުރާއިރު الله އަށްވުރެސް އަޅުކަން ކުރިއެވެ. އެހެންވުމުން، الله ގެ ޚަލީލު ކަމުގައިވާ އިބްރާހީމް عليه السلام އެމީހުންގެ ހުރިހައި އިލާހުންތަކުން ދުރުވެވަޑައިގެން، ހަމައެކަނި ހެއްދެވި ފަރާތް އެއީ ޙައްޤު ގޮތުގައި އަޅުކަން ކުރެވޭ ފަރާތްކަން ޘަބޫތުކުރައްވާ، އެފަރާތަށް އެކަނި އަޅުކަން ކުރުމަށް ކުރެއްވިއެވެ. މި މާނަ އެކުލެވޭ ގޮތަށް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿وَأَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَأَدْعُواْ رَبِّى﴾ [مريم: ٤٨] "ފަހެ އިބްރާހީމް عليه السلام އެ ނަބިއްޔާގެ ބައްޕައާއި، އަދި الله ފިޔަވައި އަޅުކަން ކުރަން އެޤައުމުގެ މީހުން ގެންގުޅޭ ތަކެއްޗާ ދުރުވެވަޑައިގަންނަވާނަމެވެ. އަދި ޢިބާދަތްތަކުގެ ވެރި އިލާހަށް ދަންނަވާނަމެވެ." މި އާޔަތުން އިނގޭ ގޮތުގައި އެޤައުމުގެ މީހުންނަށް الله އާއި ނޫން ފަރާތްތަކަށްވެސް އަޅުކަންތައް ކުރެއްވެން ކުރި ބައެކެވެ. މި ވާހަކައިގައި އެހެން އާޔަތްތަކާއި ޤުރްއާނުގައި އަރިސްކަރައިވެއެވެ. ބަޔާންވެދިޔަ އާޔަތްތަކުން ތަފުސީލު ކުރެވިފައި ހުރިހާ ނަބިއްޔުންނާއި ރަސޫލުންގެ ދަޢުވަތުގެ މަޤްޞަދަކީ الله ނޫން ފަރާތްތަކަށް ކުރާ އަޅުކަންތަކުން ދުރުވުމާއި، ހަމައެކަނި ހެއްދެވި ގޮތުގައި އަޅުކަން ކުރާ އިލާހަކީ الله سبحانه وتعالى ކަމުގައި ހެދުމެވެ. އެ އިލާހު

ނޫން ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަން ކުރުމުގެ ނުވަތަ މަދަދަށް އެދި ދެންނެވުމުގެ ނުވަތަ ނަދުރުބުނުމުގެ ނުވަތަ ކަތިލުމުގެ ނުވަތަ ނަމާދު ކުރުމުގެ ނުވެއެވެ. އަދި ހަމަ އެއާއެކު އެހެން އަޅުކަންތައްވެސްމެއެވެ. ފަހެ لَا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ މި ކަލިމައިގެ މާނައަކީ މިއެވެ. الله މެނުވީ ހައްގު ގޮތުގައި އަޅުކަން ވެވޭ އިލާހެއް ނުވެއެވެ.

އިލާހުވެރިންގެ އަރިހުގައި މިކަލިމައިގެ މާނައަކީ މިއެވެ. ސަބަބަކީ ދުނިޔޭގައި الله މެނުވީ އަޅުކަންކުރެވޭ އިލާހުންތައް ނުހަނު ގިނައެވެ. އެންމެ ކުރިއްސުރެ ވެސް މުޝްރިކުންތައް އަޅުކަންތައް ކުރަމުން ދިޔައީ އެތައް އިލާހުންތަކަކަށެވެ. ނޫހު ﷺ ގެ ޤައުމުންފެށިގެން ކޮންމެ އުއްމަތެއް ވެސް އިލާހުންތަކެއް ގެންގުޅުން ދިޔައެވެ. މިސާލަކަށް: ވައްދު، ސުވާޢު، ޔަޣޫޘު، ޔަޢޫގު، ނަސްރު، އަދި މިނޫން އިލާހުންތައް ވެސް ނުހަނު ގިނަގިނައެވެ. މިގޮތުން ޢަރަބިންނާއި ފާރިސްކަރައިގެ އަހުލުވެރިންނާއި ޝާމްކަރައިގެ އަހުލުވެރިން ވެސް الله އާއި الله ނޫންފަރާތްތަކަށް އަޅުކަން ކުރަމުން ދިޔައެވެ. ވުމުން، الله ﷻ މި އުއްމަތްތަކަށް ނަބިއްޔުން ފޮނުއްވީ لَا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ މިކަލިމައަށް ގޮވާލެއްވުމަށެވެ.

މި މާނައިގައި ﷲ ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدۡعُونَ مِن دُونِهِۦ هُوَ ٱلۡبَٰطِلُ ﴾ [الحج:٦٢]

"އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އީ ޙައްޤުވެގެންވާ ގޮތުގައި އަޅުކަން ކުއްތަންކުރެވޭ ހަމައެކަނި އިލާހެވެ. އެ އިލާހު ފިޔަވައި އެމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކީ ބާޠިލް ތަކެއްޗެވެ." މި އާޔަތުން އެނގިގެންދަނީ ﷲ ފިޔަވައި ވުޖޫދުގައިވާ ކޮންމެ އިލާހަކީ ބާޠިލް އެއްޗެއް ކަމެވެ. އެ އިލާހު މެނުވީ އަޅުކަން ވެވޭ ކޮންމެ އެއްޗަކީ، ފަހެ ޠާޣޫތެކެވެ.

﴿ وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَۖ ﴾ [النحل: ٣٦] "ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ﷲ ކޮންމެ އުއްމަތަކަށް ރަސޫލަކު ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ ތިމަން ﷲ އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށާއި، އަދި ﷲ ފިޔަވައި އަޅުކަން ކުރެވޭ އެއްޗެހި ޠާޣޫތުތަކުން ދުރުވުމަށްޓަކައެވެ." މާނައީ : ތިޔަބައިމީހުން ﷲ އެއްކަލުވަންތަ ކުރުމަށް ފަހުގައި އަޅުކަން ކަންތަންކުރެވޭ އެއްޗެހީގެ ތަކެތިން ދުރުވާށެވެ. އަދި އެ ތަކެއްޗާއި ވަކިވެގަންނާށެވެ.

ޠާޣޫތުގެ މާނަ: ﷲ މެނުވީ އަޅުކަން ވެވޭ ކޮންމެ އެއްޗަކީ ޠާޣޫތެކެވެ. އެއީ އިންސިއެއް ނޫނީ ޖިންނިއެއް ނޫނީ މަލާއިކަތެއް ކަމުގައި ވިޔަސް

ދެއެވެ. އަދި އެ އެއްޗަކީ ދިރުމެއް ނުވާ އެއްޗެއް ކަމުގައި ވިޔަސް އެ އެއްޗެއްގެ ތުރުމާއެކު އަޅުކަން ކުރުވިއްޖެ ބާވަތުގައި އެއީ ޖާހިލުކަމެވެ. އެހެނަސް މަލާއިކަތުންނަށާއި، ނަބިއްޔުންނަށާއި، އަދި ޞާލިޙު އަޢުލިޔާއުންނަށް، އެމީހުން ނޫނީ ބާރުގައި އަދި އަޅުކަން ކުއްލިން ކުރުމަން އެމީހުން ޚާއްޞަ ނުކުރާ ބާރުގައި، މިސްކީނުން އަޅުކަން ކޮންމެހެން އެހިނދުގައި ޖާހިލިއްޔާ ޝައިޠާނާއެވެ. ސަބަބަކީ ދުނިޔެމަތީގައި ނަބިއްޔުންނާއި ބާވަތު އަޅުކަމުން މަޚްލޫޤުން ފަދަގައި އެމީހުންނަށް އަޅުކަން ކުރުމުގެ ނުބައި ވަސްވާސް މިސްކީނުންނަށް ވިސްނުނީ ޝައިޠާނާގެ ފަރާތުން ކަމަށް ވާލިއެވެ. އެ ހިނދުގައި އެ މީހުންނަށް އަޅުކަން އެކުރުވީ ޝައިޠާނާއަށެވެ.

ފަހެ ނަބިއްޔުންނާއި މަލާއިކަތުން އަދި الله ﷾ ގެ ދީނުގައި ތާބިޢުވެ ހުރި އެއްވެސް ބާވަތެއް އަޅެއް، މިސްކީނުން ޢާނާއަށް އަޅުކަން ކުރުމަކަށް ނުދޭނެއެވެ. އެހެނަސް އެކަން އިސްލާމްކުރާތީ، ދީނީހުރީގެ ބަޔާތަކުގައި އެ ކަންތަކާއި ދުރުވެގެން ހަނދުވަރަ ކުރިއެވެ. ވުމާއެކު، ޖާހިލިއްޔާ الله ނޫން ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ކުރުވުން ހިނދުގައި އެކަމަށް ހުރި ދީބާ، އެ އަޅުކަން ކުއްލިން ކުރުވުން އަޅުވައިލިއްޖެއެވެ. މިސާލަކަށް ފިރުޢައުން، އިބްލީސް އަދި މިފަދަ ބުދުތަކާއި ކޮންމެ މީހެކެވެ. އެއީ

ގަހެއް ކަމުގައި ވިޔަސް ނޫނީ ހިލައެއް ކަމުގައި ވިޔަސް ނޫނީ ބުދެއް ކަމުގައި ވިޔަސް ވެގެންދާނީ ޝިރުކުކަމަށެވެ. މި މާނަ ތޫރަވާ ގޮތަން الله ﷻ ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِىٓ إِلَيْهِ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعْبُدُونِ ﴿٢٥﴾﴾ [الأنبياء:٢٥]

"އިބަނަބިއްޔާގެ ކުރިންވެސް އަދި ކޮންމެ ނަބިއްޔަކަށް، އެކަލާނގެއީ ޙައްޤު އިލާހު ކަމަށާއި، އެކަލާނގެ ނޫން ޙަޤީޤީކަން އަޅުކަން ނުކުރުމަށް ވަޙީ ކުރެއްވުމަށްފަހު މެނުވީ އެ ނަބިއްޔުން ރަސޫލުކަމުގައިގެން الله ނުފޮނުއްވައެވެ." މި އާޔަތުން ވެސް ބަޔާންކޮށްދެނީ ކުރީގައި ބަޔާންކުރި އާޔަތުގެ މާނައެވެ. ހުރިހާ ރަސޫލުންނަށް ވެސް އަމުރު ކުރެއްވީ الله ގެ ތަވްޙީދަށް ގޮވާލެއްވުމަށާއި، އެޢަޤީދާއަށް އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކު އަޅުކަން ކުރުމަށެވެ. އަދި އެންމެން ޢަޤީދާތަކަށް ކުރެވޭ ހުރިހާ އަޅުކަންތަކުން ދުރުވެ، އެ އިލާހުން ތަކަން ކާފިރު ވުމަށެވެ. މުޝްރިކުން لَا إِلَه إِلاَّ الله މި ކަލިމާ ދެކޮޅު ހެދީ މިސަބަބަށްޓަކައެވެ. އެއީ މި ކަލިމައިން އަޅުކަމުން އިޤްރާރުވުމެއް ކަމުގައި ފެންނަމަ އެމީހުންގެ ހުރިހާ އެހެން އިލާހުންތަކާއި ބާޠިލު އެއްކޮށް ކަމުގައި ދަންނަން ޖެހޭނެއެވެ. އަދި ހަމަކަނޑައަޅުން الله އީ ޙައްޤުވެގެން އަޅުކަން ވާޖިބު އިލާހު ކަން ޤަބޫލުކަން، އެއީ އެކަލާނގެއަން

ލިބިވޮޑިގެންވާ ޚާއްޞަ ކަލާނގެ ކަމުގައި ގަބޫލުކޮށް، އިޤްރާރު ވާން ޖެހެނީއެވެ.

މި ސަބަބުތަކާހުރެ، މުޝްރިކުން ކިބުރުވެރިކަން ދޫކޮށް، ރަސޫލުންގެ ދަޢުވަތަށް އިންކާރުކޮށް ދެކޮޅުހަދައި އިޖާބަ ނުދިނުމުގައި ދެމިހުރީއެވެ. ސަބަބަކީ އެމީހުންގެ ހިތުގާ އަޅުކަންތަކެއް ހަމައެކަނި ބައްދުވެގެންވާ އިލާހު ކަލާނގެއާ ﷲ އަށް ކުއްތަންކުރަން ޖެހުމެވެ. ރަސޫލުން ޤައުމުތަކަށް ފޮނުއްވި މި ބަޔަކީ ކަލާނގެއާ ތަވްޙީދު ބަޔާންކޮށްދެއްވުމާ، އެ އިލާހުގެ އިސްމުފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކާއި ބަޔާންކޮށް އެކަލާމް މަތިވެރި ކުރުމަށް މީސްތަކުންނަށް އަންގަވައިދެއްވާ، އަދި އެ އިލާހު އެކީ އަޅުކަންކުރުމުގެ ދުޢާ އައްސަލާވާތުގެ ކަންތަކާ ހަމައެކަނި ޚާއްޞަކަން ބާރުލުއްވައި އިންސާނުންގެ ހިތުގާ ކަލާނގެ ބަލަހައްޓަވާ ޤަބޫލުކުރަން އަންގަވައި ދެއްވުމުގައެވެ. ނޫޙު ، ހޫދު ، ޞާލިޙް އަދި ޝުޢައިބު، عليهم السلام މި ނަބިއްޔުން އެ ނަބިއްޔުންގެ ޤައުމުތަކާއި މުޚާޠަބު ކުރެއްވިގޮތުގައި ކަލަން ﷲ تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرُهُۥٓ ﴾ [هود:٥٠] "ތިޔަބައިމީހުން މާތް ﷲ އަށް އަޅުކަން ކުރާށެވެ. އެހެން އެއްވެސް އިލާހެއް ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަން ކުރުމަކަށް ނުވެއެވެ." މި އާޔަތުގެ މާނައަކީ ވެސް ކުރިން

އިސްވެ ބަޔާންވެދިޔަ އާޔަތްތަކުގެ ވެސް މާނައެވެ. ﴿ وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَۖ ﴾ [النحل: ٣٦] "ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން الله ކޮންމެ އުއްމަތަކަށް ރަސޫލަކު ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ ތިމަން الله އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށާއި، އަދި الله ފިޔަވައި އަޅުކަން ކުރެވޭ އެއްޗެހި ޠާޣޫތު ތަކުން ދުރުވެގަތުމަށެވެ."

ޖަވާބުދާރީ ވުމުގެ ގޮތުން ހޫދު عليه السلام ގެ ޤައުމުގެ މީހުން ދަންނަވި ކަމަށް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ قَالُوٓاْ أَجِئۡتَنَا لِنَعۡبُدَ ٱللَّهَ وَحۡدَهُۥ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعۡبُدُ ءَابَآؤُنَا فَأۡتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ٧٠ ﴾ [الأعراف:٧٠] "އެ ޤައުމުގެ މީހުން ދަންނަވިއެވެ. ތިޔަ ނަބިއްޔާ އަހަރުމެންނަން ތިޔަ އަންގަވަނީ ހަމައެކަނި މާތް الله އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށާއި، އަހަރުމެންގެ ކާބަފައިން އަޅުކަން ކުރަމުން އައި ތަކެތި ދޫކޮށްލުމަށްޓަކައެވެ. ތިޔައީ ތެދު ވިދާޅުވާ ފަރާތެއް ކަމުގައި ވާނަމަ އަހަރުމެންގެ މައްޗަށް އަންނާނެ ކަމަށް ތިޔަ ވިދާޅުވާ ޢަޛާބު ގެނެސް ދައްކަވާށެވެ."

މި ޢާދުޤައުމުން އިނގެނީ ހާޖިބު ކަލާއެކުގައި الله އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށް ހޫދު عليه السلام ނަބިއްޔާގެ ޤައުމުގެ މީހުންނަށް ގޮވާލެއްވި ކަމެވެ. އަދި ހުރިހާ ބުދުތަކާއި އަޅުކަން ކުރުވާ ހުރިހާ އެއްޗެހިތަކުން ދުރުވުމަށް ގޮވާލެއްވި ކަމެވެ.އަދި މިގޮތަށް އެބައިމީހުންނަށް އަންގަވަމުން އެބައިމީހުން ޢަޒާބުގައި ބިރުދެއްވައި الله ވަޙީ ބާވައިލެއްވި މިފަދައިންނެވެ. ﴿

قَالُوٓاْ أَجِئۡتَنَا لِنَعۡبُدَ ٱللَّهَ وَحۡدَهُۥ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعۡبُدُ ءَابَآؤُنَا ۖ فَأۡتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٧٠﴾ ﴾ [الأعراف:٧٠]

"އެޤައުމުގެ މީހުން ބުނެފިއެވެ. ތިޔަ ނަބިއްޔާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ތިޔަ އަންގަވަނީ ހަމައެކަނި ވާޙިދު الله އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށާއި، އަޅުގަނޑުމެންގެ ކާބަފައިން އަޅުކަން ކުރަމުން އައި ތަކެތި ދޫކޮށްލުމަށްތޯއެވެ. ތިޔައީ ތެދު ވިދާޅުވާ ފަރާތެއް ކަމުގައި ވާނަމަ އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް އަންނާނެ ކަމަށް ތިޔަ ވިދާޅުވާ ޢަޒާބު ގެންނަވާ ދައްކަވާބައްލަވާށެވެ." އެއާއެކު އެ ޤައުމުގެ މީހުން އެ ނަބިއްޔާގެ ބަސްފުޅުތަކަށް ދޮގު ކުރުން މަތީގައި ތިއްބެވެ. އެހިނދު الله تعالى، ގަދަފަދަ ވައިގަނޑާ ބުރުގާބާ އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވިއެވެ.

الله ﷻ އުއްމަތްތަކަށް ފޮތްތައް ބާވައިލައްވައި، ރަސޫލުން ފޮނުއްވުމުގެ ބޭނުމަކީ ހަމައެކަނި الله އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށް އެމީހުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށާއި، ހުރިހާ މަޚްލޫޤުން އެ އިލާހަށް އަޅުކަން ކުރަން ޖެހޭ ބައްދުމައް އަންގަވައި ދެއްވުމެވެ. އަދި އެ އިލާހުގެ އަޅުތަކުންނަށް الله ގެ މަތިވެރިވެގެންވާ ނަންފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކާއި ބަޔާންކޮށްދެއްވާ، އެ އިލާހުގެ ފުރިހަމަވެގެންވާ ޞިފަފުޅުތަކާއި މީސްތަކުންނަށް އަންގައިދެއްވާ އަދި އެ އިލާހުގެ ޢިލްމުފުޅު ދާއިމަން ހަމްދުކުރުމާ ވަރާތުފިޔަވައިވާކަން އެ އަޅުތަކުންނަށް ބަޔާން ކޮށްދެއްވުމެވެ. މި ހުރިހާ ކަންތައްތަކާއި އެކުލެވިސް ހަމަކަށަވަރުން މަޤްބޫލުކުރެއްވީމާ އެއީ އެއްކައުވަންތަ ކުރުމުގެ އަސްލު ބިނާވެގެންވާ، އަދި އަޅުކަން މައިގަނޑު ވެސް އެ ތަފްސީރުގެ މަފްހޫމުން الله އަށް ޝިރުކުކުރުމަށް ނޯމް އަސްލުތަކެވެ. މި ހުރިހާ ކަންތައްތަކީ ވެސް އެ ސަބަބު މަކުގެ މައްޗަށް الله ފޮތްތައް ބާވައިލެއްވި އަދި ރަސޫލުން ފޮނުއްވި ބިނާކަމެވެ. މި ބިނާކަމަށްފަހުގައި އިންސާނުންނާއި ޖިންނީން އުފެއްދެވީ އުއްމަތްތަކުގެ ނަބިއްޔުންތަކަން ތަބާވެ، الله އަށް އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކުގައި އަޅުކަން ކުރުމެވެ. މި ބާބުން ކުރިމަތި ކަންތައްތަކީ ޚުލާޞާގައި އުޅި މަސައްކަތްތަކާއި އެކި ފަރާތްތަކުން އަހަރުމެންނަށް ދަސްކުރު ކުރުވިގެންވާ ކަންކަމެވެ.

الله ތަޢާލާ އެބަސް ރަސޫލުން ދެކޮޅުވެރިކަމާ ބަޔާންކޮށްދެއްވުން ވަނީ ދައްކަވާފައިވެއެވެ. ﴿ قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِي ٱللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ ﴾ [إبراهيم:١٠] "އެމީހުންގެ ޤައުމަށް الله ފޮނުއްވި ރަސޫލުން އެ އުއްމަތްތަކުގެ އަހުލުވެރިންނާއި މުޚާޠަބުކޮށް ވިދާޅުވިއެވެ. އުޑުތަކާއި ބިން، އޭގެ ކުރީގައި އެއްވެސް މިސާލެއް ނުވާފަދައިން ހެއްދެވި އިލާހާ މެދުގައި ތިޔަ ބޭފުޅުންނަށް ޝައްކެއް ކުރެވޭތޯއެވެ؟" އަދިވެސް الله ވަނީ ދައްކަވައެވެ. ﴿ ۞ وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦ يَـٰقَوْمِ إِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُم مَّقَامِى وَتَذْكِيرِى بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ فَعَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُوٓا۟ أَمْرَكُمْ وَشُرَكَآءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ ٱقْضُوٓا۟ إِلَىَّ وَلَا تُنظِرُونِ ﴿٧١﴾ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَأَلْتُكُم مِّنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ ۖ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٧٢﴾ ﴾ [يونس:٧١، ٧٢] "މުޙައްމަދު ﷺ އެވެ! الله ގެ ނަބިއްޔާ، ނޫޙު، އެ ނަބިއްޔާގެ ޤައުމުގެ މީސްތަކުންނަށް މުޚާޠަބު ކުރެއްވި ހިނދުގައި ކަން ހިނގި ގޮތް ތިޔަ ނަބިއްޔާ މީސްތަކުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވާށެވެ. ނޫޙު عليه السلام އެ ޤައުމުގެ އަހުލުވެރިން ކައިރީގައި ވިދާޅުވިއެވެ. "އަހަރެންގެ

ޤައުމުގެ އަހުލުވެރިންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި އަހަރެން ހުރުމާއި، الله ގެ އާޔަތްތަކުން ހަނދުމަކޮށްދިނުން އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބޮޑުކަމަކަށް އަދި ބުރަ ކަމަކަށް ވާނަމަ އަހަރެން الله ގެ ކިބައަށް ވަކީލު ކުރީމެވެ. ތިޔަބައިމީހުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ޝަރީކުންނާ (ބައިގަނޑުގެ މީހުންނާއި) އެކުވެގެން އަހަރެންނާމެދު ކަންތައް ކުރާނޭ ގޮތް ކަނޑައަޅާށެވެ. ދެން، ތިޔަބައިމީހުން ކަނޑައެޅި ގޮތް ވަންހަނާވެފައި ނުހުންނަ ގޮތަށް ފާޅު ކުރާށެވެ. އަދި އެގޮތުގައި ތިޔަބައިމީހުން ކުރިއަށް ދާށެވެ. އަދި އަހަރެންނަށް އިންތިޒާރު ކުރުމެއް ނުދޭށެވެ. އަހަރެން މިބުނާ ބުނުން ތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ފުރަގަސް ދޭށެވެ. އަހަރެން ތިޔަބައިމީހުންގެ އަތުން އުޖޫރައަކަށް ނުއެދެމެވެ. އަހަރެންނަށް ލިބެންވާ ހުރިހާ އުޖޫރައެއް އޮތީ الله ގެ ޙަޟްރަތުގައެވެ. އަދި އަހަރެންނަށް އަމުރުކުރެވިގެން ވަނީ މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ވުމަށެވެ."

މި އާޔަތުގައި ބަޔާންވެގެން ވަނީ އެ ނަބިއްޔާ عليه السلام ގެ ހުރިހާ ކަމެއްވެސް الله އަށް ހަވާލު ކުރާ ކަމެވެ. އަދި الله އަށް ވަކީލު ކުރުމާއެކުގައި، އެމީހުން އެ ނަބިއްޔާއާ ދެކޮޅުވެރި ވުމަކުން އަދި ބިރުދެއްކުމަކުން އެއިން އެއްވެސްކަމަކާ ކަންބޮޑުވެވަޑައި ނުގަންނަވާ ކަމެވެ. އަދި ކޮންމެހެންވެސް الله ގެ ދީން މީސްތަކުންނަށް

ބަޔާންކޮށްދެއްވަން ޖެހިވަޑައިގަންނަވާ ކަމެވެ. އެގޮތުގައި ތެދުމަގަށް، ޢަމަލީގޮތުން އެ ނަބިއްޔާ ދިރީން ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ. އެއާއެކު ﷲ ﷻ ނޫޙް ސޫރަތުގައި އެ ނަބިއްޔާ ޢަމަލު ކުރެއްވި ގޮތް ބަޔާން ކޮށްދެއްވަވުން ވަނީ ކުރައްވާފައިވަނީ މިފަދައިންނެވެ. بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيْمِ ﴿ إِنَّآ أَرۡسَلۡنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوۡمِهِۦٓ أَنۡ أَنذِرۡ قَوۡمَكَ مِن قَبۡلِ أَن يَأۡتِيَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿١﴾ قَالَ يَٰقَوۡمِ إِنِّي لَكُمۡ نَذِيرٞ مُّبِينٌ ﴿٢﴾ أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱتَّقُوهُ وَأَطِيعُونِ ﴿٣﴾ يَغۡفِرۡ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمۡ وَيُؤَخِّرۡكُمۡ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمًّىۚ إِنَّ أَجَلَ ٱللَّهِ إِذَا جَآءَ لَا يُؤَخَّرُۖ لَوۡ كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ﴿٤﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوۡتُ قَوۡمِي لَيۡلٗا وَنَهَارٗا ﴿٥﴾ فَلَمۡ يَزِدۡهُمۡ دُعَآءِيٓ إِلَّا فِرَارٗا ﴿٦﴾ وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوۡتُهُمۡ لِتَغۡفِرَ لَهُمۡ جَعَلُوٓاْ أَصَٰبِعَهُمۡ فِيٓ ءَاذَانِهِمۡ وَٱسۡتَغۡشَوۡاْ ثِيَابَهُمۡ وَأَصَرُّواْ وَٱسۡتَكۡبَرُواْ ٱسۡتِكۡبَارٗا ﴿٧﴾ ثُمَّ إِنِّي دَعَوۡتُهُمۡ جِهَارٗا ﴿٨﴾ ثُمَّ إِنِّيٓ أَعۡلَنتُ لَهُمۡ وَأَسۡرَرۡتُ لَهُمۡ إِسۡرَارٗا ﴿٩﴾ فَقُلۡتُ ٱسۡتَغۡفِرُواْ رَبَّكُمۡ إِنَّهُۥ كَانَ غَفَّارٗا ﴿١٠﴾ يُرۡسِلِ ٱلسَّمَآءَ عَلَيۡكُم مِّدۡرَارٗا ﴿١١﴾ وَيُمۡدِدۡكُم بِأَمۡوَٰلٖ وَبَنِينَ

وَيَجۡعَل لَّكُمۡ جَنَّٰتٖ وَيَجۡعَل لَّكُمۡ أَنۡهَٰرٗا ﴿١٢﴾ مَّا لَكُمۡ لَا تَرۡجُونَ لِلَّهِ

وَقَارٗا ﴿١٣﴾ وَقَدۡ خَلَقَكُمۡ أَطۡوَارًا ﴿١٤﴾ ﴾ [نوح: ١- ١٤] "ހަމަކަށަވަރުން

ތިމަން الله ނޫޙް عليه السلام ރަސޫލެއްގެ ގޮތުގައި އެ ޤައުމަށް ފޮނުއްވީމެވެ.

އެއީ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަފަދަ ޢުޤޫބާތުގެ އިންޒާރު އައުމުގެ ކުރިން

އެބައިމީހުންނަށް އިންޒާރުދެއްވާ، އެންގެވުމަށްޓަކައެވެ. އެ ނަބިއްޔާ،

ޤައުމުގެ މީހުންނާ މުޚާޠަބުކުރައްވާ ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ޤައުމުގެ

މީސްތަކުންނޭވެ! ތިމަން ނަބިއްޔާއަކީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިންޒާރުދީ،

އެންގެވުމަށް ފޮނުއްވުނު ނަބިއްޔެކެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ހަމައެކަނި الله

އަށް އަޅުކަންކޮށް އެކަލާކަށް ބިރުވެތިވެ، ކިޔަމަންވާށެވެ. މިގޮތަށް

ތިޔަބައިމީހުން އަމަލުކުރެއްޖެ ކަމުގައި ވާނަމަ އެ އިލާހު ތިޔަބައިމީހުންގެ

ފާފަތައް ފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި އީމާން ނުވެއްޖެ ކަމުގައި ވާނަމަ އެ

ފާފައިގެ އަދަބު ފަހުން ދުވަސްތަކުގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހުއްޓެ ހަމަ

ލިބޭނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އުމުރުގެ އަޖަލު އައުމުން ހިނދެއްގައި އެ

އަޖަލު އާދާގެ ގޮތުން الله ފަހަށް ނުކުރައްވާނެތެވެ. ތިޔަބައިމީހުން

އެކަން ދަންނަ ނަމައެވެ. ނޫޙު عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. ރައްބާ ތިމަންކަލޭގެފާނު

މިއަދާގެ އިލާހުވެ. ކަލޭގެފާނު ދުވާލުގައި ތިމަން ނަބިއްޔާ ޤައުމަށް

އަންގައި ދަޢުވަތު ދިނީމެވެ. އެހެނަސް ތިމަން ނަބިއްޔާގެ

ގޮވާލެއްވުމަކަށް އެމީހުން އެ އީމާންކަމަށް ފިލުން ނޫން ކަމެއް އިތުރެއް ނުވެއެވެ. އަދި ހަމަ ކަށަވަރުން ތިމަން ނަބިއްޔާ އިބަ އިލާހުގެ ޙަޟްރަތަށް އެބައިމީހުންނަށް ހިދާޔަތަށް އެދި ދަންނަވާ ކޮންމެ ފަހަރަކު އެމީހުން އެމީހުންގެ އިނގިލިތައް ކަންފަތަށް ކޮއްލާ ބައްދާލައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ފޭރާން ތަކުންވެސް ބައްދައި ކުފުރުވެރިކަމުގައި ދެމިތިބެ، ކިބުރުވެރިވެގަތުމަކުން ދެރިމި ތިއްބެވެ. އެއަށްފަހު ތިމަން ނަބިއްޔާ އެމީހުންނަށް ފާޅު ގޮވާލައި އަޑު އުފުލައި ދަޢުވަތު ދިނީމެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ދަޢުވަތު ޢާއްމުކޮށް، ސިއްރާ ފާޅުގައި ދަޢުވަތު ދިނީމެވެ. ފަހެ الله އެންގެވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން، ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ހެއްދެވި އިލާހުގެ ޙަޟްރަތަށް އިސްތިޣްފާރު ކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ އިލާހު ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ ފަރާތެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި އެ އިލާހު އުޑުން މަދަދު ފޮނުއްވާނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދަލާއި ދަރިންގެ ނިޢުމަތް ދެއްވައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި ބަގީޗާތަކާއި ފެންކޯރުތައް އެއިލާހު ދެއްވިއެވެ. ވުމުން ތިޔަ މީސްތަކުން މާތް الله ގެ ޙަޟްރަތުގެ މަތިވެރިކަމާއި ކަގަތުންވަންތަ ކަމާލު ބިރުވެރި ނުވަނީ ކީއްވެތޯ؟ އެހެނީ އެކަލާނގެ އިންސާނާ، އެކި މަރުޙަލާތަކެއް ކަންތައްތަކުން، ދުނިޔެއަށް ފޮނުއްވާ އިންސާނެއް ކަމުގައި ލެއްވިއެވެ."

މިޤިއްޞާގައި الله ވަހީ ނޫހު عليه السلام ގެ ދުރުގުދަމީން، އެކަލާނގެއަށް ތިބޭފަރާތާ ބައެއް ސިފަތަކެއް ބަޔާން ކޮށްދެއްވާފައެވެ. ހަމަކަހަލަ ގޮތުން އެ ދިޔަ އެއީ އެމީހުންނަށް ތިބޭތީ ހުރިހާ މަނދުރުތަކެއް އަދި ތިޔަ ދެއްވާ ދިޔަ ކަމެވެ. އަދި ގިނަގޮސް ހުރި ކަންތައް އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވާ ދިޔަވެ. އެއާއެކުގެ، ބައްޕަ ގޮތުގައި ކިޔަމަންވެ، އަތުކަން ވެވޭ ދިޔައީ ހަމަކަހަލަ ގޮތުން އެ ދިޔަވެ.

އަދި ހޫދު عليه السلام އާއި އެބައްޔުގެ އަހުލުވެރިންނާ ބެހޭ ގޮތުން ޝުއަރާ ސޫރަތުގައި الله ވަހީ ކުރައްވައިވެ. ﴿ كَذَّبَتْ عَادٌ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾ إِذْ
قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ إِنِّى لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٢٥﴾
فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٢٦﴾ وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِىَ
إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٢٧﴾ أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ ءَايَةً تَعْبَثُونَ ﴿١٢٨﴾
وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ ﴿١٢٩﴾ وَإِذَا بَطَشْتُم بَطَشْتُمْ
جَبَّارِينَ ﴿١٣٠﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٣١﴾ وَٱتَّقُوا۟ ٱلَّذِىٓ أَمَدَّكُم بِمَا
تَعْلَمُونَ ﴿١٣٢﴾ أَمَدَّكُم بِأَنْعَٰمٍ وَبَنِينَ ﴿١٣٣﴾ وَجَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٣٤﴾ إِنِّىٓ
أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٣٥﴾ ﴾ [الشعراء:١٢٣- ١٣٠] "މާނަ

ބާވައިގެ މީހުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވުނު ރަސޫލުން ދޮގު ކުރިއެވެ. އެމީހުންގެ އަޚާ، ހޫދު އެމީހުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވި ހިނދެވެ. ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ތަޤްވާވެރި ނުވަނީ ހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެންނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ކައިރިއަށް ފޮނުއްވުނު އަމާނާތްތެރި ރަސޫލެކެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ތަޤްވާވެރި ވާށެވެ. އަދި އަހަރެންނަށް ކިޔަމަންތެރި ވާށެވެ. އަދި އަހަރެން، އެ ރަސޫލުކަން ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިއްވުމަކަށް އެއްވެސް އުޖޫރައެއް ތިޔަބައިމީހުންގެ ފަރާތުން ނޭދެމެވެ. ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެ ފަރާތުން އެއްވެސް ފަރާތެއް ދީފާ ނުވެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުވާ ގޮތުގައި ކޮންމެ އުސް ތަނެއްގައި ބިނާއެއް ހަދަނީ ހެއްޔެވެ؟ އަދި ތިޔަބައިމީހުން ތާއަބަދު އެ ތަންތަނުގައި މަޑު ނުވެ ދެމި ތިބުމަށް ކަމަށް ގަނޑުވަރުތައް ހަދަނީ ހެއްޔެވެ؟ އަދި ތިޔަބައިމީހުން ގަދަފަދަކަން ދައްކާހިނދު ޖައްބާރުންގެ ގޮތުގައި ގަދަފަދަކަން ދައްކަމުއެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ (ތަޤްވާވެރިވާށެވެ) އަދި އަހަރެންނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދަންނަ އެކި ނިޢުމަތްތަކުން މަދަދު ދެއްވި އިލާހަށް ތިޔަބައިމީހުން ތަޤްވާވެރި ވާށެވެ. ނަޢަމް ސޫފާއި، ދަރިންނާއި، ބަގީޗާތަކާއި ފެން އާރު ތަކުން އެކަށީގެން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނިޢުމަތް ދެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން

ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ ގަދަފަދަ ޢަޒާބަށް ތިޔަބައިމީހުންނާ މެދު ތިމަން ނަބިއްޔާ ބިރުވެތި ވަމެވެ."

މިތަނުގައި الله تعالى، އެބައިމީހުންގެ ނަބިއްޔާ ހޫދު عليه السلام ގެ ޚަރާބުކުރުން، އެއިލާނު، އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވާފައިވާ ގިނަގަނޑު ނިޢްމަތްތައް ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައި ވެއެވެ. އެ އިޚާރަސި، ހުރިހައި ތަކައްބުރުގެ ވެރި އިޖާރު ކަމްމި، އަދި އެހީނުދީގައި އެބައިމީހުންގެ މައްކަރީ ވާޖިބު ފެށުމަށް އެ އިޖާރުގެ ބަސްބަހަށް ކަންތަށްވެ، އެ ޤައުމަން ކިޔަމަންވެ، ތެދު ކުރުމެވެ. އެހެނަސް އެބައިމީހުން އެކަށި، ކިޔުމަށް ތިއްވެ. އެނިޔާވެރިކަމުގައި الله އެބައިމީހުންގެ މައްކަރުން ގަދަފަދަ ވަރު ޢަޒާބުވައި، އެމީހުންނަށް ޢަޒާބު ދެއްކެވިއެވެ.

އަދި ޞާލިޙް عليه السلام ގެ ޤައުމުގެ ވާހަކަ ދެއްކެވިއެވެ. ﴿ كَذَّبَتۡ ثَمُودُ
ٱلۡمُرۡسَلِينَ ﴿١٤١﴾ إِذۡ قَالَ لَهُمۡ أَخُوهُمۡ صَٰلِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٤٢﴾ إِنِّي لَكُمۡ
رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٤٣﴾ فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٤٤﴾ وَمَآ أَسۡـَٔلُكُمۡ عَلَيۡهِ مِنۡ
أَجۡرٍۖ إِنۡ أَجۡرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿١٤٥﴾ أَتُتۡرَكُونَ فِي مَا هَٰهُنَآ
ءَامِنِينَ ﴿١٤٦﴾ فِي جَنَّٰتٖ وَعُيُونٖ ﴿١٤٧﴾ وَزُرُوعٖ وَنَخۡلٖ طَلۡعُهَا هَضِيمٞ

﴿١٤٨﴾ وَتَنْحِتُونَ مِنَ ٱلْجِبَالِ بُيُوتًا فَرِهِينَ ﴿١٤٩﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ
وَأَطِيعُونِ ﴿١٥٠﴾ وَلَا تُطِيعُوٓا۟ أَمْرَ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿١٥١﴾ ٱلَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِى
ٱلْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿١٥٢﴾ ﴾ [الشعراء:١٤١- ١٥٢] ''ޘަމޫދު ބާގައިގެ

މީހުން ރަސޫލުން ދޮގު ކުރެއްވެ. އެމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވީ އެމީހުންގެ އަޚާ ޞާލިޙު، އެބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވި ހިނދުވެ. ތިޔަބައިމީހުން ﷲ އަށް ތަޤްވާވެރި ނުވަނީ ހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑީ ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވުން އަމާނާތްތެރި ރަސޫލެކީމެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ﷲ އަށް ތަޤްވާވެރި ވާށެވެ. އަދި އަޅުގަނޑަށް ތިޔަބައިމީހުން ކިޔަމަން ވާށެވެ. އަދި އަޅުގަނޑު ތިޔަބައިމީހުންގެ ފަރާތުން އެއްވެސް އުޖޫރައަކަށް ނުއެދެމުއެވެ. ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި އިލާހުގެ ފަރާތުން މެނުވީ އެއްވެސް ޘަވާބެއް ލިބުމެއް ނުވެއެވެ. މި ދުނިޔެމަތީގައިވާ ނިޢުމަތްތަކުގައި އަމާންކަން ލިބިގެން ތިޔަބައިމީހުން އުޅުމަށް ދޫކޮށްލެވޭކަން ވާނެހެއްޔެވެ؟ ބަގީޗާތަކާއި ފެންއާރު ތަކާގެ ތެރޭގައެވެ. އަދި ދަނޑުވެރިކަމާއި އޭގެ އަލަތަށް ރޫޅި، މޭވާ ފައްކާވެގެންވާ ކަދުރު ގަސްތަކުގެ މެދުގައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ބޮޑާ، ފަރުބަދަ ފަރުބަދައިގައި ގެތައް ހަދައިގެން އާގައި އުޅުމުއެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ﷲ އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. އަދި އަޅުގަނޑަށް

ތިޔަބައިމީހުން ކިޔަމަން ވާށެވެ. އަދި ހައްދު ފަހަނައަޅައިދާ މީހުންގެ އަމުރަށް ތިޔަބައިމީހުން ކިޔަމަން ނުވާށެވެ. އެމީހުންނީ ބިމުގައި ފަސާދަ އުފައްދައި، އިސްލާހެއް ނުކުރާ މީހުންނެވެ."

މިތަންގައި ޞާލިޙް ﷺ ވަނީ الله ﷻ އަށް ލިބި ވޮޑިގެންވާ ކަންތައް އެބައިމީހުންނަށް ބަޔާން ކޮށްދެއްވާފައެވެ. އެބައިމީހުންނަށް ވާޖިބުވެގެންވީ އެ އިލާހަށް ޢުބޫދިއްޔަތު ކުރުމާއި، އެ އިލާހުގެ ރަސޫލާ، ޞާލިޙް ﷺ ތެދުކޮށް އަދި އެ ނަބިއްޔާ ގެންނެވި ޝަރީޢަތަށް ތަބާވުމާއި، ކިޔަމަންތެރިވުމެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އޮތީ ހައްދު ފަހަނައަޅައިދާ މީހުންނަށް ކިޔަމަންނުވުމެވެ، ފަސާދަ އުފައްދާ މީހުންގެ ތެރެއިން ނުވުމެވެ. އެހެނަސް، އެ މީސްތަކުން މިކަންތަކަށް އެއްވެސް އަގެއްދެއް ނުދީ ހަދައްޖެ، އެ ނަބިއްޔާގެ ދަޢުވަތަށް ފުރަގަސް ދިނެވެ. އެއާއެކު އެމީހުންގެ ބޮޑާކަމާ އެކު އެ އަނދިރިގަނޑުގެ ތެރޭގައި ކާފިރުކަމުގައި ޤާއިމުވެ ތިބުމުގެ ނަތީޖާ ވެގެން ދިޔައީ އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވަރުގަދަ ވައެއް ފޮނުއްވައި އެމީހުން ހަލާކު ކޮށްލައްވާ ނިމި ކުރެއްވިއެވެ.

އަދި الله ﷻ އެކަލާނގެ ޚަލީލުކަމުގައިވި إِبْرَاهِيْمُ ﷺ އަށް الله އަށް ލިބިވޮޑިގެންވާ ބައެއް ސިފަފުޅުތަކަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ. އެއީ އެޤައުމުގެ މީހުންނަށް ބަޔާންކޮށް ދެއްވާފައެވެ. އެގޮތުން އެމީހުން الله

ދަތިވެރިކޮށް އެކަލާނގެއަށް އުޅުނުން އަޅުކަން ކުރުމަށްކުރުވުމަށެވެ.

އެގޮތުން الله ﷻ، الشُعَرَاء ސޫރަތުގައި ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ﴿ وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ

نَبَأَ إِبْرَٰهِيمَ ۝٦٩ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ مَا تَعْبُدُونَ ۝٧٠ قَالُوا۟ نَعْبُدُ

أَصْنَامًا فَنَظَلُّ لَهَا عَٰكِفِينَ ۝٧١ قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ إِذْ تَدْعُونَ ۝٧٢ أَوْ

يَنفَعُونَكُمْ أَوْ يَضُرُّونَ ۝٧٣ ﴾ [الشعراء: ٦٩- ٧٣] ''އިބަނަބިއްޔާ

އެބައިމީހުންނަށް إبراهيم ގެ خبر ކިޔާދީ ދެއްވާށެވެ! إبراهيم އާނާގެ

ބައްޕާއާއި ޤައުމުގެ މީހުންނަށް ތިޔައަޅުކަންކުރަނީ

ކޮންތަކަ އެއްޗެހިތަކަކަށްތޯ ވިދާޅުވިއެވެ. އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ.

އަޅަގަނޑުމެން އަޅުކަންކުރަނީ ބުދުތަކަށެވެ. އަދި އަޅަގަނޑުމެން އެތަކެއްޗަކަށް

އަޅުކަންކުރުމުގައި ދެމިތިބޭނަމެވެ. إِبْرَاهِيمُ عليه السلام އެމީހުންނަށް

ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެތަކެއްޗަކަށް ދުޢާކޮށް ގޮވާހިނދު

އެތަކެއްޗަކަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ އަޑު އިވޭހެއްޔެވެ. ނުވަތަ އެތަކެތި

ތިޔަބައިމީހުންނަށް މަންފާއެއްކޮށްދޭތޯ ހެއްޔެވެ. ނުވަތަ ގެއްލުމެއްދޭތޯ

ހެއްޔެވެ.''

މިތަނަ ބަސްތަކުގެ މައްޗަށް އަޅުތަކުން ކޮންމެހެން ވެސް

ބަލައިލަންޖެހެއެވެ. މިތަނުގައި الله ﷻ މިވަނީ މިތަނަ ބުދުތަކާ

އަޅުކަންތައް ކުއްތަންކުރުވަން ހެޔޮވެގެންވާވަރުގެ އެއްޗެއްނޫންކަން އަންގަވާ ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައެވެ. ސަބަބަކީ އެތަކެތީގެ ކައިރީގައި ހުރެގެން މުޚާތަބުކުރާ އިރު އެފަދަ އެއްޗަކަށް އަޑެއް ނީވޭއެވެ. އަދި އެދޭ މީހާގެ ބަހަށް އިޖާބައެއްވެސް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެއީ މީސްތަކުންނަށް ފައިދާއެއް ހޯދައިދީ، ގެއްލުމެއްވެސް ދެވޭނެ އެއްޗެއް ނޫނެވެ. އެތަކެއްޗަކީ ދިރުމެއްނުވާ އެއްވެސް އިޙްސާސެއްނުކުރާ އެއްޗެއް ނޫނެވެ. މިފަދަ ސިފަތަކުން އެއްކިބާވެފައިވާ ހިނދު الله ފިޔަވައި މިފަދަ ތަކެތީގެ ކައިރިން އެދުނީ ފަހެ ކިހިނެއްހެއްޔެވެ. އެހެންވުމުން الله ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ﴿قَالَ هَلۡ يَسۡمَعُونَكُمۡ إِذۡ تَدۡعُونَ ﴿٧٢﴾ أَوۡ يَنفَعُونَكُمۡ أَوۡ يَضُرُّونَ ﴿٧٣﴾﴾ [الشعراء:٧٢- ٧٣]

"ތިޔަބައިމީހުން އެތަކެއްޗަށް ދުޢާކޮށް ގޮވާހިނދު އެތަކެއްޗަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ އަޑު އިވޭހެއްޔެވެ. ނުވަތަ އެތަކެއްޗިން ތިޔަބައިމީހުންނަށް މަންފާއެއް ކޮށްދޭހެއްޔެވެ. ނުވަތަ ގެއްލުމެއް ދޭހެއްޔެވެ." މިފަދައިން އެމީހުންނާ ސުވާލު ރައްދުވުމުން ދެން އެމީހުންގެ ޖަވާބަކީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންނަށް މިސާލުތަކަށް ޖަވާބުދާރީވުމަށް ކުޅަދާނައެއް ނުވިއެވެ. އެމީހުންނަށް ޖަވާބުނުދެވި ހުއްޓުނެވެ. އެހެނީ އެމީހުންނަށް ވެސް މިބުދުތަކަކީ މަންފާއެއް ހޯދައިދެވޭން ނޫނީ

ގެއްލުމެއްދެވޭނެ އެއްޗެހިތަކެއް ނޫންކަން އިނގޭނެއެވެ. ދުޢާކުރާމީހާގެ ދުޢާއެއް އަޑުއިވި އަދި އިޖާބަދިނުމަށް ވެސް ނުކުޅެދުންތެރިއެވެ. ވުމުން ޖަވާބުގައި އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ﴿ قَالُواْ بَلْ وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا كَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٧٤﴾ ﴾ [الأعراف:١٨٠] ''އެހެނީ އަހަރުމެންގެ ކާބަފައިން މިގޮތަށް ކަންތައްކުރާތީ އަހަރުމެން ދެކެނީމެވެ.'' އެމީހުންނާ ކުރެވުނު ސުވާލާ ޒިޔާރަތް ސަބަބުތަކާއި ވަގުތާއި ހަމައެކަނި ޖަހަ ޖަވާބު ދެންނެވިއެވެ. ސަބަބަކީ އެމީހުންނަށް ވެސް މިފަދަ ބުދުތަކަކީ އަޅުކަންކުރުމަށް ހުއްޓުމާ އެއްޗެއްނޫންކަން އިނގޭނެއެވެ. އެހެންވުމުން ތިމަންނަމެން ކާބަފައިން މިގޮތަށް ހަމައެކަނި ގޮތް ދެކެނިވާ އެމީހުން ބުނެއެވެ. ''އަހަރުމެން ކާބަފައިންގެ މަގު ޒިޔާރަތްކޮށް އެމަގުގައިވީމެވެ. އެއީ އަހަރުމެންނާ މުޅިތަބުއާކުރާވެސް ވަރަކަށްކަށް ބުރުޒުއް ނުހިސްއެވެ.'' މިއަޅަ ތުރެވާގޮތަށް އެހެން އާދަތަކުގައި ﷲ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿ إِنَّا وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم مُّقْتَدُونَ ﴿٢٣﴾ ﴾

[الزخرف: ٢٣] ''އަހަރުމެން، އަހަރުމެންގެ ކާބަފައިން ދީނެއްގެ މަތީގައި ވަނިކޮށް ދުށީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހަރުމެން އެމީހުން ދައްކައިދިން ގޮތްތަކުގެ މަތީގައި ތިބީނަމެވެ.'' މިއީ އެމީސްތަކުން ޙަރަކާތް ނުބައި، ﷲ ގެ ޢަބުދުން އެބަޔަކުގެ މައްޗަށްހުރި ނުބައިކަމުގެ މަގެކެވެ. އަދި

އެމީހުން ދެކޮޅުވުމުގެ ގޮތުން ބަޔާންކޮށްދިން ހަޤީޤަތަކީ މިއެވެ. އަދި
އެކަމަ ގޮތްތަކުގައި އެމީހުން ޤާއިމްވުމުން إِبْرَاهِيمُ عليه السلام އެމީހުންނަށް
ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ. ﴿ قَالَ أَفَرَءَيْتُم مَّا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٧٥﴾ أَنتُمْ
وَءَابَآؤُكُمُ ٱلْأَقْدَمُونَ ﴿٧٦﴾ فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّىٓ إِلَّا رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٧﴾ ﴾
[الشعراء: ٧٥- ٧٧] "ތިޔަބައިމީހުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކާބަފައިން
އަޅުކަންކުރި ތަކެތްޗާމެދުގައި ފިކުރުކުރައްވާށެވެ. އެތަކެއްޗަކީ އަހަރެންގެ
ދުޝްމަނުންނެވެ. (އެހެނީ އެތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަމެއް ނުކުރައްވާ
ހުރީމެވެ.) އަދި އަޅުކަންކުރުން ހޮއީ ބާރަކުއްމައް ހައްދަވާ ގެންގުޅުއްވާ
އިލާހަށެވެ." އެހެނީ ހުރިހައި ބުދުތަކެއް ދުވުނުކޮށްވެވުނަސްވެސް
އަޅުކަންކުރުންވަނީ ބާޠިލްކަމުގެ ފިޔަވައި އިލާހަށެވެ. "ބާޠިލްކަމުގެ ފިޔަވައި އިލާހު
ފިޔަވައި ދީން ހުރިހާ އިލާހުންނަކީ އަޅުކަންކުރުމަށް ބާޠިލްވެގެންވާ ތަކެތިވެ."
މިއާޔަތުގައިވާ ﴿ إِلَّا رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٧﴾ ﴾ [الأعراف: ١٨٠] "ބާޠިލްކަމުގެ
އިލާހު ފިޔަވައެވެ." މިއާޔަތުން إِبْرَاهِيمُ عليه السلام ގެ ގައުމުގެ މީހުން الله
ހަމައި الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރާކަން އިނގޭއެވެ.
އެހެންވެގެން އެ ޤައުމުގައި ހަމައެކަނި ބާޠިލްކަމުގެ ވަކި އިލާހު
އިސްތިސްނާ ވެފައިވެއެވެ. އެއީ އެހެން ކަމުގައި "އަހަރެން ހެއްދެވި
ފަރާތް ފިޔަވައެވެ."

މިއާޔަތްތަކުން އިނގޭނީ މުޝްރިކުން الله އަށް އަޅުކަންކުރާކަމެވެ. އަދި ހަމަ އެގޮތުގައިމިބެ الله މެނުވީ އެހެން ފަރާތްތަކަށްވެސް އަޅުކަންކުރާކަމެވެ. އެހެނަސް އުއްމަތްތަކަށް ފޮނުއްވި ރަސޫލުންނާއި އެއުއްމަތް ތަކުގެ މީހުންނާ ދެމެދު ދެބަސްވުން އުފެދި ދިޔައީ އެހެން ހުރިހާ އިލާހުންތަކެއް ދޫކޮށް ހަމައެކަނި الله އެކަލާނގެއަށް ކުރުމަށް ގޮވާލެއްވުމުންނެވެ.

އޭގެ ދަލީލަކީ الله ﷻ އަށް ޚަލީލުގެނަމާ ސިފަފުޅުވެވަން ބަޔާންކުރެވުނެވެ. ﴿ٱلَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهۡدِينِ (٧٨) وَٱلَّذِي هُوَ يُطۡعِمُنِي وَيَسۡقِينِ (٧٩) وَإِذَا مَرِضۡتُ فَهُوَ يَشۡفِينِ (٨٠) وَٱلَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحۡيِينِ (٨١)﴾ [الشعراء: ٧٨- ٨١] "އެއިލާހަކީ ތިމަން ނަބިއްޔާ ހެއްދެވި އިލާހެވެ. އަދި ހަމަ އެކަލާނގެ ތިމަން ނަބިއްޔާއަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ތިމަން ނަބިއްޔާއަށް ކާންދެއްވާ އަދި ބޯއިން ދެއްވާ ފަރާތެވެ. އަދި ތިމަން ނަބިއްޔާ ބަލިވެއްޖެނަމަ ބަލި ފަސޭހަކުރައްވާ އެބަލިއެއް ޝިފާ ދެއްވަނީ ވެސް އެކަލާނގެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ތިމަން ނަބިއްޔާގެ މަރުގެންނަވައި އަދި ދިރުން ދެއްވާނީ އެކަލާނގެވެ."

މިކަންތަކަކީ الله ﷻ އަށް ޚާއްޞަވެގެންވާ ކަންތައްތަކެވެ. ބަލިން
ޝިފާ ދެއްވާ ފަރާތެވެ. މަރުގެންނަވާ އަދި ދިރުންދެއްވާ އިލާހެވެ.
ކާނާދެއްވާ އަދި ބުއިންދެއްވާ އިލާހެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި
ފަރާތަކަށް ހިދާޔަތުގެ އަލިމަގު ދައްކަވާ އިލާހެވެ. އެފަރާތަކީ ހައްދަވާ
އަދި ހަމައެކަނި މީސްތަކުންގެ ފާފަފުއްސަވުމަށް ކުޅަދާނަވެގެންވާ
ފަރާތެވެ. އަދި މީސްތަކުންގެ ކުށްފާފަތައް އެހެން އަޅުތަކުންގެ މަތިން
ސިއްރުކުރައްވާ އެކަމަށް ހަމައެކަނި ކުޅަދާނަވެގެންވާ ފަރާތެވެ.
މިކަންތަކަށް ކުޅަދާނަވެގެންވާ ހަމައެކަނި ފަރާތަކީ އެއިލާހު
ކަމުގައިވުމުން، އަޅުކަން ހަމައެކަނި ކުރެވޭނީ ފަރާތަކީ ވެސް
އެއިލާހެވެ. އެފަރާތް ނޫން އިލާހަކަށް އަޅުކަން ކުރުމަކީ ކުފުރުވުން، އެ
އަޅުކަންތައް ވެގެންދާނީ ބާޠިލް، އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުކުރާނެ
އަޅުކަމަކަށްވެ. އެހެނީ الله ﷻ ގެނުވީ އެއްވެސް އިލާހަކީ ހެއްދެވުމުގެ
ކުޅަދާނަކަން، ރިޒުގުދެއްވުމުގެ ކުޅަދާނަކަން، މަންފާއެއް ކޮށްދެއްވުމުގެ އަދި
ގެއްލުން ދެއްވުން އިލާހުގެ ނުވެއެވެ. އެއިން އެއްވެސް އިލާހަކީ
އެއިލާހަކަށް ދުޢާއާއި ދަންނަވާ ކަމުގައިވާނަމަ އެއްޗެއް
ކަމެއް ފުއްދަވައި ދިނުމުގެ އެއްވެސް ބާރެއް ބަހައްޓަވާފައި ނުވެއެވެ. الله
سُبْحَانَهُ وَحِيْ ކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ. ﴿ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمۡۖ لَهُ

ٱلۡمُلۡكُۚ وَٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن دُونِهِۦ مَا يَمۡلِكُونَ مِن قِطۡمِيرٍ ﴿١٣﴾ إِن تَدۡعُوهُمۡ لَا يَسۡمَعُواْ دُعَآءَكُمۡ وَلَوۡ سَمِعُواْ مَا ٱسۡتَجَابُواْ لَكُمۡۖ وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ يَكۡفُرُونَ بِشِرۡكِكُمۡۚ ﴿١٤﴾ ﴾ [فاطر: ١٣-١٤] "ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިޔާއަކީ ހަމަކަށަވަރުން الله އެވެ. އެވެރިޔާއަކީ ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހުރިހައި އާރަކާ ބާރެއް ލިބިވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަން ކުރާ އިލާހުން ޤިޠްމީރުގެ މިންވަރެއްވެސް މިލްކުކުރެވިގެން ނުވެއެވެ. އެއިލާހުންނަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ގޮވައިލިޔަސް ކަދުރުގައި ވިޔަސް އެގޮތާ ގޮތުގެ އެތަކެއްކަމަކަން އަޑެއް ނީފޭނެއެވެ. އަދި އެހުނުން ޖަވާބެއް އަދާއިވުން ކަމުގައިވިޔަސް އެއިލާހުންނަކަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިޖާބައެއް ނުދެވޭނެއެވެ. އަދި ޤިޔާމަތްދުވަހުގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ޝިރުކާމެދު އެއިލާހުން އިންކާރު ކުރާނެއެވެ."

މިތަނުގައި މިވަނީ އެންގެވުމައި އިލާހުންނަކަށްގެ ނުކުޅެދޭނެކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައެވެ. އަދި މިސާލަކަށް الله ނޫން ފަރާތްތަކަށް ގޮވާލުމަކީ ޝިރުކެއްކަމަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައެވެ.

﴿ وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ يَكۡفُرُونَ بِشِرۡكِكُمۡۚ ﴿١٤﴾ ﴾ [فاطر:١٤] "އަދި

ތިޔަބައިމީހުން ޝަފީޢުންކަމަށްވާނީ قِيَامَة ދުވަހުގައި އެއިލާހުންނަށް އެޝަފީޢުންކަމަށް ކަލޭގެ ދުޢާކުރަނީތަކުންނެވެ." ވުމުން މިތަނުގައި الله ﷻ މިވަނީ އެއުރެން ހިތަގައި އިލާހުންތަކަކީ ނުކުޅެދޭ ބަލި އެއްޗެހިތަކެއްކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައެވެ. އަދި އެމީހުން الله ދޫކޮށް އެހެން ކަލާނގެއަކަށް ދުޢާކުރުމުން އެކަމަކު ވެގެންދިޔައީ الله އަށް ޝަފީޢުންކަމަށް މިވަނީ ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައެވެ.

އެހެން އާޔަތެއްގައި وَحِيْ ކުރައްވައެވެ. ﴿وَٱلَّذِىٓ أَطۡمَعُ أَن يَغۡفِرَ لِى خَطِيٓـَٔتِى يَوۡمَ ٱلدِّينِ ﴿٨٢﴾﴾ [الشعراء: ٨٢] "އަދި ޤިޔާމަތްދުވަހުން މިއަޅާގެ ޚަޠާ ފުއްސެވުމަށް އެދުނީ އެއިލާހުގެ ރަޙްމަތުންނެވެ." އެހެނީ އެއިލާހުގެ ދުނިޔޭގައި ވެސް އަޅާއަށް މަންފާ ލިބިދެއްވާ އަދި އާޚިރަތުގައި ވެސް އަޅާއަށް ކާމިޔާބު ލިބިދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ. އެހެނަސް ބުދުތަކާއި އެހެން އިލާހުންތަކަކީ ދުނިޔޭގައި ވެސް، އާޚިރަތުގައި ވެސް އަޅާއަށް ފައިދާކޮށްދީ މަންފާއެއް ހޯދައިދެވޭނެ އެއްޗެހިތަކެއް ނޫނެވެ. އެހެނަސް އެއިލާހުންތަކުގެ ތަފާތުން ލިބިދޭނީ ގެއްލުމެވެ. އެހެންކަމުން الله ﷻ އެއިލާހުގެ ޚަލީލް ކަމުގައިވާ إِبْرَاهِيْمُ ﷺ ގެ ބަހުން وحي ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿وَٱلَّذِىٓ أَطۡمَعُ أَن يَغۡفِرَ لِى خَطِيٓـَٔتِى يَوۡمَ ٱلدِّينِ﴾

﴿ رَبِّ هَبْ لِى حُكْمًا وَأَلْحِقْنِى بِٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٣﴾ وَٱجْعَل لِّى لِسَانَ صِدْقٍ فِى ٱلْءَاخِرِينَ ﴿٨٤﴾ وَٱجْعَلْنِى مِن وَرَثَةِ جَنَّةِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٨٥﴾ ﴾ [الشعراء: ٨٢- ٨٥] "އަދި ޤިޔާމަތްދުވަހުން މިއަޅާގެ ފާފަފުއްސަވުމަށް މިއަޅާ އުއްމީދު އުއިތާރުގެ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި މިއަޅާގެ ވެރި އިލާހުވެ! މިއަޅާއަށް ޢިލްމާއި ވިސްނުން ދެއްވައި އަދި ޞާލިޙް އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިންވާ މީހަކަށް ހައްދަވާނދޭވެ. އަދި ފަހުން އަންނަންހުރި މީސްތަކުންގެ ދުނިޔޭގައި މިއަޅާއަށް ތަޢުރީފާއި ޘަނާ ލިބިވާނދޭވެ. އަދި މިއަޅާއީ ނިޢުމަތުގެ ޖަވެހިގެ ކަމުގައިވާ ސުވަރުގެ އުތަރުކަށް ވާރުތަވާ މީސްތަކުންގެ ތެރެއިންވާ އަޅެއްކަމުގައި ލައްވާނދޭވެ."

މިހުރިހައި ކަންތަކުން ހުރިހާކަމުގައި ދާއިމާ އަޅާއަށް ދައްކަވައިދިނީ އާޚިރަތްދުވަހުން ރިޟާހުވެވުވެ. އަދި އުޅުމުގައި ދަޢުވަތް މީސްތަކުންނާ ހިސާބަށް ފޮރުވުވުވެ. އަދި އަޅުތަކުންނަށް އިންސާފުން މުދުނިޔެ ދުކާނ ދަރިވަރުކަން ދާންޖެހޭ ދުވަހުރާއްވާކަން ބަހާނެކަމަށްޓަކައި އުޅަން މީސްތަކުންނަށް އުންގެނުވުވެ. އަދި އެދުވަހުގައި އިންސާފުންގެ ހިސާބު ބެލުމި އެދުވަހުގައި އިންސާފުން ދުނިޔޭގައި ކުރަ ހަމަތުގެ މަސްކަތް ޖަޒާދެވޭނެ ދުވަސްކަމުގައި ހުޅުވާލައްދެވުވެ.

އެދުމުން ﷲ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ وَٱجۡعَلۡنِي مِن وَرَثَةِ جَنَّةِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٨٥﴾ وَٱغۡفِرۡ لِأَبِيٓ إِنَّهُۥ كَانَ مِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٨٦﴾ ﴾ [الشعراء: ٨٥- ٨٦]

"މިއާޔާއި ޤިޔާމަތުގެ ދުވަހުކަމުގައިވާ ސޫރަތުގެ އެބަޔަކަށް ވާރުތަވާ މީހުންގެ ތެރެއިންވާ ފަރާތެއް ކަމުގައި ލައްވާނދޭވެ. އަދި މިއަޅާގެ ބައްޕައަށް ފާފަފުއްސަވާނދޭވެ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވަނީ މަގުފުރެދުނު މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ." މިއާޔަތުގައި إبْرَاهِيمُ عليه السلام ނަބިއްޔާގެ ބައްޕަގެ ޙާލަތު އެނގިވަޑައިގަތުމުގެ ކުރިން ފާފަފުއްސެވުމަށް ﷲ ހަޟްރަތުގައި ދަންނަވައެވެ. އެހެނަސް ސޫރަތުލް މުމްތަޙިނާގައިވާ ފަދައިން އެ ބައްޕަގެ ޙާލަތު އެނގިވަޑައިގަތުމުން އެ ބައްޕަގެ ފާފަފުއްސުން ވަކިވެވަޑައިގެން ބޭނުންވެވަޑައިގަތެވެ. ﴿ وَإِبۡرَٰهِيمَ إِذۡ قَالَ لِقَوۡمِهِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱتَّقُوهُۖ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ﴿١٦﴾ إِنَّمَا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوۡثَٰنٗا وَتَخۡلُقُونَ إِفۡكًاۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَا يَمۡلِكُونَ لَكُمۡ رِزۡقٗا فَٱبۡتَغُواْ عِندَ ٱللَّهِ ٱلرِّزۡقَ وَٱعۡبُدُوهُ وَٱشۡكُرُواْ لَهُۥٓۖ إِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ ﴿١٧﴾ ﴾ [العنكبوت: ١٦- ١٧]

"އަދި إبراهيم އަލައިހިއްސަލާމްގެ ޤައުމުގެ މީހުންނަށް ނަސޭހަތްކުރެއްވިއެވެ.

ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް ތަޤުވާވެރިވާހުށިކަމެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެގޮތް އިނގޭ ޙާލުގައި އެގޮތް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮކަންބޮޑުވެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކީ ތިޔަބައިމީހުންގެ އަތުތަކުން ހަދާފައިވާ ބުދުތަކެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެގޮތުގައި ބުނަމުންދަނީ ބުރުހާން ދޮގުކަމެވެ. ތިޔަބައިމީހުން الله ފިޔަވައި ތިޔައަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކީ ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި ރިޒުޤެއް ނުދެވޭނެއެވެ. އަދި އެކަލަމަން ކުޑަގާނަ ފެސްފުނުސް ނުފާނެއެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން الله ގެ ހަޟްރަތުން ރިޒުޤު އެދޭށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެއިލާހަށް އަޅުކަން ކުއްތަންކުރާހިކަމެވެ. އަދި الله އަށް ތިޔަބައިމީހުން ޝުކުރުކުރާހުށިވެ. ތިޔަބައިމީހުން ރުޖޫޢުކުރެވޭނީ ހަމަ އެކަލާނގެ ހަޟްރަތަށެވެ."

މިއާޔަތްތަކުގައި إِبْرَاهِيم ﷺ މިވަނީ ޤައުމުގެ މީސްތަކުންނަށް އަޅުކަމަކީ ހަމައެކަނި الله ﷻ އަށް ހައްޤުވެގެންވާ އެއްޗެއްކަން ހަމައެކަނި ކުއްތަންކުރާވަން ހައްޤުއެކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައެވެ. އަދި ހަމައެގޮތަށް ހަމައެކަނި ތަޤުވާވެރިވުމާއި އަޅުކަންވެވޭނީ އެއިލާހަށްޓަކައެވެ. އަދި ޤައުމުގެ މީހުން އެގެންސްގަތޮ އަޅުކަންތަކާއި ހިފާހުންތަކަކީ އެއްވެސް

އަށްވެއްޖެނަމަ ބޮޑު ބުރުޒުން ވަރަކަށްދަނެވެ. އުމުރުންނަށް ދުވަހަކުވެސް ރިޒްޤުދޭއް ހޯދައިދިނުމަކަށް އުއިލާރުންތަކަކަށް ކުރަމުންދަނިވެގެންނެވެ އަދި ރިޒްޤުދޭއް މިތުރުވެސް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އުމުރުންނަށް މަސްތާއެއް ވެސް އަދި ގެއްލުމެއް ވެސް އުއިލާރުންތަކަކަށް ނުދޭވޭނެއެވެ. "ތިޔަ ޢިބާދަކުރާ ތަކެތިން ﷲގެ ހަޟްރަތުން ރިޒްޤު ދޭނެ އެއްޗެއް ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެއަށް ޢިބާދަތްކުރޭ އަދި ޝުކުރުކުރޭ. އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށް ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި ދާނީއެވެ." ﴿وَٱشْكُرُوا۟ لَهُۥٓ ۖ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴾ [العنكبوت:١٧]

"ތިޔަ ޢިބާދަކުރާ ތަކެތިން ޝުކުރުކުރާށެވެ. ޢިބާދަތްތަކުގެ ތެރެއިން ހިދުމަތްދޭ ކަލާނގެ ރަސޫލަކަށްވެ ތިބޭށެވެ." ޢިބާދަތްތަކުގެ ރަސޫލަކަށްވެ ތިބޭށެވެ. ހަމަކަމަ އާޚިރަތް ބާޤީވާ ފަރާތެއް ﷲ ﷻ އެވެ. އެކަމަށް ތަޤްވާ ހުރި ކަމުގައި ކަލާނގެގެ އިލާހެވެ. ޝުކުރުކުރާށެވެ ދަރުމަވެރިވާނޭ އެކަލާނގެއަށެވެ. އެކަލާނގެ އިންސާނުންގެ މަސްލަހަތު ދިރާސާކުރާ ތަޤްވާވަލް ދީފައިވާ ފަރާތަކީވެސް ﷲ އެކަމެވެ. އެކަލާނގެއެވެ. ވަރުގަދަ ރިޒްޤުދޭނެ ވަޢުދުގެ ފަރާތެވެ. ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلرَّزَّاقُ ذُو

ٱلْقُوَّةِ ٱلْمَتِينُ ﴿٥٨﴾ ﴾ [الذاريات: ٥٨] "ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގުނައިން ރިޒްޤު ދެއްވާ ބާރުވެރިވަންތަ ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެވެ." އަދިވެސް الله وحي ކުރައްވައެވެ. ﴿ وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِى ٱلْأَرْضِ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا ۚ كُلٌّ فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٦﴾ ﴾ [هود:٦] "ބިމުގައި ދިރިއުޅޭ ސޫފާސޫލިޔަކަށް الله ދެއްވި އެޔަކައްކަން ރިޒްޤުދެއްވާ ކަލާނގެއް ނުވެއެވެ. އަދި الله ﷻ އެކަލޭގެ ދިރިއުޅޭތަނާއި އަދި މަރުވުމަށްފަހު ވަޅުލެވުން އޮތްތަން ވެސް ހޮވަން ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. މިހުރިހައި ކަމެއްވެސް ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތެއްގައި ލިޔުއްވާފައެވެ."

މިގޮތުން الله ފޮނުއްވި ރަސޫލުން ދުނިޔެވެރިކުރައްވާ މީސްތަކުންނަން الله އަށް ޢިބާދަތް އުފައްދަވަން އިންސާނާ ޖިންނުން އެބައި އާދަމުގެދަރިކޮޅު އަދުރުކުރައްވާފައެވެ. އެގޮތުން އެމީހުން ހައްޤުވާ ރިޒްޤު ދެއްވާ އަދި އެމީހުންގެ އެ އިޙުސާން ދިނުމުގެކަމަކަން އަދިއެހެން ފަރާތްތަކާ އާދަމުގެ އެހާމެ ދިނަވެވެ. ދެކުރާނަން ރަނގަޅަން ވިސްނާލައިދީ ކަނޑު މިހަކަން މިކަން އެނގިގެންދާނެވެ. الله އަށްމަތީކަން ފޮނުއްވި ރަސޫލުންނަކީ ދަރުވަތީ އެންމެ މާތަން ދައްވައި ގެ އިޖާބު އެންމެ ފުރިހަމައަން ލިބިވަޑައިގެންނެވި އިންސާނުންނެވެ. އެގޮތަން

އެރަސޫލުންނަށްވުރެ ދަޢުވަތުގައި ކެތްކުރި ބަޔަކު އޭގެ ފަހުގައި ޚިދުމަތުގައި ނުވާނެއެވެ. އަދި ހަމައެގޮތަށް އެ ރަސޫލުން އެ އުއްމަތްތަކަށް ހިދާޔަތް ލިބުމަށް އެދިވަޑައިގެން ދުޢާކުރެއްވި މިންވަރަށް އެހެންބަޔަކު އެގޮތަށް ހާލަތެއްގައި ނުވާނެއެވެ. މިހެންވީމާއެކުގައި އެ ރަސޫލުން الله ގެ ދީން އަންގަވާ ފުރިހަމަކަމާ އެކުގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ. الله އަށް ތިބިވޮޑިގެންވާ ސިފަފުޅުތަކާއި ނަންފުޅުތައް ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ. މި ސިފަފުޅުތަކާއި ނަންފުޅުތައް އުއްމަތްތަކަށް ތަފްސީލާއެކީގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވީ އުއްމަތްތަކުގެ މީސްތަކުން އެމީހުންގެ ރައްބު ފުރިހަމައަށް އުނގެނިގަތުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ނަންފުޅުތަކާ ސިފަފުޅުތައް އެނގި އެނަންފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތައް ތަބާވެރިކަން ފުރިހަމައަށް ހަމްދު އަދާ ކުރުމަށްޓަކައެވެ. މިގޮތުން الله سبحانه وتعالى އެއިރާދަފުޅުގެ ނަބިއްޔާ مُوسَى عليه السلام ގެ ޤިއްޞާފުޅުން ބަޔާންކޮށްދެއްވައި ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿ وَإِذۡ نَادَىٰ رَبُّكَ مُوسَىٰٓ أَنِ ٱئۡتِ ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠﴾ قَوۡمَ فِرۡعَوۡنَۚ أَلَا
يَتَّقُونَ ﴿١١﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّيٓ أَخَافُ أَن يُكَذِّبُونِ ﴿١٢﴾ وَيَضِيقُ صَدۡرِي وَلَا
يَنطَلِقُ لِسَانِي فَأَرۡسِلۡ إِلَىٰ هَٰرُونَ ﴿١٣﴾ وَلَهُمۡ عَلَيَّ ذَنۢبٞ فَأَخَافُ أَن يَقۡتُلُونِ
﴿١٤﴾ قَالَ كَلَّاۖ فَٱذۡهَبَا بِـَٔايَٰتِنَآۖ إِنَّا مَعَكُم مُّسۡتَمِعُونَ ﴿١٥﴾ فَأۡتِيَا فِرۡعَوۡنَ

فَقُولَآ إِنَّا رَسُولُ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٦﴾ [الشعراء: ١٠- ١٦] ″މިބަނަބިއްޔާގެ
ދިޔަރު مُوْسَى ﷺ އަށް ވަޙީކުރެއްވިހިނދު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ.
އަނިޔާވެރި ޤައުމުގެ މީހުންގެ ގާތަށް ރަސޫލުކަމާއިގެން މޫސާ
ނުކުންނަވާށެވެ. އެއީ ފިރުޢައުނުގެ ޤައުމުގެ މީހުންނެވެ. އެމީހުންނަކުން
ﷲއަށް ބިރުވެތި ނުވަނީ ގައުމެވެ. مُوْسَى ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ. މި އަޅާގެ
ރައްބެވެ. އެމީހުންތަކުންގެ ގާތަށް ދިއުމުން މިއަޅާގެ ވާހަކަތައް އެމީހުން
ދޮގުކޮށް ހަދާފާނެކަމަށް މިއަޅާގެ ހިތް ތަނގުޅިވެއެވެ. އަދި ދޫ އެހާވަރަށް
ނުކުޅެދެނީއެވެ. ފަހެ މިބަދިޔަރު هَارُوْنُ ﷺ އަރިހަށް ޖިބްރީލް
ފޮނުއްވާށެވެ. އަދި މިއަޅާ (مُوْسَى) ވަނީ އެމީހުންގެ މައްޗަށް
ކުށެއްކޮށްފައެވެ. އެހެންވުމުން މިއަޅާ (مُوْسَى) ގަތުލުކުރުމަށް އެމީހުން
ނުކުމެދާނެކަމަށް އަޅު ބިރުގަންނައެވެ. وحي ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަހިމާ
އެހެނަކުން ނުވާނެއެވެ. ފަހެ ތިޔަ ދެ ނަބިއްޔުން ތިމަން ﷲގެ
އާޔަތްތަކާއިގެން އެމީހުންގެ ކައިރިއަށް ވަޑައިގަންނަވާށެވެ.
ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަ ދެ ނަބިއްޔުންނާއެކުގައި ތިމަން ﷲ
އައްސަވާވޮޑިގެންވަމެވެ. ފަހެ ތިޔަ ދެ ނަބިއްޔުން ފިރުޢައުނު
ގާތަށްވަޑައިގެން ދުއާތަބާކަން އަހުއްވާވާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން

ތިމަންމެންނަކީ ޢާލަމްތަކުގެ ވެރިއިލާހުގެ ފަރާތުން ފޮނުއްވުނު ރަސޫލުންނެވެ."

މިޤިއްޞާގައި الله ﷻ މިވަނީ އެއިލާހުގެ ރަސޫލާއަށް އެކީ ޢާލަމްތަކުގެ ވެރިއިލާހުގެ ރަސޫލުންކަން އަންގައިދިނުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައެވެ. އެއީ ފިރުޢައުނުގައި ބައްދުގެ ބަސްތޮޅާގެ މައްކަރު ކުޑުބަވެ އެ ބައްދުމަދުގައި ފިރުޢައުނާ ކަމަށްޓަކައެވެ. އެހެނަސް ހެޔޮކޮޅުގައި ނާއިމުއްސިވެއެވެ. އެކޮޅުގައި ފިރުޢައުނު ބައްދުގެ މަދުން އެއްކިބާވެ އިރުޝާދު މީހުންގެ ތެރެއިން ވެގެންދިޔައެވެ. އަދި އެކޮޅުގައި ފިރުޢައުނު ދެންނެވިއެވެ. ﴿ قَالَ أَلَمۡ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدٗا وَلَبِثۡتَ فِينَا مِنۡ
عُمُرِكَ سِنِينَ ﴿١٨﴾ وَفَعَلۡتَ فَعۡلَتَكَ ٱلَّتِي فَعَلۡتَ وَأَنتَ مِنَ ٱلۡكَٰفِرِينَ
﴿١٩﴾ قَالَ فَعَلۡتُهَآ إِذٗا وَأَنَا۠ مِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٢٠﴾ فَفَرَرۡتُ مِنكُمۡ لَمَّا خِفۡتُكُمۡ
فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكۡمٗا وَجَعَلَنِي مِنَ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ﴿٢١﴾ وَتِلۡكَ نِعۡمَةٞ تَمُنُّهَا عَلَيَّ
أَنۡ عَبَّدتَّ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ﴿٢٢﴾ قَالَ فِرۡعَوۡنُ وَمَا رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٢٣﴾ قَالَ
رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَمَا بَيۡنَهُمَآۖ إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ ﴿٢٤﴾ قَالَ لِمَنۡ
حَوۡلَهُۥٓ أَلَا تَسۡتَمِعُونَ ﴿٢٥﴾ قَالَ رَبُّكُمۡ وَرَبُّ ءَابَآئِكُمُ ٱلۡأَوَّلِينَ ﴿٢٦﴾ قَالَ إِنَّ

رَسُولَكُمُ ٱلَّذِىٓ أُرۡسِلَ إِلَيۡكُمۡ لَمَجۡنُونٞ ٢٧ قَالَ رَبُّ ٱلۡمَشۡرِقِ وَٱلۡمَغۡرِبِ وَمَا بَيۡنَهُمَآۖ إِن كُنتُمۡ تَعۡقِلُونَ ٢٨ ﴾ [الشعراء: ١٨- ٢٨] "އެބަހީ ފިރުޢައުނު مُوْسَى عليه السلام އަށް ދެންނެވިއެވެ. مُوْسَى އުފަންވީއްސުރެން ފެށިގެން އަހަރުތަކެއްގެ ތެރޭގައި مُوْسَى ބަލާބެލެހެއްޓީ އަހަރެން ނޫންހެއްޔެވެ. އަދި مُوْسَى ގެ އުމުރުން އެތައް އަހަރުތަކެއް ވަންދެން އަހަރުމެންގެ ތެރޭގައި ހުންނެވިއެވެ. އަދި އެކޮށްދިން ކަންތަކަށް ދޫކުރުވެރިވާ ބާރުގައި ތިޔަކުރެއްވި ކަމެއް ކުރެއްވީމުއެވެ. موسى ވިދާޅުވިއެވެ. އެހެންވުމުން އަހަރެންނަށް އުނދަގޫވުން ކަމެއް އުނދަގޫވީ އަހަރެންނަށް ހުއްޓުމުގެ ގޮތެއްނުވާތީ ބާރުގަތީއެވެ. އަދި އެކަންތައް ފޮނުވިއުމުން ތިޔަމީސްތަކުންގެ ޖަހައިން ބިރުވެ ދެއްކީ (ގެތިއަނގަން) ދިޔައީމެވެ. އެކަންގައި ވަނީކޮށް ޢަމުގެ ފެށިފަހާ އަހަރެންނަށް ހެކިމަތިއަށް ވިސްނުންގަދަކުރުވައި އަދި އަހަރެން އެއިރާގެ ޒަރާތެއްތެރެން ޖުމުލަވާޒަހަވާ ރަސޫލެއް ކަމުގައި ލެއްވިއެވެ. އަދި ތިމަންނަމަން ތިޔަބަޔަކުހުން ދިން ނިޢުމަތްތަކާ ބެހޭ ނިޢުމަތަކީ ތިޔަބަޔަކުހުން އިސްރާއީލުގެ ދަރިން (ބަނީ އިސްރާއީލު) ޢަބުދުތަކުރުވަތީއެވެ. (މާނައަކީ: ބަނީއިސްރާއީލުގެ މީސްތަކުން ޢަބުދުކޮށް ތިޔަމީސްތަކުން ދުލާކުރައްވަތީ ވެދާސް ތިޔަ އިންސާނާ އުޅުވަ ޢަނާޔަތެއް އަރާބަލައިގަތު ދުވަހު ހުމީ ކީތް ނިޢުމަތެއް ހެއްޔެވެ.)

އެހިނދު ފިރުޢަވްނު ދެންނެވިއެވެ. ތިޔަވިދާޅުވާ ޢާލަމްތަކުގެ ވެރިއިލާހަކީ ކޮބައިހެއްޔެވެ. مُوْسَى ވިދާޅުވިއެވެ. އެއިލާހަކީ އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައި ވާހާ ތަކެއްޗެއްގެ ވެރި އިލާހެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން އެކަން ޔަޤީންކުރާކަމުގައި ވަނީނަމައެވެ. ފިރުޢަވްނު އޭނާގެ ވަށައިގެންވީ އޭނާގެ ޤައުމުންނަށް ބުންޏެވެ. مُوْسَى ދި ކިޔާތަކަތި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނީވޭހެއްޔެވެ. مُوْسَى ވިދާޅުވިއެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި އިލާހެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގެ ކާބަފައިންގެ ވެސް ވެރި އިލާހެވެ. އެހިނދު ފިރުޢަވްނު ދެންނެވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވާފައިވާ ތިޔަބައިމީހުންގެ ރަސޫލާއަކީ މޮޔައެކެވެ. موسى ވިދާޅުވިއެވެ. އެ އިލާހަކީ މަޝްރިޤާއި، މަޣްރިބާއި އަދި އެދެމެދުގައި ވާހާ ތަކެއްޗެއްގެ ވެރި އިލާހެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ވިސްނާކަމުގައި ވަނީނަމައެވެ.

މިތަންގައި مُوْسَى عليه السلام، الله سبحانه وتعالى ގެ ސިފަފުޅުތައް ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވާ ގޮތާމެދު ވިސްނާށެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ހުރިހާ ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި އިލާހެވެ. އުޑުތަކާއި ބިންމަތާއި އަދި އެދެމެދުގައިވާހާ ތަކެއްޗެއްގެ ވެރި އިލާހެވެ. އަދި ހުރިހާ ކާއިނާތެއްގެ ވެރި އިލާހެވެ. އަދި މަޝްރިޤާއި މަޣްރިބުގައި ވާހާ ތަކެއްޗެއް މިލްކުވެރިވެގެންވާ

އިޖާރުވޭ. މިފަދައިން ބައްޔަތުކޮށްދެއްވީ އެ ބޮޑު ޙަތުއްވު ކަމުގައިވީ އިންސާނާ، މިކަންތަކުގެ މައްޗަށް ބަލައި ޙައްޤު މަގަށް ރުޖޫޢަވުމުގެ އުއްމީދުކުރުމުގައެވެ. އެހެނަސް الله ﷻ ގެ އަޒަލީ ޢިލްމުފުޅުގައި ވަނީ އެ އަޑާ ހަމްދުފަހަރަކާއި ހިއްމާއެކު އަދި ނުބައިކަމާ އެކީގައި އެގޮތުގައި ތިމިހެންނާނަކަމެވެ. އަދި އާންމާގެ އެ ކުރުތުކުރުކަމުގައި އަދި ދެކޮޅުވެރިކަމުގައި ހުރި މަގުވެ ނިމިދާން ކަމެވެ.

އަދި الله ﷻ ވަނީ ހުކުރުން އަދި مُوْسَى ﷺ އަށް ތިމަން الله މީ ދެ ނަބިއްޔުންނާއި އެކުގައި ބައްލަވާވާގެދެންވާކަން ބައްޔަތުކޮށްދެއްވާފައެވެ. އަދި އެއިޖާރާއި އެ ދެ ނަބިއްޔުން ރައްކާތެރިކުރައްވާ ނަސޭހަތްދެއްވުމުގައިވާ އަދި ގެދަރަކަށްދެއްވާ އިޖާރު ކަމުގައި އަންގަވާފައެވެ. އެހެންވީމާ އެ ދެ ނަބިއްޔުން އެންބަހި އިދިކޮޅު ކުފުރުވެރިކަމުގައި ދެމިހުރި އިންސާނާއަށް ތަރުބިޔަތު ދެއްވުމަށްޓަކައި ނިކުމެވަޑައިގަތުމެވެ. އެކޮޅުން الله ﷻ އެ ދެ ނަބިއްޔުން ރިޢާޔަތްކުރައްވާ ޢާންމާގެ ނުބައި މަކަރުވެރިކަމުން ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ.

އެއްވެސް ޝައްކެއް ނުވާގޮތުގައި މިހުރިހާ ކަމެއް ތަޙުޤީޤުކޮށްދީ الله ﷻ ގެ ޙައްޤު ދީން ބައްޔަތުކޮށްދެއްވުމަށް އެނަބިއްޔުންނަށް ނިކުމެވަޑައިގެން ތަރުބިޔަތު ދެއްވިކަމެވެ. އެހެނަސް އެ އަޑާ ޢާންމާގެ

ކައިރީގައިވީ ސިހުރުވެރިން ގެނެސް ސިހުރުކާއި އެކުރުންގެތެގަނ އެނބިޔާއުންގެ ދަޢުވާތަ ދުލުކަރު ނިކުތުމުން. އެހެނަސް الله ﷻ އެމީހުންގެ އެމަކަރުފެރިކަން ބާތިލުކުރައްވާ އެމީހުންގެ ނަފުސުތަކުދޫކުރެވިކަން މިސްކީނުންނަށް ފާޅުކޮށްދެއްވިއެވެ. އަދި اللهގެ ނަބިއްޔާ މޫސާ އަދި ހާރޫން عليهما السلام އަށް އެއިރުގެ ނަބިއްވުން ދެއްވައި އަންގަވަމުން އެންބަރި ނުވަތަ ހަމަހަމަހަމައެކަމަށް އަޔާއަށް الله ﷻ ގަދަފަދަ އުފުލާބާ ދެއްވިއެވެ. އެގޮތުން ފިރުޢައުން އަދި އޭނާގެ ލަޝްކަރުގައިވީ އެންމެން ކަނޑަށް އަރައިގޮތްލައްވިއެވެ. އަދި މޫސާ، ހާރޫން އަދި އެނބިޔާއުންނަށް ތަބާވީ މިސްކީނުން އެމީހުންގެ ދުޝްމަނުންގެ ހަމަލާތަކުން ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ. ބަނީއިސްރާއީލުގެ ދަރިދަރިކޮޅަ ކިލާފަތްކުރުއްވިއެވެ.

މިއީ الله ﷻ އެއިލާހުގެ ދަރުމަވެރިކަމުގެ ބަރަކާތުން އެކަލާނގެ ފަރިތަރިޔާއިން ނަޞްރު ދިނުމާއި ބާއްޖަވެރިކަން ދެއްވުމަށް އުސްކުރެއްވިއެވެ. އެހެން އެނބިޔާއުންގެ އަދިވެސް ދަރާ މިސްރާލްކުރެވެ. ބަނީ ނިކަމެތިންގެ ދަރިންނަށް ދުޝްމަނުންގެ އަމުރުތަކުގެ ގޮތަށް ގެނައުމަކީ ބަހާރުވެ. ދުޝްމަނުން އެމީހުންގެ ދަރިންނަށް ކުރިމަތިވި ގޮތަށް ވަގުތުގައިވެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ދީނަށް ތަބާވީ އަންހެނުންގެ

ޢިއްޒަތް ފޫރިގަން ހުރި ގޮތްގޮތުން ފޫނުދިނިވި އަނިޔާ އުމުރުނަށް
ފިރުޢައުނު ދެކުންދިޔައެވެ. އެ ދެ ނަބިއްޔުން ކުރިމަތިލެއްވި މިޖައްބާރު
ނުލަފާ ފިރުޢައުން ދަޢުވަތު ދެއްވުމާއެކު އެއަދާއަން ބަދުބަސް އިއްވައި
ދެއްވުމަށެވެ. އަދި އެއަށާ ޤާއިމުވެ ހުރިންބައި ބާޠިލު ޙައްޤާއަން
ބަޔާންކޮށްދިނުމަށެވެ. އެއާއެކު الله ﷻ އޭނާގެ އަނިޔާވެރިކަމުން
އެއަޅުމަކުން ސަލާމަތްކުރައްވާ އަދި އެނަބިއްޔުން ބިންމަތީގައި
ސާބިތުކުރައްވާ އުމުރުނަށް އެހީތެރިވެދެއްވާނެކަމުގައި الله ﷻ ވިއެވެ.
އަދި ފިރުޢައުނުގެ މައްޗަށް ހުއްޖަތް ޤާއިމުކޮށްދެއްވުމުގައި الله ﷻ
އެނަބިއްޔުން ދެއްވިއެވެ. މިކަންތައްތައް ބަޔާންކުރައްވާ الله وحي
ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ فَمَن رَّبُّكُمَا يَـٰمُوسَىٰ ﴿٤٩﴾ قَالَ رَبُّنَا ٱلَّذِىٓ أَعْطَىٰ
كُلَّ شَىْءٍ خَلْقَهُۥ ثُمَّ هَدَىٰ ﴿٥٠﴾ قَالَ فَمَا بَالُ ٱلْقُرُونِ ٱلْأُولَىٰ ﴿٥١﴾ قَالَ
عِلْمُهَا عِندَ رَبِّى فِى كِتَـٰبٍ ۖ لَّا يَضِلُّ رَبِّى وَلَا يَنسَى ﴿٥٢﴾ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ
ٱلْأَرْضَ مَهْدًا وَسَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجْنَا
بِهِۦٓ أَزْوَٰجًا مِّن نَّبَاتٍ شَتَّىٰ ﴿٥٣﴾ كُلُوا۟ وَٱرْعَوْا۟ أَنْعَـٰمَكُمْ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ
لَءَايَـٰتٍ لِّأُو۟لِى ٱلنُّهَىٰ ﴿٥٤﴾ ۞ مِنْهَا خَلَقْنَـٰكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ

تَارَةً أُخْرَىٰ ﴿٥٥﴾ [طه:٤٩- ٥٥] "(ތިޔަބައިމީހުން ނެރުއްވާނެއެވެ.) އާދޫސާއެވެ!

ތިޔަ ދެ މީހުންގެ ވެރި ކަލަކީ ފަހެ ކާކުހެއްޔެވެ. مُوْسَى عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންމެންގެ ވެރި އިލާހަކީ ކޮންމެ އެއްޗަކަށް، އެ އެއްޗެއްގެ ސިފަ ދެއްވައި އެއަށްފަހު އެއެއްޗަކަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވި ފަރާތެވެ. އޭނާ ދެންނެވިއެވެ. އިހުގެ ކުރީގެ ޖީލުތަކުގެ މީސްތަކުންގެ ކަންތައްހުރީ ހާލަތު ކޮބައިތޯއެވެ. މޫސާ ވިދާޅުވިއެވެ. އެކަމުގެ އިލްމުވަނީ ތިމަންގެ ވެރިއިލާހުގެ ހަޟްރަތުގައި ލަވްޙުލްމަޙްފޫޒުގައެވެ. ތިމަންގެ ވެރިއިލާހަށް ތިކަން އޮޅިވަޑައިގެންފައެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި އެއިލާހު ހަނދުމަފުއްސެވުމެއްވެސް ނުވާނެއެވެ. އެކަލާނގެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދިރިއުޅުން ފަސޭހަ ތަނެއް ކަމުގައި ބިން ލެއްވި ފަރާތެވެ. އަދި އެ ތަނުގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް މަގުތައް ދެއްކެވި ފަރާތެވެ. އަދި އުޑުން ފެންވެއްސެވީ އަދި އެފެނުގެ ސަބަބުން ގަސްގިޔާވީގެ ތަފާތު ބާވަތްތަކެއް ދެބައިވަރުން ނެރުއްވި ފަރާތެވެ. އެތަކެތި ތިޔަބައިމީހުން ކައިހަދާށެވެ. އަދި އެތަކެތި ތިޔަބައިމީހުންގެ ގެރިބަކަރި ނަބަދް ސޫފިހަކަން ކާންދީ ހަދާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިކަންތަކުގައި ބުއްދީގެ އަހުލުވެރިންނަށް ދަލީލުތަކާ ހުރިކަމެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ހެއްދެވީ އެބިމުންނެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އަނބުރާ އިޢާދަ ކުރައްވާނީވެސް

އެބިމަށެވެ. އަދި ދެވަނަ ފަހަރަށް ތިޔަބައިމީހުން ނުރުއްވާހިލެވުން
އެބިމުންނެވެ."

މިކަންތަކުން ހާމަވެގެންދަނީ الله މިބިމަށް ރަސޫލުން ފޮނުއްވުމީ
މަޤްޞަދަކީ. އެއީ އެރަސޫލުން عليهم السلام މީސްތަކުންނަށް ދަޢްވާ
ބާރުއަޅުއްވައި އެކަންތައް ތަވްޙީދުކުރުއްވުމެވެ. އަދި الله سبحانه وتعالى އަށް
ޢިބާދާކުރުން ނަސޭހަތްތެރިކަމާއި ސިފަކުރުމަށް ބާރުއަޅުއްވާފައެވެ. އެކަމުން
ދަރިފުޅުކުރުވުމީ الله سبحانه وتعالى ގެ ކުޑަދުންވަންތަކަމާއި އަދި އަޅުކަން
ކުއްތަންކުރުން ހަމައެކަނި ބައްދަލުވުމާ ފަރާތަކީ އެއިލާހު ކަމެވެ.
ހަމަކަނޑައެޅުން އެއިލާހީ ހަމައެކަނި ހައްދަވާ، ވެރިކަން ދިމިލާޖެހުމާ،
ހަމައެކަނި ރިޒުގު ދެއްވުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ދިމިލާޖެހުމާ އަދި ދަރުމަވާ
މަރުއިއްޔާވާ އަދި ހުރިހާ ކަމެއް ތަދުބީރުކުރެއްވުމާ މަތީވެރި
އިލާހެވެ. މިހުރިހައި ކަންތައް ބާރުއަޅުއްވާފައިވާ އެއިލާހީ
މަތިވެރިންތަކުގެ މަތީގައި އަދި އުޖޫދުކުރާ މަތީގައި ވޭގެނޑާ
އިލާހެއްކަމަށް ވެސް އެރަސޫލުން އެއްމަތިވެކަށް ބާރުއަޅުއްވިއެވެ.

އެހެންކަމުން ފިރުޢައުނު ބުނީ ވަޒީރުކަލުގައިވާ ހާމާނަށް
ބުރުޖެއް ބިނާކުރުމަށެވެ. ﴿ ٱبۡنِ لِي صَرۡحٗا لَّعَلِّيٓ أَبۡلُغُ ٱلۡأَسۡبَٰبَ ٣٦ أَسۡبَٰبَ

ٱلسَّمَـٰوَٰتِ فَأَطَّلِعَ إِلَىٰٓ إِلَـٰهِ مُوسَىٰ ﴾ [غافر: ٣٦- ٣٧] "(ފިރުޢައުނު ހާމާން ކައިރީގައި ބުންޏެވެ.) އަހަރެންނަށް އުސްގަނޑުވަރެއް ބިނާކޮށްދޭށެވެ. އެއީ އަހަރެންނަށް މަގުތަކަށް ދެވޭތޯއެވެ. އެއީ އުޑުތަކުގެ މަގުތަކުން އަހަރެންނަށް މޫސާގެ އިލާހު ފެނޭތޯއެވެ."

މިއާޔަތުން ބަޔާންވެގެންދިޔައީ الله ﷻ ވަނީ އުޑުތަކުގެ މަތީގައިކަމެވެ. އެގޮތުން މިންވަރާ ތަޢްބާރު އިންސާނާ މިކަމަ ހަދިޔާތަކު އެއްވެސް ބާރުއްނުމި ބަސްމަކަލުން އެކަލާނގެ ހުރިމަން މަސައްކަތްކުރުމަން އެނގެނެވެ. އަދި މިގޮތަށް عِيْسَى ؑ ގެ ތަރުބިޔަތުގައިވި ޙަވާރީންނާއި ބައްދަލުވުން الله ﷻ މާއިދާ ބާވައިލެއްވި وحي ކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ إِذۡ قَالَ ٱلۡحَوَارِيُّونَ يَـٰعِيسَى ٱبۡنَ مَرۡيَمَ هَلۡ يَسۡتَطِيعُ رَبُّكَ أَن يُنَزِّلَ عَلَيۡنَا مَآئِدَةً مِّنَ ٱلسَّمَآءِۖ قَالَ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ١١٢ قَالُواْ نُرِيدُ أَن نَّأۡكُلَ مِنۡهَا وَتَطۡمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعۡلَمَ أَن قَدۡ صَدَقۡتَنَا وَنَكُونَ عَلَيۡهَا مِنَ ٱلشَّـٰهِدِينَ ١١٣ قَالَ عِيسَى ٱبۡنُ مَرۡيَمَ ٱللَّهُمَّ رَبَّنَآ أَنزِلۡ عَلَيۡنَا مَآئِدَةً مِّنَ ٱلسَّمَآءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِّأَوَّلِنَا وَءَاخِرِنَا وَءَايَةً مِّنكَۖ وَٱرۡزُقۡنَا وَأَنتَ خَيۡرُ ٱلرَّـٰزِقِينَ ١١٤ قَالَ ٱللَّهُ إِنِّي مُنَزِّلُهَا عَلَيۡكُمۡۖ فَمَن يَكۡفُرۡ بَعۡدُ مِنكُمۡ فَإِنِّيٓ

أُعَذِّبُهُۥ عَذَابًا لَّآ أُعَذِّبُهُۥٓ أَحَدًا مِّنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١١٥﴾ [المائدة: ١١٢- ١١٥]

"ހަވާރީން ދަންނަވި ހިނދުވެ. އޭމަރިޔަމްގެ ދަރިކަލުން ޢީސާއެވެ. ތިމަންނަމެންނަށް ކާތަކެތީގެ މާއިދާއެއް (ތޯރަނގެއް) އުޑުން ބާވައިލެއްވުމަށް ތިޔަފާނުގެ އިލާހު ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެން ވޭތޯއެވެ. އަނބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އިޚްލާޞްތެރިން އީމާންވެގެން ތިބި ބަޔަކުކަމުގައި ވާނަމަ ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ތަޤުވާވެރިވާށެވެ. އެމީހުން ދަންނަވިއެވެ. ތިމަންނަމެން އެދެނީ އެއިން ކެއުމަށާއި ތިމަންނަމެންގެ ހިތްތަކަށް ހަމަޖެހުން ލިބިފައިދިނުމަށެވެ. އަދި ތިޔަފާނު ވިދާޅުވި ތެދުކަން ތިމަންނަމެންނަށް އިނގުމަށެވެ. އަދި އޭގެ މައްޗަށް ހެކިވާ މީހުންގެ ތެރެއިން ތިމަންނަމެން ވުމަށެވެ. މަރިޔަމްގެ ދަރިކަލުން ޢީސާ ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އައްލާހުއްމަ ރައްބަނާ އަހުރެމެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ. ކާތަކެތީގެ މާއިދާއެއް (ތޯރަނގެއް) އަހުރެމެންނަށް އުޑުން ބާވައިލައްވާނދޭވެ. އެއީ އަހުރެމެންގެ ކުރީގެ މީސްތަކުންނަށާ އަދި ފަހުން އަންނަ މީސްތަކުންނަށާ ޢީދެއް ކަމުގައި ވުމަށެވެ. އަދި އެއީ ތިޔަފާނުގެ ފަރާތުން ޚުސޫސީ ހެއްކެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި އަހުރެމެންނަށް ރިޒުޤު ދެއްވާނދޭވެ. އަހުރެމެންނަށް ރިޒުޤު ދެއްވައިދެއްވާނދޭވެ. الله އެމީހުންނަށް އެންގެވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން އިލާހު ތިޔަބައިމީހުންނަށް

އެކާތަކެތީގެ ދޮރަނުގެ ބާވައިލާއްވާ ހުށީމެވެ. އެއަށްފަހުގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ކާފިރުވެގަތް މީހާ ދަންނާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ޢާލަމްތަކުގެ ތެރެއިން އެކަކަށްވެސް ނުދެއްވާފަދަ ގަދަފަދަ ޢަޒާބެއް އެމީހަކަށް ދެއްވާހުށީމެވެ."

މިއާޔަތް ތަކުގައި الله ﷻ ގެ ކުޅަދުންވަންތަކަމުގެ ބައެއް ހެކިތައް ބަޔާންކުރައްވާ އަދި އެކަލާނގެ އެއީ ކޮންމެ ކަމަކަށްވެސް ކުޅަދުންވަންތަ ފަރާތެއްކަން ދައްކަވައިދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އުޑުތަކުގެ މަތީގައި ވޮޑިގެންވާކަން ހާމަވެގެންދެއެވެ. އެހެނީ ކާތަކެތި ދޮރަނގެއް ބާވައިލާއްވުމަށް އުދުރުން އެކަމުން ދާރަވީ އަޅުއްވުގެ މީސްތަކުން އެއިލާހުގެ މަތީގައި ވޮޑިގެންވާ އިލާހެއްކަން ދަންނަކަމެވެ. ސަބަބަކީ އެއްޗެއް ބާވައިލާއްވާނީ މަތިން ތިރިއަށެވެ. އެމީހުންނަށް "ޢަހުދީން" ކިޔުން އަދި ޢަހުދީން ފަދަ މަގުއްދޮށިފައިވާ، الله ﷻ މަތީގައި ވޮޑިގެންވާ ކަމަށް އިންކާރުކުރާ މީހުންނަށްދުވާ الله تعالى ގެ އިލްމު ޙިކުމަތާ ބަޔާނެވެ.

ހަވާރިއްޔުން އެގޮތަށް އެދުމުން عِيسَى ﵇ އެމީހުންނަށް އެކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ. އެއާއެކު الله ﷻ އެކަން އެމީހުންނަށް އަންގަވާދެއްވާ ވަޢުދުކުރެއްވިއެވެ. ﴿ إِنِّي مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ ۖ ﴾ [المائدة: ١١٥]

"ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން الله [illegible] [illegible] ތިޔަބައިމީހުންނަށް [illegible]ފިއެވެ." އެހެނީ ބާވައިލެއްވުމުގެ މާނައީ އެކަލާނގެ މަތީގައި ވޮޑިގެންވާކަމުގެ ދަލީލެކެވެ. އެކަލާނގެ ވޮޑިގެންވަނީ ހުރިހާ މަޙްދޫދުންތަކުގެ މަތީގައި މަޙްދޫދުންނާއި ވަކިން އެކަލާނގެ ހައްދަވާފައިވާ ޢަރުޝީގައެވެ. އެއްވެސް މަޙްދޫދަކާ އެކަލާނގެއަށް [illegible] ސިފަފުޅެއްކަމުގައި އެއްގޮތްވުމެއްނެތެވެ.

މިގޮތުން އެތައް ދަލީލުތަކަކުން އެކަލާނގެ މަތީގައި ވޮޑިގެންވާކަން ދަލީލުކުރެވެއެވެ. ޤުރުއާނުގައި މަޝްހޫރު ހަތް އާޔަތެއް މިތާނގައިވެއެވެ. އެގޮތުން ޢައުރާފު ސޫރަތުގައިވާ އާޔަތެއްވެސް މިކަމުގެ ހެއްކެކެވެ. ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ يُغْشِى ٱلَّيْلَ ٱلنَّهَارَ يَطْلُبُهُۥ حَثِيثًا وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ مُسَخَّرَٰتٍۭ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ أَلَا لَهُ ٱلْخَلْقُ وَٱلْأَمْرُ ۗ تَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٥٤﴾﴾ [الأعراف: ٥٤] "ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިއިލާހަކީ ހަތްދުވަހުގެ މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި އުޑާއި ބިން ހެއްދެވި އިލާހެވެ. އެއަށްފަހު އެއިލާހު ޢަރުޝީގެ މަތީގައި އިސްތިވާފުޅުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ [illegible] [illegible] [illegible].

އެއިން ކޮންމެ އެއްޗެއް އަވަސްކަމާއެކު އަނެއްޗެއް ހުދައިގެންއެވެ.
އަދި އިރާއި ހަނދު އަދި ތަރިތައް އެކަލާނގެ އަމުރަށް ކިޔަމަން
ކުރައްވާފައިވާ ގޮތުގައި ދެއްވިއެވެ. ދަންނާށެވެ. ހެއްދެވުމާއި
އަމުރުކުރެއްވުމުގެ ބާރު ލިބިވޮޑިގެންވަނީ އެއިލާހަށެވެ. ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި
އިލާހީ ބަރަކާތްތެރިވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ." މިއާޔަތުގައި އެކަލާނގެ
ޚަލްޤުތަކުގެ މަތީގައި ވޮޑިގެންވާކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައި ވެއެވެ. އަދި އެ
އިލާހީ ހެއްދެވުމާއި ތަދުބީރުކުރެއްވުމުގެ ކުޅަދާނަވަންތަވެވޮޑިގެންވާ
އިލާހުކަމާއި އަދި އަމުރުކުރެއްވުމުގެ ބާރު ލިބިވޮޑިގެންވުމާއި ހަމައެކަނި
ދުވާލު ރޭގަނޑުގެ އަނދިރިކަމުން ފޮރުއްވުމުގެ ކުޅަދާނަކަން
ލިބިވޮޑިގެންވާ އިލާހަކީވެސް ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ކަމެވެ. އަދި ހަނދު، އިރު،
ތަރިތައް ހެއްދެވީވެސް އެއިލާހުކަމާއި އެތަކެތި ހިނގާގެންވަނީ އަމުރަކުން
އެއިލާހުގެ ވަކިވެރިކަން ދޭހަކޮށްދެނީކަމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެއިލާހުގެ
ޤުދްރަތްތެރިކަން އަޒުމަތްވަންތަކަން ފުރިހަމައަށް ސާފުވެއެވެ. އަދި އެއިލާހުގެ
ޢިލްމުގެ ފުރިހަމަކަމާއި އެއިލާހު މަތިވެރިކަމާއި ވޮޑިގެންވާކަން ސާފުވެއެވެ.
އަދި އަޒުކަން ކުއްތުރުކުރުން ހަމައެކަނި ބަރަކާތްތެރިވެވޮޑިގެންވާ ޚާލިޤަކީ
އެއިލާހެވެ.

މިފަދައިން ﷲ وحي ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ وَإِذْ قَالَ ٱللَّهُ يَٰعِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ ءَأَنتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ ٱتَّخِذُونِى وَأُمِّىَ إِلَٰهَيْنِ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ قَالَ سُبْحَٰنَكَ مَا يَكُونُ لِىٓ أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِى بِحَقٍّ ۚ إِن كُنتُ قُلْتُهُۥ فَقَدْ عَلِمْتَهُۥ ۚ تَعْلَمُ مَا فِى نَفْسِى وَلَآ أَعْلَمُ مَا فِى نَفْسِكَ ۚ إِنَّكَ أَنتَ عَلَّٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿١١٦﴾ مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَآ أَمَرْتَنِى بِهِۦٓ أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ رَبِّى وَرَبَّكُمْ ۚ وَكُنتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَّا دُمْتُ فِيهِمْ ۖ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِى كُنتَ أَنتَ ٱلرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ ۚ وَأَنتَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿١١٧﴾ إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ ۖ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١١٨﴾ ﴾ [المائدة: ١١٦- ١١٨] "ﷲ وحي ކުރެއްވި ހިނދު ހަނދުމަކުރާށެވެ. އެ މަރްޔަމްގެ ދަރިކަލުން އީސާއެވެ. ﷲ ފިޔަވައި ތިމަންނައާއި ތިމަންނަގެ މަންމައި ދެއިލާހުންކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ދެކޭށޭ މީސްތަކުންނަށް ދެންނެވިތޯއެވެ. އީސާ ވިދާޅުވިއެވެ. ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ރުސްޖާހިރުވަންތަކަމާއެވެ. ބުނުމުގެ ޙައްޤު މިއަޅާއަށް ލިބިގެންނުވާ ބަހެއް ބުނަން މިއަޅާއަކަށް ނުވެއެވެ. މިއަޅާ އެފަދަ ބަހެއް މީސްތަކުންގެ ކައިރީގައި ބުނިކަމުގައިވާ ނަމަ ތިޔައިލާހު އެކަން ތޮޅަން ދެންވޮޑިގެންނަވައެވެ. މިއަޅާގެ ހިތުގައިވާ ކަންތައްވެސް

ތިޔަ އިލާހު ޢޯދަން ދެނެވޯޑިގެންނަވައެވެ. އެހެނަސް މިއަޅާއަކަށް
އިބައިލާހު ކުރައްވާނެ ކަންތަކެއް އެނގިގެނެއް ނުވެއެވެ. ހަމަކަނަޔަކުން
އިބަ އިލާހުގެ އަރިހުގައިވާ ކަންތައް ޢޯދަން ދެނެވޯޑިގެންވާ އިލާހެވެ.
އިބަ އިލާހު މިއަޅާގެ މަސްލަހަތު އަދުރުކުރައްވާ ބަލައްސާއި މިއަޅާ
އެދިހުންނަކަން ނުބަނަދެވެ. ތިމަން އަޅާގެ ވެރިއިލާހު އަދި
ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެސް ވެރިއިލާހު الله تعالى އަށް ތިޔަބައިމީހުން
އަޅުކަންކުރާށެވެ. މިއަޅާ އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ވާހާ ހިނދަކު
އެބައިމީހުންގެ މަސްލަހަތު ހާލަތުރަކު ކަލުގައިވާމެވެ. އެއަށްފަހު
އިބައިލާހު މިއަޅާ އެމީހުންގެ ތެރެއިން ގެންދެވުމަށްފަހު އެމީހުންގެ
މަސްލަހަތު ބައްލަވާވޯދެގެންވާ ކަލަކު ކަލުގައި އިބައިލާހު ވޯދެގެންވިއެވެ.
އިބަ އިލާހުއީ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މަސްލަހަތު ހާލަތުވޯދެގެންވާ އިލާހެވެ.
އިބައިލާހު އެމީސްތަކުންނަކަން އަޒާބު ދެއްވިކަމުގައިވި ނަމަވެސް ފަހެ
ހަމަކަނަޔަކުން އެމީސްތަކުންނީ اللهގެ އަޅުތަކުންނެވެ. އަދި
އެބައިމީހުންނަކަން އިބައިލާހު ފަފުދުއްސަވާނަމަ ހަމަކަނަޔަކުން އިބައިލާހީ
އިއްޒަތްތެރިވޯދެގެންވާ ޙިކުމަތްތެރި ފަރާތްތަކުވެ."

މިއީ الله ﷻ އަށް ބިރުވޯދެގެންވާ ދަރިވަރި ސިފަފުޅުތަކެވެ.
ހަމައެކަނި އަޅުކަން ކުއްތަކުރުވޯ ފަރާތްކަމާއި އެންމެ އެއްވެސް

ފަރާތެއް އަޅުކަމުގައި ބައިވެރިކުރުމުގެ ނެތެވެ. އެއިލާހުއީ ޢައިބުގެ
އިލްމު މޮޅަށްދެނެވޮޑިގެންވާ އިލާހުކަމާއި އެފަރާތަކީ އިއްޒަތްތެރިވޮޑިގެންވާ
ޙިކުމަތްވަންތަ އިލާހެކެވެ. الله تعالى އެއިލާހުގެ އަޅުތަކުން ބެއްލެވުމުގައި
ދެމިހުންނަވައެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އެދުވަހު
ހެދިވޮޑިގެންނަވާނެ ފަރާތެއް ކަމުގައިވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެ
އިލާހުއީ ޢީސާގެ ނަފްސުތެރޭގައިވާ ކަންތައްވެސް ދެނެވޮޑިގެންވާ
އެހެނަސް އެއިލާހުގެ އިލްމު އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ލިބިގެންނުވާ
އިލާހެވެ.

މިހުރިހައި ކަންތަކުން އެ އިލާހަށް ސިފަފުޅުތަކެއް
ލިބިވޮޑިގެންވާކަން އެނގެއެވެ. اللهގެ ނަބިއްޔުންނަށް ފޮނުއްވުނީ
އެކަލާނގެއަށް ނަންފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކާއި ލިބިވޮޑިގެންވާކަން
ޤާބިލުކޮށްދެއްވާ ބައެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އެއިލާހަށް ނަފްސުއް
ލިބިވޮޑިގެންވާކަން ކަށަވަރެވެ. އެނަފްސު އެހެން އެއްވެސް މަޚްލޫޤެއްގެ
ނަފްސާއި އެއްގޮތްވުމެއްނުވެއެވެ. އެގޮތުން އެއިލާހަށް ކުޑަކަމެއް އަދި
މަޚްލޫޤެއްގެ ސިފައާއި އެއްގޮތްވުމެއް ނުވެއެވެ. ސުންނަތުގައި މިފަދަ
ސިފަފުޅުތަކާއި ވާރިދުވެފައިވެއެވެ. އަދި ހަމަ އެހެންމެ މިސިފަފުޅުތަކާ

ފުރިހަމަކަންލިބިގެންވާ އެއްވެސް ޢައިބުކަމެއް ނެތި ބަލި ނުވަތަ އުނިކަމެއް ލިބިގެންނުވާ ސިފަފުޅުތަކެކެވެ. ސިފަފުޅުތަކާއި ލިބިގެންވާކަން ބުނުމުން މިސިފަފުޅުތައް މަޚްލޫޤުންގެ ސިފަތަކާ އެއްގޮތްވުން ދޫކޮށްލެވޭނެއެއްނުވެއެވެ. އެގޮތުން الله وحي ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ لَيۡسَ كَمِثۡلِهِۦ شَيۡءٞۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡبَصِيرُ ١١ ﴾ [الشورى: ١١] "އެކަލާނގެއާ މިސާލެއްފަދަ އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެ އިލާހީ ޛާތަކީ އަޑުއައްސަވާ، ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެވެ."

މިތަންގައި މިވަނީ އެހެން މަޚްލޫޤުންތަކާއި އެއްވަރަބަރުވުން ނަފީކުރައްވާފައެވެ. އެއަށްފަހު އެއިލާހުގެ ނަފްސަށް އަޑުއައްސަވާކަމާއި ބައްލަވާވޮޑިގެންވާކަން ސާބިތު ކުރައްވާފައެވެ. ވުމުން ބަޔާންކޮށްގެންދަނީ އެކަލާނގެއަށް ލިބިވޮޑިގެންވާ ނަންފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކުގައި އެއްވަރަބަރު އެހެން އެއްވެސް ފަރާތެއް ނުވާކަމެވެ. އެހެނަސް އެއިލާހީ، އެއިލާހުގެ ޛާތުފުޅާއި އަދި ނަންފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކުގައި ފުރިހަމަކަން ލިބިވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އަދި އަޅުކަން އެއިލާހަކަށް ކުއްލިއްޔަތުން ހައްޤުކަން ލިބިވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.

الله ހައްދަވާފައިވާ މަޚްލޫޤުތަކުންނަން ވިބެގެންވާ ސިފަތަކީ ބަރީ އަދި އެ ސިފަތަކަށް އެންމެ ފުރިހަމަކަން ވިބެގެންވާ ސިފަތަކެއް ނޫނެވެ. الله ގެ ޢިލްމުފުޅު ވަނީ ފުރިހަމަ ވެފައެވެ. ހަމަ އެގޮތަށް އެކަލާނގެ ސިފަފުޅުތަކީ ވެސް ފުރިހަމަކަން ވިބެގެންވާ ސިފަފުޅުތަކެވެ. އެއްވެސް ޝަރީކެއް ނުވާ ގޮތުގައި އެއްވެސް މަޚްލޫޤެއްގެ ސިފައާ، އެކަލާނގެއަށް ވިބެލޭގެންވާ ސިފަފުޅުތަކާ ކުޑަވެސް އެއްގޮތްކަމެއް ނުވެއެވެ. އެގޮތުން الله ވަނީ ކިޔައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ فَلَا تَضْرِبُوا لِلَّهِ الْأَمْثَالَ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧٤﴾ ﴾ [النحل: ٧٤] ”ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އެއްވެސް އެއްޗެއް އެ އިލާހާ އެއްވަރުކޮށް ނުކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله ދެނެ ވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް އެކަމެއް ނޭނގެއެވެ.“ އަދިވެސް ވަނީ ކިޔައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ﴿١﴾ اللَّهُ الصَّمَدُ ﴿٢﴾ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ﴿٣﴾ وَلَمْ يَكُن لَّهُ كُفُوًا أَحَدٌ ﴿٤﴾ ﴾ [الإخلاص: ١- ٤]

”ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވާށެވެ! الله އީ އެއްކައުވަންތަ އިލާހެވެ. الله އީ، އެންމެހައި މަޚްލޫޤުތައް އެކަލާނގެއަށް ބޭނުންވެގެންވާ އަދި އެއްވެސް އެއްޗަކަށް އެކަލާނގެ ބޭނުންވުމެއްނުވާ އިލާހެވެ. އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް އުފަންވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެއްވެސް އެއްޗެއް

އެކަލާނގެއަށް އުފަންވެގެންނެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއާ މިސާލެއް ވާފަދަ އެއްޗެއް ވެސް ނުވެއެވެ." ﷲ ވަޙީ ކުރައްވައެވެ. ﴿ لَيْسَ كَمِثْلِهِۦ شَيْءٌۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴾ [الشورى: ١١] "އެކަލާނގެއާ މިސާލެއްފަދަ އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެ އިލާހުގެ ޒާތަކީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ، ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ފަރާތެވެ."

ފަހެ، أَهْلُ السُنَّةِ وَ الجَمَاعَةِ ގެ ބަޔާނީ އަދި ﷲ ތަޢާލާއިލުއްވި ސިފަކުރިއާ ކުރައްވައި ކަލާމް ތާބިތުވުމުން، އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ސުންނަތުގައި ތާބިތުވި ކަންތައް ކަލާމް ޤަބޫލު ކުރުމެވެ. އެގޮތުން އެ އިލާހަކީ ލިބިވޮޑިގެންވާ އެންމެހައި ނަންތަކުގަޔާއި ސިފަތަކުގައި އެ އިލާހުގެ ބަޝަރިޔަށް ލިބިވޮޑިގެންވާ ގޮތުގައި ތާބިތު ކުރުމެވެ. މިއިން އެއްވެސް ސިފައެއް، ނުވަތަ ނަންތަކެއް، އިންކާރުކުރުމެއް ނުވާ ގޮތުގައި އަދި އެ ސިފަތަކުގައި ވަނީ ކިހިނެއްތޯ ހޯދާ ބަލުމެއް ނެތި، ތަޝްބީހުދީގެންނެއް ނޫން ވަކި ތަމްޘީލުދީގެ ތަޢުޠީލުދީގެން އެ ސިފަތަކާއި ނަންތަކުގެ މާނަތައް އިންކާރުނުކޮށެވެ. މިއިން އެއްވެސް ސިފައެއް އެއްވެސް މަޚްލޫޤަކާއި އެއްގޮތްތަކެއްކަމުގައި ނުވާގޮތުގައެވެ.

މި މައްސަލައާ ޢަޤީދާގައި އެންމެ މުހިންމުކަން ދެވިގެންވާ އެއް މައްސަލައެކެވެ. އެއީ الله تعالى މި އުއްމަތަށް ބާވައިލެއްވި ތޯރާގައި އެކަލާނގެ ފޮތްފުޅުގައި ލިޔުއްވިގެންވާ ނަންފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކެއް ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވާ ވުމުން އެ ނަންފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކުން އަޅާއަށް އެ އިލާހުގެ މަޤާމާއި މާތްކަން ގަބޫލުކުރަންވާނެއެވެ. އެ އިލާހުގެ ހުރިހާ ނަންފުޅުތަކަކީ ފަސް އިންތިހާއަށް ރިފްޢަތްކަން ލިބިގެންވާ ނަންފުޅުތަކެވެ. އަދި ސިފަފުޅުތަކަކީ އިންތިހާއަށް މަތިވެރިކަން ލިބިގެންވާ ސިފަފުޅުތަކެވެ. މި ސިފަފުޅުތަކާއި ނަންފުޅުތަކުގައި ޝަރީކެއްނުވުމެވެ، އެ އިލާހަށް ޚާއްޞަވީ ބަޔާ ތަޝްބީހު ނުދިނުމާއި އަޅުކަން ކުރުމެވެ. އަދި އިޚްލާޞްގެ މަތީގައި އަޅުކަން ޚާއްޞަ ކުރުމެވެ.

މިގޮތުން، الله تعالى ބަނީ އިސްރާއީލުގެ އަޅުކަމުން، އެމީހުން އަޅުކަން ކުރުމަށްޓަކައި އަމިއްލައަށް ގެ ގެރިއެއް ހަދައިގެން ރަން ވައްތަރު ކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވައި الله ވަޙީ ކުރެއްވިއެވެ. ﴿ وَٱتَّخَذَ قَوۡمُ مُوسَىٰ مِنۢ بَعۡدِهِۦ مِنۡ حُلِيِّهِمۡ عِجۡلٗا جَسَدٗا لَّهُۥ خُوَارٌۚ أَلَمۡ يَرَوۡاْ أَنَّهُۥ لَا يُكَلِّمُهُمۡ وَلَا يَهۡدِيهِمۡ سَبِيلًاۘ ٱتَّخَذُوهُ وَكَانُواْ ظَٰلِمِينَ ١٤٨ ﴾ [الأعراف: ١٤٨]

“މޫސާ عليه السلام ދެއްވުމާ މިނުން އެ ނަބިއްޔާ ވަކިވުމަން ފަހުގައި ގެ

ގެރިއެއްގެ ސިފައިގައިވާ، އަދި އޭގެ އަޑު ކަހަލަ އަޑެއް ވާ ގަ ގެރިއެއް އެމީހުންގެ އަތުގައިވާ ގަހަނާތަކުން ހެދިއެވެ. އެ ގެރި އެއީ އެމީހުންނާ ވާހަކަ ދައްކާނެ އެއްޗެއް ނޫންކަން، އަދި އެއްވެސް މަގަކަށް މަގު ނުދައްކާނެ އެއްޗެއްކަން އެމީހުންނަށް ނޭނގޭނީ ހެއްޔެވެ؟ އެ ގެރި އެއީ އެމީހުންގެ އިލާހެއް ކަމުގައި ހެދިއެވެ. އެއާއެކު އެމީހުންނަކީ އަނިޔާވެރި ބައެއް ކަމުގައި ވިއެވެ."

މި އާދަތުގައި ބަޔާންވެގެން މިވަނީ އެއްޗަކަށް އަޑުކަށް ކުއްތަށް ކުރުމަށް ބައްޓުވެގެން ވާނަމަ އެ އެއްޗަކީ ވާހަކަ ދައްކާ، އަޑު އިވޭ، އަދި ފެންނަ އެއްޗަކަށް ވާންޖެހޭނެ ކަމެވެ. އަދި ހެޔޮމަގަށް ހިދާޔަތް ދައްކައިދޭ ފަރާތަކަށް ވާން ޖެހެއެވެ. އަދި އެފަރާތަކީ ކޮންމެ ކަމަކަށް ކުޅަދުންވަންތަ ފަރާތެއް ކަމުގައި ވާންޖެހެއެވެ. އަދި ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް އިޚްތިޔާރު ލިބިފައިވާ ފަރާތަކަށް ވާންޖެހެއެވެ. އެހެނަސް، ބަރަކާތެއް ނުލިބޭ ގެރިއަކަށް އަޅުކަންކުރުމުން އެއިން އިނގޭނީ، އެބައެއްގެ ވިސްނުމުގެ ބަލިކަށިކަމާއި ހަމަނުޖެހޭ ކަމެވެ. އެ އެއްޗަކަށް އަޑު ނީވޭ، ގޮވާލެވޭ ގޮވާލުމަކަށް އިޖާބައެއް ނުދެވޭ، އެއްވެސް މަންފާއެއް، އަދި ގެއްލުމެއް ނުދެވޭ އެއްޗަކަށް އަޅުކަން ކުރާނީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟

އަދިވެސް އެހެން އާޔަތެއްގައިވެއެވެ. ﴿أَفَلَا يَرَوْنَ أَلَّا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَوْلًا وَلَا يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ﴿٨٩﴾﴾ [طه: ٨٩] "ފަހެ އެ ބުދު އެމީހުންނަށް ޖަވާބު ނުދޭ ކަމާއި، ގެއްލުމެއް އަދި މަންފާއެއް ދިނުންވެސް އެއަށް މިލްކުވެގެން ނުވާކަން އެބައިމީހުންނަށް ނުފެނޭ ހެއްޔެވެ؟" އެހެނީ އެ ބުދަކީ އެބައިމީހުންގެ ވާހަކައަކަށް ރައްދެއް ދެވޭނެ އެއްޗެއް ނޫނެވެ. އެބުދާއި ވާހަކަ ދައްކާ، އަދި މުނާޖާތު ކުރުމުން އެ ބުދަކަށް ރައްދެއް ނުދެވޭނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހަކަށް މަންފާއެއް، ނުވަތަ ގެއްލުމެއް ވެސް ދިނުން ކުޅަދާނަ ނުވެއެވެ. ފުދުން، އެއީ ހަމަޖެހޭ، ސިކުނޑީގެ އަހުލުވެރިން ކަމުގައިވާ ނަމަ، އެފަދަ އެއްޗަކަށް އަޅުކަންކުރަނީ ފަހެ ކިހިނަކުން ހެއްޔެވެ؟ ހުރިހައި ކަމަކަށް ކުޅަދާނަ ވެގެންވާ ހުރިހައި އެއްޗެއްގެ މިލްކުވެރި ފަރާތް ނޫން ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ކުރަނީ ފަހެ ކިހިނަކުން ހެއްޔެވެ؟

ހަމަކަށަވަރުން އަހަރުމެންގެ ނަބިއްޔާ ﷺ އަދި ހުރިހާ ނަބީބޭގެ މައްޗަށް މާތްވެގެންވާ، އެންމެހާ ނަބީބޭކަލުންނަށްވުރެ މަތިވެރި، އަދި ހުރިހާ ރަސޫލުންގެ އިމާމުވެއް ކަމުގައިވާ ނަބިއްޔާ، އެހެން ރަސޫލުން ވެސް ޚާއްޞަވުމުން ސަބަބައިގެން ޚާއްޞަވީއެވެ. އެއީ ﷲ އަށް އަޅުކަން ޚާއްޞަ ތަރުބިޔަތު ބަޔާންކޮށްދެއްވައި، އަދި އެފަރާތަކަށް އިޚްލާޞްތެރިވުމާއި،

އަދި އެ ދީނަށް ގޮވާލެއްވުމަށެވެ. ދެން އެ ދަޢްވަތުގައި ގާއިމްވެ ހުންނެވި ދަޢްވަތަކީ ފުރިހަމަ ދަޢްވަތެކެވެ. ﷲ ވަޙީ ކުރައްވަނީ މިފަދައިންނެވެ. ﴿ قُلۡ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنِّي رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيۡكُمۡ جَمِيعًا (١٥٨) ﴾ [الأعراف: ١٥٨] "އެންމެހާ މީސްތަކުންނަށް އަންގާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ނަބިއްޔާއީ ހުރިހައި މީސްތަކުންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވުނު ރަސޫލާއެވެ." އެ ނަބިއްޔާގެ މައްޗަށް ބޮޑުވެގެންވާ ޤުރުއާން ފޮތެއް ބާވައިލެއްވުނެވެ. އެހެނީ، އެއީ އެންމެ ޝަރަފު ލިބިގެންވާ، އެންމެންގެ މައްޗަށް ޢާންމު ވެގެންވާ، އެންމެ ފަހިދާކަން ބޮޑު ފޮތެވެ. އެ ފޮތުގައި ﷲ އަށް ލިބިގެންވާ ތަފްޞީލު ބަޔާން ވެވުނެވެ. އަދި އެ އިލާހު އެއީ އެންމެ މަތިވެރި އިލާހު ކަމާއި، ހުރިހާ ކަމަކަށް ކުޅަދުންވަންތަ އިލާހުކަން ބަޔާންކުރައްވާފައި ވެއެވެ. އެފޮތުގެ އެތައް އާޔަތްތަކެއްގައި އެ ނަބިއްޔާގެ މައްޗަށް މި ކަންތައްތައް ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށް އަމުރުފުޅު އައިސްފައި ވެއެވެ. އެ ޤުރުއާން ތަދައްބަރުކޮށް ބެލި ކޮންމެ މީހަކަށް ހާމަވެގެންދާނެއެވެ. ﷲ ވަޙީ ކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ. ﴿ وَلَئِن سَأَلۡتَهُم مَّنۡ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُۚ (٢٥) ﴾ [لقمان: ٢٥] "ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިން

ހެއްދެވި ކަންތަކާބެހޭގޮތުން ނަބިއްޔާ އެބައިމީހުންނާ ސުވާލު ކުރައްވައިފި
ނަމަ އެމީހުން ދަންނަވާނެކަން ކަށަވަރުވެ. އެއީ الله އެވެ." އަދިވެސް
ވަޙީ ކުރެއްވިއެވެ. ﴿قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ
ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَـٰرَ وَمَن يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ ٱلْمَيِّتَ مِنَ
ٱلْحَىِّ وَمَن يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ ۚ فَسَيَقُولُونَ ٱللَّهُ ۚ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣١﴾﴾ [يونس:
٣١] "ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް އުޑުންނާއި ބިމުން
ރިޒުޤު ދެއްވަނީ ކޮން ފަރާތަކުން ހެއްޔެވެ؟ އަދި މަރުވެފައިވާ ތަކެތިން
ދިރިހުރި ތަކެތި ނެރުއްވައި، ދިރިހުރި ތަކެތިން މަރުވެފައިވާ ތަކެތި ނެރުއްވައި
ހެއްދަވަނީ ކޮން ފަރާތަކުން ހެއްޔެވެ؟ އަދި ހުރިހާ ކަންތައްތަކެއް ތަދުބީރު
ކުރައްވަނީ ކޮން ފަރާތަކުން ހެއްޔެވެ؟ ފަހެ، އެބައިމީހުން ދަންނަވާނެތެވެ.
އެއީ الله އެވެ. އެމީހުންނަށް އަންގާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް
ތަޤްވާވެރި ނުވަނީ ހެއްޔެވެ؟"

މިގޮތުގައި الله تعالى، ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް އަމުރުކުރަނީ ކުރައްވަނީ އެމީހުން
އިޤްރާރުވާ ކަންތައްތަކުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހުއްޖަތް ޤާއިމް
ކުރެއްވުމަށެވެ. އެ އިޤްރާރޭ ހެއްދެވުމާއި، މަރުދިރުއްވުމާ، އަދި ހުރިހާ
ކަމެއް ތަދުބީރު ކުރެއްވުމާ އިޤްރާރު ކުރުމުގައިވީ ހިނދު އެމީހުން އެ އިޤްރާރަށް

އަޑުކަން ކުއްޔަށްކުރުމުން އެއްޔިބާވެ، އެކަންތައްތަކަށް އިންސާފު ކުރިއެވެ. މާނައީ، ތިޔަބައިމީހުން އެ އިޤްރާރުވީ ހުރިހާ ކަމެއްގެ ވެރިކަން ޖިބްރީލްގެންނާ، މަންޒަރުތަކުންނާ، ދިރުމާ، މަރުގަނޑާ، އަދި އަޑުއަހުންނަން ރިޒްޤު ދެއްވާ އިލާހު ކަމުގައި ފުރާޅުގެ ހިނދު ތިޔަބައިމީހުން އެފަރާތާ އެހެން ފަރާތްތައް ބައިވެރި ކުރަނީ ފަހެ ކިހިނެއް ހެއްދެވެ؟ މިގޮތުން الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ قُل لِّمَنِ ٱلْأَرْضُ وَمَن فِيهَآ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٨٥﴾ ﴾ [المؤمنون: ٨٤- ٨٥] "ނަބިއްޔާ އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ. ބިމާއި، އެތަނުގައި ވާ ބައެއްކާއި ތަކެއްޗެއް މިލްކުވެގެންވަނީ ކޮންފަރާތަކަށް ހެއްދެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެކަން އެނގޭތޯ ނަމައެވެ. އެބައިމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެ ހުރިހައި ތަކެއްޗެއް ވަނީ الله އަށެވެ. އެމީހުންނަށް އަންގަވާށެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އެކަން ހަނދުމަ ނުކުރަނީ ހެއްދެވެ؟"

މި ހުރިހައި ކަލާމީ الله تعالى، އެއިލާހުގެ ނަބިއްޔާގެ ފަރާތުން މުޝްރިކުންނަށް އެއިލާހުގެ ކުޅަދުންވަންތަކަމާއި، މަތިވެރިކަމާއި،

ނަސްރުދެވުމާއި ސިފަފުޅުތަކާއި، އަދި ބައްޔު ގޮތުގައި އަޅުކަން ކުރެއްވުން ކުރުވާ އިލާހުކަމުން އެކި ގޮތްގޮތުން ހަނދުމަކާން ދެއްކެވިއެވެ.

ނަބިއްޔާ ﷺ ދަޢުވަތު ފެށްޓެވި ހިސާބުގައި އެ ދަޢުވަތު ތަފްޞީލުގެ މަތީގައި ގާއިމް ކުރެއްވިއެވެ. އޭގެ ކުރީގެ ރަސޫލުންގެ ދަޢުވަތު ވެސް ފެށްޓެވި ގޮތެވެ. އެގޮތުން ނަބިއްޔާ ﷺ ޤުރައިޝުންނާއި މުޚާތަބު ކުރައްވާ ބަޔާންފުޅު ކުރެއްވިއެވެ. (يَا قَوم قُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ تُفْلِحُوا) "އޭ ޤައުމުގެ އަހުލުވެރިންނޭވެ! الله ފިޔަވާ ބައްޓަކުގައި އަޅުކަންކުރުވާ އިލާހަކު ނުވާކަމުގައި ހެކިވާށެވެ. ތިޔަ އެހިޔާތުގައި މިހާރުނަން ކާމިޔާބު ލިބޭނެއެވެ." އެ ދަޢުވަތު ފެށްޓެވި ގޮތަކީ މިއެވެ. އެންމެ ފުރަތަމަ އަމުރުކުރެއްވީ ނަހީ ގާއިމް ކުރުމަކަށް ނޫނެވެ. އަދި ޙުކުމް ދެއްކުމަކަށް ވެސް ނޫނެވެ. ނުވަތަ ރަސްބަޔިން ދޫކޮށް، ޖިހާދުން އެކަށި ފުރަކަން ވެސް ނޫނެވެ. އެހެނަސް ދަޢުވަތު ބިނާވެގެން ދިޔައީ ތަފްޞީލުގެ މަތީގައެވެ. އަދި އެ އިލާހަށް ޚާލިޞްކަމާއެކީގައި އަޅުކަން ކުރުމަށް ގޮވައި، އެ އިލާހަށްޓާއި، ރަސޫލުންނަށް އިޠާޢަތް ވުމަށެވެ. މިގޮތުން ހުރިހާ ރަސޫލުން ގޮވައިލެއްވި މި ޝަރީޢަތުގެ އަސާސަކީ الله ގެ ތަފްޞީލަށެވެ. މި ތަފްޞީލަށް ގޮވައިލައި، الله އަށް އިޚްލާސްތެރި ވުމަކީ އެއީ ހުރިހާ މުސްލިމުން ނިސްބަތްވާ ދީނެވެ. މިދީނަކީ ދަޢުވަތު ތެރެއި ހުރިހާ

އެންމެންގެ ތަރްބިޔަތު ބިނާކުރީ މިގޮތުގެ މަތީގައެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ، ހަމައެކަނި الله އަށް އަޅުކަން ޚާއްޞަ ކުރުމަށް އެމީސްތަކުންނަށް ގޮވާލެއްވުމުން އެކަމާ އެޤައުމުގެ މީހުން ދެކޮޅުވެ، އަޖައިބުވެ، އިންކާރު ކުރިއެވެ. ސަބަބަކީ އެމީހުން އުޅުމުން އައި ގޮތާއި، އެމީހުންގެ ކާބަފައިން އުޅުމުން އައި ގޮތް ޚިލާފަށް ގޮވާލެއްވުމުންނެވެ. އެމީހުންނަކީ އެތައް ޒަމާނެއް ވަންދެން ޝިރުކު ކުރުމުގެ މަތީގައި، އަދި ބުދުތަކަށް އަޅުކަން ކުރުމުގެ މަތީގައި ދެމިތިބި މީހުންނެވެ. އެމީހުން އާގެ ކުރިގައި އަޅުކަން ކުރި ދީން ބަދަލުކޮށްލި މީހާ އެއީ މައްކާގެ ރައީސެއް ކަމުގައި ހުރި عَمْرُو بنْ لُحَيُّ الْخُزَاعِيْ އެވެ. މިނާ ޝާމްކަރައަށް ކުރި ދަތުރެއްގައި އެތަނުގެ އަހުލުވެރިން ބުދަށް އަޅުކަން ކުރަމުން ފެނުމުން އެ ކާފަރުންނާ އެއްގޮތް ވުމުގެ ގޮތުން މީސްތަކުން ބުދަށް އަޅުކަން ކުރުމަށް ގޮވާލިއެވެ. އެގޮތުން ޖިއްދާއަށް ބުދުތަކެއް ގެނެސް، މީސްތަކުންނަށް އެދީނަށް ގޮވައި، ބުދަށް އަޅުކަން ކުރާ ބައެއްގެ ގޮތުގައި ވެގެން ދިޔައެވެ. އެ ބުދުތަކަކީ ވައްދު، ސުވާޢު، ޔަޣޫޘު، އަދި ނަސްރެވެ. މިއީ ނޫޙް عليه السلام ގެ ޤައުމުގެ އަޅުތަކުން އިލާހުން ތަކެއް ކަމުގައި އަޅުކަން ކުރި ބުދުތަކެވެ. އެއަށް ފަހުގައި ޢަރަބީންގެ ތެރޭގައި މި ބުދުތައް މަޝްހޫރު ވެގެން ދިޔައެވެ. އެއަށްފަހު الله ފިޔަވައި އަޅުކަން ކުރެވޭ އިލާހުންތަކެއް ކަމުގައި އެ ބުދުތައް ވިއެވެ. މި ކަންތައްތަކުގެ

ސަބަބެއް ކަމުގައި ވެގެން ދިޔައީ ކުރީގައި ބުނެވުނު عَمْرُو بنْ لُحَيُّ الخُزَاعِيْ އެވެ. އެއަށްފަހު އިތުރު ނަސްލުތަކާއެކު އެހެން ބުދުތަކެއް އެމީހުންގެ އިލާހުންތަކެއްގެ ގޮތުގައި ދެކެނެވެ. އެމީހުންގެ ޙާޖަތްތަކަށް އެ ބުދުތަކުގެ ކިބައިން އެދުނެވެ. الله ފިޔަވައި އިތުރަށް އެހެން އިލާހުންތަކެއްގެ ގޮތުގައި މި ބުދުތަކަށް އިޢްތިޤާދު ކުރެއެވެ. އަދި މި ބުދުތަކަށް ކަތިލާ، ނަދުރު ބުނެ، ދުޢާ ކޮށް، އަދި އެ ބުދުތަކުން ބަރަކާތް ހޯދުމަށް ބީރި ހަދާ، އަދި އެހެނިހެން އަޅުކަންތައް ކުރުމަށް ކުރިއެވެ.

މި ބުދުތަކުގެ ތެރޭގައި ވައްދާގެ އަހުލުވެރިން އަޅުކަން ކުރަމުން ދިޔަ އަލް ޖުއްޖާ ކުރުން ބުދެއް ވިއެވެ. އަދި މަދީނާއާއި މަދީނާގެ ކައިރީގައި އުޅުނުދިޔަ މީހުންގެ އިޙުރާމް ކަމުގައި މަނާތު ކިޔުން ބުދެއް ވިއެވެ. އަދި ޠާއިފުގެ އަހުލުވެރިންނާއި، ޠާއިފުގެ ކައިރީގައިވާ އެހެނިހެން މީހުންގެ އިޙުރާމް ކަމުގައި އައްލާތު ވިއެވެ. އަދިވެސް އެތައް ބައިވަރު ބުދުތަކެއް އެމީހުން އަޅުކަން ކުރުމަށް ހަދައި، އެ ދީނުގައި ޤާއިމް ވިއެވެ. އެގޮތުން ނަބިއްޔާ ﷺ މި ބުދުތައް ދުރުކޮށް، ޝަރީކުކުރުމުން އެއްކިބާވެ، ހަމައެކަނި الله އަށް ޢިބާދަ ކުރަން ގޮވާލެއްވުމުން، އެމީހުން އެކަން އިންކާރުކޮށް ބުނަމުން ދިޔައެވެ. ﴿ أَجَعَلَ ٱلْأَلِهَةَ إِلَـٰهًا وَاحِدًا ۖ

إِنَّ هَـٰذَا لَشَىۡءٌ عُجَابٌ ﴿٥﴾ [ص: ٥] "ހުރިހާ އިލާހުންތަކެއް އެއް އިލާހަކަށް ހަދަނީ ހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން މިއީ ނުހަނު އަޖައިބު ވާކަހަލަ ކަމެކެވެ." ޞާދު ސޫރަތުގައި الله ވަޙީ ކުރައްވައެވެ. ﴿ إِنَّهُمۡ كَانُوٓاْ إِذَا قِيلَ لَهُمۡ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ يَسۡتَكۡبِرُونَ ﴿٣٥﴾ وَيَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُوٓاْ ءَالِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَّجۡنُونِۭ ﴿٣٦﴾ ﴾[الصافات: ٣٥- ٣٦] "ހަމަކަށަވަރުން الله ދެނުވީ އަޅުކަން ކުއްޔަން ކަލަވޫ އިލާހަކު ނުވާކަމަށް އެމީހުންނަށް ބަޔާންކޮށްދިނުމުން ހިނދު އެމީހުން ބޮޑާވެގަންނައެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މޮޔަ ޝާޢިރެއްގެ ބަހަށް ތިމަންމެންގެ އިލާހުންތައް ތިމަންމެން ދޫކޮށްލާނީ ހެއްޔެވެ؟"

ވިސްނައި ޤުރްއާން ބަލާށެވެ. އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ޙަސަދުވެރިކަމާއި ޖާހިލުކަން ގެތިރާވާ މިންވަރުން ގޮސް ޤުރުއާނުގެ ބަޔާނުގެ މަގަން ގާބިލުއްޔަން ހިންދުގައި އެކަން އެމީހުންނަށް ވެގެން ދިޔައީ ޢަޤީދާގެ ވެގެންނާ ކަމަށްވެއެވެ. އެމީހުންގެ ހިތްކުޅަދާނަކަމާއި، ބޮޑާކަމާއި އެހެނަސް އެ ދަޢުވަތާ ދެކޮޅަށް ނުކުމެ، އެއާއެކު އެ ނަބިއްޔާ ފަރާތު ކުރިމަތިން ނުކުތީއެވެ. އެހެނަސް އެ މަކަރުވެރި ދުޝްމަނުކަން الله އެނބިއްޔާ ސަލާމަތް ކުރައްވައިފިއެވެ. އެއާއެކު ނަބިއްޔާ މަރިޔާއަށް ހިޖްރައަށް ވަޑައިގެން،

އެބަސްގައި ދަޢްވަތު ފެތުރުމުގައި ޤާއިމުވެ ވަޑައިގެން ދެމިހުންނެވިއެވެ. އެހެނަސް މައްކާގެ އަހުލުވެރިންގެ މަކަރުވެރި ޓޫފުންތަކަށް ހުއްޖުދައް ނާދެއެވެ. އެއާއެކު ނަބިއްޔާ ޤަތުލު ކުރުމަށް އެ މުސްލިމުން ނުކުތުމު، ބަދުރު ހަނގުރާމަ ހިނގިއެވެ. އެހެނަސް ހަނގުރާމައިން އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ކާމިޔާބީއެއް ނުލިބުނެވެ. އަދި އެއަހަރުތަކުގައި އެއަހަރުވެ ގަދަފަދަ ގޮތަކަށް އުހުދު ހަނގުރާމަ ހިނގިއެވެ. ފަހެ އެ ހާލުގައި ވެސް الله އެމީހުންގެ މަކަރާއި ހިލަތުން ނަބިއްޔާ ﷺ ސަލާމަތް ކުރެއްވިއެވެ. އެއަހަރަށް އެމީހުން އަޙްޒާބު ހަނގުރާމައަށް ނުކުތެވެ. ރަސޫލާ ﷺ އާއި ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސަހާބީންނާއި، ނަބިއްޔާ ﷺ ޚަންދަޤުވަޅުކޮނެ ވަޑައިގަތް ދަޢްވަތު ނިކާއްޓުމަށްޓަކައި އެމީހުން ނުކުތެވެ. އެއާއެކު الله އެމީހުންގެ މަކަރުވެރިކަމުން އެފަހަރު ވެސް މުސްލިމުން ސަލާމަތް ކުރެއްވިއެވެ. އަދި މި ދަޢްވަތަށް ނަސްރު ލިބިވަޑައިގަތީ، ދުކާގުވި މުސްލިމުންނާ ޖިހާދުކުރައްވާ، ދުނިޔޭދުކުރައްވައި ވަޑައިގަތުމުގެ ކުރީގައި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ހިތްޕުހަމަޖެހުން ލިބިވަޑައިގަތެވެ. އެއީ އެދުވަހުގައި الله ގެ ދީން މަތިވެރިވެ، ޙައްޤު ދީން މުސްލިމުންގެ ތެރެއަށް ތަވްހީދު ފެތުރި ޖެހުވެ އޮތުމެވެ. މުސްލިމުންގެ ތެރެއަށް ފެލުވި، ކާފަރުން އަތުކަންކުރި ބުދުތަކާއި އެމީހުންގެ އިލާހުންތައް، ނިކާއްޓުވުނެވެ. މި ހުރިހާ ކަމަކަށް މަގުފަހިވެގެން ދިޔައީ ހިޖުރައިން ٨ ވަނަ އަހަރު މައްކާ

ފަތަޙަވެގެން ދިއުމާއެކުގައެވެ. އެއަށްފަހު މީސްތަކުން ބޮޑެތި ބައިގަނޑުތަކެއް އިސްލާމްދީނަށް ވަންނަމުން ދިޔައެވެ. އަދި ޤުރައިޝުން އިސްލާމްދީން ޤަބޫލު ނުކުރެއެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ ގޮވާލެއްވި ދަޢުވަތުގެ ބަދަލުގައި ބާޠިލުގައި ޤާއިމްވެ، الله އަށް އިނގާސްތޮރިކަލާ އެކުގައި އަޅުކަންކުރާ ބައެއްކަމުގައި ވެގެން ދިޔައެވެ. މިކަންތަކުން ޤޫރަވަސީ الله تعالى އަހަރުމެންގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު ﷺ ފޮނުއްވީ، އޭގެ ކުރީގެ ރަސޫލުންވެސް ފޮނުއްވީ، އަދި ގޮވާލެއްވި ކަންތައްތަކަށް ގޮވާލެއްވުމަށެވެ. ނޫޙް ﷺ އިން ފެށިގެން އޭގެ ފަހުގައި ފޮނުއްވި ކޮންމެ ރަސޫލެއް ގޮވާލެއްވީ ދަޢުވަތުގެ މައްޗަށެވެ. އެއީ الله އެއްކައުވަންތަ ކަލާނގެކަމާއި، އެކަން ހުރިހާ ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ކުރުމުން ދުރުވެގަތުމަށެވެ. މިއީ އެންމެ މުހިއްމު، އެންމެ ބޮޑު، އަދި އެންމެ ފުރަތަމަ ވާޖިބެވެ. ابن عَبَّاسٍ، އަދި އެހެނިހެން ޢިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައިވާ ފަދައިން، އާދަމް ﷺ އިން ފެށިގެން ގޮސް ނޫޙް ﷺ ގެ ޒަމާނާ ޖެހެންދެން (١٠ ޤަރުން) މީސްތަކުން ހުރީ ތައުޙީދުގެ މަތީގައެވެ. އެހެނަސް ނޫޙް عِيْسَى ﷺ ގެ ޤައުމުގެ މީހުން ޝިރުކު ކުރަން ފެށުމުން އެ އުއްމަތްތަކުގެ ތެރޭގައި ޚިލާފު އުފެދިގެންގޮސް، އެމީހުން ބައިބައިވެގެން ދިޔުމުގެ ސަބަބުން الله تعالى ނޫޙް عِيْسَى ﷺ ރަސޫލުކަމައިގެން އެ ޤައުމަށް ފޮނުއްވިއެވެ. الله ވަނީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ كَانَ ٱلنَّاسُ أُمَّةً وَٰحِدَةً فَبَعَثَ ٱللَّهُ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ ﴿٢١٣﴾ ﴾[البقرة: ٢١٣] "އެންމެހައި މީސްތަކުން އެއް އުއްމަތެއް ކަމުގައި ވިއެވެ. އޭގެފަހުގައި، އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރު ދެއްވާ ބައެއް ކަމުގައި އަދި އިންޒާރު ކުރުވަނިވި ބައެއްގެ ގޮތުގައި الله ނަބިއްޔުން ފޮނުއްވިއެވެ." މާނައީ ހުރިހާ މީސްތަކުން ތަވްޙީދުގެ އަދި އީމާންކަމުގެ އެއް ޢަޤީދާއެއްގެ އަހުލުވެރިން ކަމުގައި ވިއެވެ. އެހެނަސް މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ޚިލާފު އުފެދި ބައިބައިވެގެން ދިޔައެވެ. ޔޫނުސް ސޫރަތުގައި ވާފަދައިންނެވެ. ﴿ وَمَا كَانَ ٱلنَّاسُ إِلَّآ أُمَّةً وَٰحِدَةً فَٱخْتَلَفُوا۟ ۚ ﴾[يونس: ١٩]

"އަދި މީސްތަކުން، އެންމެ ފުރަތަމަ އެއް އުއްމަތެއް ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. ދެން އެއަށް ފަހުގައި މީސްތަކުން އިޚްތިލާފުވިއެވެ." މާނައީ އެހުރިހައި މީސްތަކުން އެންމެ ފުރަތަމަ ތަވްޙީދުގެ (الله އަށް އީމާންވެގެންވާ ޙާލުގައި) އެއްބައެއް ކަމުގައި ވިއެވެ. އޭގެފަހުގައި އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ޚިލާފު އުފެދި ބައިބައިވެގެން ދިޔައެވެ. ސަބަބަކީ ޝައިޠާނާ އެމީހުންގެ ތެރޭގައި الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަން ކުރުމަށް ގޮވާލައި، އެ ގޮވާލުމަށް ބައެއް އިޖާބަ ދިނުމުންނެވެ. ޝައިޠާނާ، ވައްދު، ސުވާޢު، ޔަޢޫޤު، އަދި ނަސްރު، މި މީސްތަކުންނަށް އަޅުކަން ކުރުވަން ގޮވާލިއެވެ. ނޫޙު عليه السلام ގެ ޤައުމުގެ މީހުންގެ

ތޯރާތުގައި ޝަރީޢަތު ހުކުމްތަކުން ހުއްޓުވުމުން ﷲ تعالى ނަބީ ﷺ ނަބިއްޔާއިގެން ފޮނުއްވިއެވެ. ޝަރީޢަތު ހުކުމްތަކެއް ދިރުމުގެ ސަބަބަކަށްވި އެޒަމުގެ އަހުލުވެރިން، ބާބިލް އަރުތަކުންނަށް ލިބިދުވިގެން ނުވާނެތަކަ ބެލެއްސެވި ދިނުމެވެ. އަދި ޝަރީޢަތް، އެކަށީގެންވާ އުމުރުތަކާއި ޖަހާފައި ކުރިއަށްދިޔުމެވެ. އަދި ނަބީ ﷺ ގެ ވަގުތަށް އުމުރުތަކަށް ﷲ ގެ ތަފްޞީލު އިރާދަފުޅުން ގާއިމުކުރެއްވިއެވެ. އަދި ﷲ ގެންނަވި އަޅުގަނޑު ކުރުނާ ހުރިހާ ވަރަކަށް ކަމުގެ އަހްލުތަކުން ލިބިގަތް، ރަސޫލުކަން އަދާކުރެއްވިއެވެ.

މިސްރަކުން ދުނިޔޭގައި ޝަރީޢަތު ކުރަން ފެށުމުން، ﷲ އިންޖީލު ފޮތަށް ފައްސަން މި ދުނިޔެ މައްޗަށް ރަސޫލުކަން ފޮނުއްވިއެވެ. އެޒަމާނުން، މި ދުނިޔެ މައްޗަށް އިންޖީލު ފޮތަށް ފޮނުއްވުނު ރަސޫލަކީ ނަބީ ﷺ އެވެ. އާދަމް ﷺ އީ، ﷲ މާދަރެއްގެން ނަބިއްޔެއްއާއި، އަދި ރަސޫލެއް ކަމަށް ތަރުޖަމާ އައިސްފައި ވެއެވެ. އެހެންނަސް، އެކަމާއި ތަކާލި ބަދަލުކުރި، އެ ތަރުޖަމާކާގެ މައްޗަށް ބަހަ ނުވާވާފައި ތަރުޖަމާ ތަކާތެވެ. އެއީ އެ ތަރުޖަމާއި ރިވާކުރަން ވާފައިވާ ރާވިންގެ ބަދަލާއި ހެދި، އެ ތަރުޖަމާއި މާބަޔާ ނުވާވިއެވެ. އަދި އާގެ މައްޗަށް ބަހަ ނުވާވާ ތަރުޖަމާ ތަކާތެވެ. އެހެންނަސް، އެއްވެސް ޝައްކެއް ނުވާ ގޮތުގައި، އާދަމް ﷺ މައްޗަށް ﷲ ވަހީ ފޮނުއްވައި، އަދި ޝަރީޢަތް ދެއްވިއެވެ. އަދި އާދަމް އެ

ޝަރީޢަތުގައި ޤާއިމްވެވަޑައިގެން الله ގެ ތަވްރީތުގެ މަތީގައި ހުންނެވިއެވެ. އޭގެ ފަހުގައި، ދިހަ ޤަބީލާ ދުނިޔެމަތީގައި ފާޅުވެ ދިޔުމަށްފަހު ނޫހު عليه السلام ގެ އުއްމަތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރޭގައި ޝިރުކު ކުރެވެން ފެށިއެވެ. ކުރީގައި ބަޔާންކުރެވުނު ފަދައިން "ވައްދު"، "ސުވާޢު"، "ޔަޣޫޘު"، "ޔަޢޫޤު"، އަދި "ނަސްރު" ކިޔުން ބުދު ތަކަށެވެ. މިކަމުގައި، ابن عَبَّاسٍ رضي الله عنه ގެ ކިބައިން ރިވާޔަތެއް އައިސްފައިވެއެވެ. އެއީ "ވައްދު"، "ސުވާޢު"، "ޔަޣޫޘު"، "ޔަޢޫޤު"، އަދި "ނަސްރު" އަކީ ދުނިޔެމަތީގައި އުޅުނު ޞާލިޙު އަޅުތަކުން ކަމުގައެވެ. އެމީހުން މަރުވެ ދިޔުމުން މިސްކީނުންގެ ތެރެއަށް ޝައިޠާނާ އައިސް ބުނަމުން ދިޔައެވެ. "ތިޔަބައިމީހުން އެމީހުން ހަނދުމަ ކުރުމަށް، އެމީހުންގެ ސިފަތަކުގައި ބުދުތައް ހަދައި، އެމީހުންގެ ނަންތައް، އެ ބުދުތަކަށް ދޭށެވެ. އަދި އެގޮތަށް އެމީހުން ޢަމަލުކުރި، އެމީހުންގެ ދަރިފަސް ތަކުގައި އެގޮތަށް ޢަމަލު ކުރިއެވެ. އަދި ދުވަސްތަކާއި ފާއިތުވަމުންގޮސް މިގޮތުގައި ތިބި މީހުން ނެތިވެ، ދުނިޔެއިން ދިޔުމަށްފަހު، އެހެން ޖީލުތަކަށް މިޢިލްމު ނެތިގެން ދިޔައެވެ. އެއަށްފަހު އެ ބުދުތަކަށް ވެގެން ދިޔައީ الله ނޫނީ އަޅުކަން ކުރުވާ ފަރާތްތަކަކަށެވެ. މާނައީ: ދުވަސްތަކަކަށްފަހު ޢިލްމު ނެތިދިޔުމުން، އަދި ޖަހާލު ފާލުކުރުމުގައި ޤާއިމްވާން ފަދަ ޢިލްމުވެރިއަކު ނެތުމުގެ ސަބަބުން ޝައިޠާނާ މިސްކީނުން ކައިރިއަށް އައިސް ބުނަމުން

ދިޔައެވެ. މިހިރަ ބުދުތަކީ ޞާލިޙް މީހުންގެ ޞޫރަ ތަކެވެ. އެ މީސްތަކުން މި ޞޫރަތަކަށް ހަދާފައި އެވަނީ މި އެއްޗިހިތަކުން އެމީހުންނަށް ހަންދާ ކޮށްދޭތީއެވެ. އަދި ދަރަދަރަން އެދި ދެންނެވުމުން އެކަމުން ފެށުނެވެ. މި ސަބަބު ތަކަށް ފަހުގައި އިންސާނުން ޝިރުކުގެ ތެރެއަށް ވެއްޓުނެވެ.

ޝަފާޢަތުގައި އަރިސްކުރައްވާ ބޭފުޅާ، ނޫޙު عليه السلام އައީ މީސްތަކުން ޝިރުކު ކުރަން ފެށުމުން، الله تعالى ފޮނުއްވައިން ރަސޫލުން ކަމުގައި ރަސޫލާއެވެ. ބުޚާރީ ، މުސްލިމް އަދި އެހެނިހެން ޙަދީޘްތަކުން ރަސޫލާ ތަކުގައި ވާރިދުވެގެންވެއެވެ. (..... مِن أَن أَهلَ المَوقِف يومَ القِيَامَةِ يَقُوْلُوْنَ : يَا نُوحُ إِنَّكَ أَنْتَ أَوَّلُ الرُّسُلِه إِلَى أَهْلِ الْأَرْضِ اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ) "ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔާގެ ދުވަސް، މީސްތަކުން ގެންގުޅުނު ކަލާނގެއަށް ދުވަސް ބޭނުންވެއެވެ. އޭ ނޫޙު އެވެ! ތިޔައީ الله އެންމެ ފުރަތަމަ ބިމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވި، އެންމެ ފުރަތަމަ ރަސޫލާއެވެ. އަހަރެމެންގެ ފަރި އިލާހުގެ ކުށްތަކުން އަހަރެމެންނަށް ޝަފާޢަތްކޮށް އަދި ވިދާޅުވާނެއެވެ."

ނޫޙު عليه السلام ގެ ކުރިން ފޮނުއްވުނު އާދަމް އަޔާ ނަބިއްޔެއްކަން އެނގެން ބަޔާންކޮށްދެއްވައެވެ. أَبِيْ حَاتِمْ بِنْ حِبَّانُ ގައި އަދި އެނގެން ބަޔާން ކޮށްދެއްވައިގައި أَبِيْ ذَرٍّ ﷺ ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވާ ބަޔާންކޮށްދެއްވައެވެ. أَبِيْ

ذَرٍّ ﵁ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހުގައި، ނަބިއްޔުންނާއި ރަސޫލުންގެ ވަކިން ސުވާލު ކުރެއްވުމުން ހިނދުގައި ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްފުޅު ކުރައްވިއެވެ. (الأَنْبِيَاءُ مِائَةٌ وَ أَرْبَعَة وَ عِشْرُوْنَ أَلْفًا وَ الرُّسُلُ ثَلاَثُمِائَةٍ وَثَلاَثَة عَشَرَ) "ނަބިއްޔުންގެ ޢަދަދަކީ ސަތޭކަ ސައުވީސް ހާހެވެ. ރަސޫލުންގެ ޢަދަދަކީ ތިންސަތޭކަ ތޭރައެވެ." އަދި أَبِيْ أُمَامَة ﵁ ގެ ރިވާޔަތުން އައިސްފައިވާ އެހެން ރިވާޔަތްތަކެއްގައިވެއެވެ. (ثَلاَثُ مِائَةٍ وَ خَمْسَةَ عَشَرَ) "ރަސޫލުންގެ ޢަދަދަކީ ތިންސަތޭކަ ފަނަރައެވެ." އެހެނަސް ޢިލްމުވެރިން ދެކިވަޑައިގަންނަވާގޮތުގައި މިދެ ޙަދީޘް ވެސް ޟަޢީފު، ޘާބިތު ނުވާ ދެ ޙަދީޘެވެ. އަދި މި މާނައިގައިވާ އެހެން ރިވާޔަތްތަކެއް ވެސް ވަނީ މި ބާވަތުގައެވެ. ޘާބިތުނުވާ ދަރަޖައިގައިވާ ރިވާޔަތްތަކެވެ. އެފަދަ ބައެއް ރިވާޔަތްތަކުގައިވެއެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްފުޅު ކުރައްވިއެވެ. (أَلْفُ نَبِيٍّ فَأَكْثَر) "ނަބިއްޔުންގެ ޢަދަދު އެއްހާހަށްވުރެ މައްޗެވެ." އަދިވެސް އެހެން ރިވާޔަތްތަކުގައިވެއެވެ. (أَنَّ الأَنْبِيَاء ثَلاَثَة آلاَفٍ) "ކަމަށަވަރުން ނަބިއްޔުންގެ ޢަދަދަކީ ތިންހާހެވެ." މި ދަލީލުގައި އައިސްފައިވާ ހުރިހާ ޙަދީޘްތަކަކީ ވެސް ޟަޢީފު، ޘާބިތުނުވާ ދަރަޖައިގައިވާ ޙަދީޘްތަކެވެ. اِبْن جَرِيْرٍ ވަނީ أَبِيْ ذَرٍّ ﵁ ގެ ޙަދީޘްފުޅަކީ މައުޟޫޢު ޙަދީޘެއް ކަމުގައި ހިމަނުއްވާފައެވެ. މި ދަލީލުތަކުން ބުނެވޭ، ނަބިއްޔުން އަދި ރަސޫލުންގެ ޢަދަދު ކަނޑައެޅިގެން ބުނެވިދާނެ ވަރުގެ، އަދި އެކަމުގެ މައްޗަށް ބުރަވެ،

ބުނެދެވޭން ވަރުގެ ދަލީލެއް ނެތްކަމެވެ. އެ ޚަބަރު الله ﷻ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ފަރާތެއް ދެނެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ. އެއީ ބޮޑުވެގެންވާ ޚަބަރެކެވެ. الله ﷻ ކޮންމެވެސް ޙިކުމަތެއްގެ ސަބަބުން، އެބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ބައެއް ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުން އަހަރެމެންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވައި، އަދި ބަޔާންކޮށްނުދެއްވާ އެތަކެއް ރަސޫލުންނެއް އަދި ނަބިއްޔުންނެއްވެއެވެ.

މިކަންތަކުން ލިބޭ އެންމެ ބޮޑު ފައިދާއަކީ، މި ހުރިހާ ރަސޫލުން އެންމެ ފުރަތަމަ ގޮވާލެއްވީ، الله تعالى ގެ ތަވްޙީދަށް ކަމެވެ. އަދި الله އަށް އިޚްލާޞްތެރިކަން އަދާ ކުރުމަށެވެ. އެ ރަސޫލުން، އެ އުއްމަތްތަކަށް މިގޮތަށް ގޮވާލެއްވި ހިނދު ބައެއްމީހުން އެ ދަޢުވަތު ޤަބޫލު ކުރިއެވެ. އަނެއްބައިމީހުން އެ ދަޢުވަތު ރައްދުކޮށް، އެ ދަޢުވަތަށް އިޖާބައެއް ނުދެއެވެ. އަދި އޭގެމެދުއިން ބައެއް ރަސޫލުންނަށް، އެ އުއްމަތްތަކުން މަދު ބައެއް ދެނުވީ ތަބަޢައެއް ނުވެއެވެ. އަދި ބައެއް އުއްމަތްތަކުން އެއްވެސްމީހަކު އެދަޢުވަތަށް އިޖާބައެއް ނުދެއެވެ.

މިކަންތައް ނަބިއްޔާ ﷺ ވަނީ އަހަރުމެންނަށް ޚަބަރު ދެއްވާފައެވެ.

އަހަރުމެންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވުނު ނަބިއްޔާއަކީ ނަބީކަން ޚަތަމް ކުރެއްވި ނަބިއްޔާއެވެ. އަދި އެއީ އެންމެ މަތިވެރި ވެގެންވާ ނަބިއްޔާއެވެ.

ވަޙްޔާގެ އަހުލުވެރިން، އެ ރަސޫލާއަށާއި ސަޙާބީންނަށް އެކި ގޮތްގޮތުން އަނިޔާ ދިނުމުގައި ޓާއިފުވެ، އަދި އެންމެފަހުން، ނަބިއްޔާ ﷺ ހިޖުރަ ކުރުމަށް ނިންމިއެވެ. ދެން، الله تعالى އެމީހުންގެ ކިބައިން އެ ނަބިއްޔާ ޙިމާޔަތް ކުރައްވައި، އަދި އެމީހުންނާ ދުރުގަތް މަދީނާގައި ކުރުވުން ޖާގަ ހަދައިދެއްވީކަން އެކަލާނގެ، އެ ނަބިއްޔާ ޙިމާޔަތް ކުރައްވައި، އެމީހުންގެ މައްކަރު ނަގާފައި ކާމިޔާބުކޮށްދެއްވިއެވެ.

މި ހުރިހާ ކަންތައްތަކުން، މުސްލިމުންނަށް އެނގިގެންދަނީ، ހުރިހާ ރަސޫލުން ފޮނުވީ ދަޢުވަތު ދެއްވުމަށް، الله ތަޢާލާގެ ތައުޙީދަށް ކަމެވެ. އެދަޢުވަތަކީ އިޚްލާޞްތެރި ވުމަށެވެ. الله ގެ ނަންފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކަން، އަދި الله ކުރައްވަވާ އެއްގަލައި ޢަމަލުފުޅުތަކަން އިޘްބާތުކުރުމަށެވެ. الله سبحانه وتعالى އީ އެ އިލާހުގެ ރުބޫބިއްޔަތުގައި އެއްކައުވަންތަ އިލާހެވެ. އަދި ނަންފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅު ތަކުގައި އެއްކައުވަންތަ އިލާހެވެ. އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ކުރުމެއް ނުވާނެއެވެ. އެ އިލާހު ފިޔަވައި، އެހެން އެއްވެސް މަޢުބޫދުކަން، އެއީ ނަބިއްޔުންނާއި ކަމުގައި ވިދާޅުވި، ހުރި ބާޠިލް އަޅުކަން ކަމުގައި ވިދާޅުވި، އަޅުކަމެއް ކުރުމަކީ ނުކުރެވޭނެއެވެ. އެއީ، الله އަށް ޚިދުމަތްތެރިވުމަށް ޙައްޤުވާނެވެ. މި ހުރިހާ ހަޤީޤަތް ތަކުން ދޭހަވެގެންދިޔައީ ވަނީ މިސާލުގައެވެ. ﴿ وَمَا خَلَقْتُ

ٱلۡجِنَّ وَٱلۡإِنسَ إِلَّا لِيَعۡبُدُونِ ٥٦ ﴾[الذاريات: ٥٦] "ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން

الله ޖިންނުންނާއި އިންސީން ތިމަން الله އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށްޓަކައި

ނުހައްދަވަމެވެ." އަދިވެސް الله ވަޙީކުރައްވައެވެ. ﴿ وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي

كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَۖ ٣٦ ﴾ [النحل:

٣٦] "ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން الله ކޮންމެ އުއްމަތަކަށް ރަސޫލަކު

ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ ތިމަން الله އަށް އަޅުކަންކުރުމަށް

ޠާޣޫތުންދުރުހެލިވުމަށާއި އަދި ޠާޣޫތުތަކަށް ކަޅުވުމަށެވެ." ހަމަ

އިންސާނުން ހެއްދެވީ الله ގެ ތަވްޙީދުގެ މައްޗަށް ފިޠްރަތުގައެވެ، އެ

އިލާހަށް އަޅުކަން ކުރުމަށެވެ. އެގޮތަށް الله ވަނީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ كِتَٰبٌ أُحۡكِمَتۡ ءَايَٰتُهُۥ ثُمَّ فُصِّلَتۡ مِن لَّدُنۡ حَكِيمٍ خَبِيرٍ ١ أَلَّا

تَعۡبُدُوٓاْ إِلَّا ٱللَّهَۚ ٢ ﴾[هود: ١- ٢] "އެފޮތުގެ އާޔަތްތައް ވަނީ ޙުކުމްކޮށްފައި،

ސާފުކޮށް ކިޔާ ގޮތުގައި ބާރުލުންކުރައްވާފައެވެ. އަދި ފުޅާގޮތުގައިވާ ތަކެތި

ވަނީ ތަފްސީލުކޮށް ބަޔާންކުރައްވާފައެވެ. އެއީ، ޙިކުމަތްތެރި ދެނެވޮޑިގެންވާ،

ޚަބީރުވަންތަ އިލާހުގެ ޙަޟްރަތުންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް މެނުވީ

އަޅުކަން ނުކުރާށޭ ކިޔައެވެ." އަދި الله ވަޙީކުރައްވައެވެ. ﴿ هَٰذَا بَلَٰغٌ

لِّلنَّاسِ وَلِيُنذَرُواْ بِهِۦ وَلِيَعۡلَمُوٓاْ أَنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ أُوْلُواْ ٱلۡأَلۡبَٰبِ ﴿[إبراهيم: ٥٢] ۝٥٢

"މި ޤުރުއާނަކީ މީސްތަކުންނަށް އެއިން އިންޒާރު ކުރެއްވުމަށްޓަކައި އޮތް އެންގެވުމެކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އެއްކައުވަންތަ ކަލާނގެކަން އެބައިމީހުން ދެނެގަތުމަށާއި، އަދި ބުއްދީގެ އަހުލުވެރިންނަށް ނަސޭހަތެއް ލިބިގަތުމަށެވެ."

އެއްވެސް އޮޅުމެއް ނުވާ ގޮތުގައި الله تعالى ވަނީ، އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ފޮތުގައި، އެ އިލާހު ހެއްދެވި މަޚްލޫޤުންތަކާއި، އެކި ބުރުހާނުތައް ބަޔާން ކޮށްދެއްވާފައެވެ. މި ހުރިހާ ކަންތަކުން ވެސް ބަޔާންކޮށްދެނީ އެ އިލާހުގެ ކުޅަދާނަވަންތަ ކަމާއި، އެކަލާނގެ އިލާހުވަންތަ ކަމާއި، އަދި އެ އިލާހުގެ ރުބޫބިއްޔަތެވެ. ހަމަ އެގޮތަށް އެ އިލާހީ އަޅުކަން ކުރެވޭނީ ހަމައެކަނި ރައްބު ލިބިވޮޑިގެންވާ އިލާހު ކަމެވެ.

الله ބާވައިލެއްވި ޤުރުއާނަކީ ރަނގަޅަށް ބަޔާނެއް ވިސްނާލައިދީ ކޮންމެ މީހަކަށް، އެ އިލާހު އަންގަވާފައިވާ މަޚްލޫޤުންތަކާއި، އަދި އެހެން ބުރުހާނުތައް ދައްކުވައިދީ الله އީ އިންސާނުން ހަމައެކަނި އަޅުކަންކުރަން ކުރަންކުރުމަން ބައްދުވެގެންވާ ފަރާތްކަމެވެ. އަދި ހަމަ ކަށަވަރުން

ހުރިހާ ރަސޫލުން، މިކަންތައް ފުރިހަމައަށް މީސްތަކުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ. އަދި މި ދަޢުވަތު ފުރިހަމައަށް މީސްތަކުންނާ ހިސާބަށް ގެންގޮސްދެއްވިއެވެ. އަދި ހަމައެގޮތަށް، ނޫޙް ﷺ ގެ ޒަމާނުގެ މީހުން ގެންގޮސްގަތީ ޝިރުކަށް މިއަދާ ޖެހެންދެންވެސް ދުނިޔޭގައި ތިބި އެބަ އޮތެވެ. މިއަދުވެސް، މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ބުދުތަކަށް އަޅުކަން ކުރާމީހުންނާއި، ގަބުރުތަކާ ސަޖިދަ އަޅުތަކުންނަށާއި، ނަބިއްޔުންނަށް، ދީން ހުއްދަ ނުކުރާގޮތަށް ގޮތްގޮތަށް އުޅުމާ މީހުން ފެށެވެ. ދުނިޔޭގެ އެކި ތަންތަނުގައިވާ މި ކަންތައްތަކަށް ބަލައިލުމުން އެނގިގެންދަނީ ނޫޙް ﷺ ގެ ޒަމާނުގެ މީހުންނަށް ވުރެ މިއަދު ހަމަހަމައަށް ކަންތައްތައް ގުޑުވެރި ވެފައިވާ ގޮތެވެ.

ﷲ ބާވައިލެއްވި ފޮތްތަކަށް ބަލައިލުމުން، އަދި ނަބިއްޔުންގެ ސުންނަތުގެ އަލީގައި ތަފްސީރު ބައިތަކަށް ބަލިގެން ދެކޭން ދޭހަވެއެވެ. އެގޮތުން، އެންމެ ކުރިއްސުރެ، އިލާހުގެ އަހުލުވެރިން، ފިރުޢައުނާއި އަދި ސުންނަތުގައި ވާ ދަލީލު ތަކުން ބަލައިލުމުން މިކަންތައް އެނގެން ދެއެވެ.

ތައުޙީދު ބެހޭނީ ٣ ބައިކަށެވެ.

ފުރަތަމައީ: (تَوْحِيدُ الرُّبُوْبِيَّة) **ތައުޙީދު އައް ރުބޫބިއްޔާ** : އެއީ ﷲ އީ، އެކަލާނގެ ކުރައްވާ ކަންތައްތަކުގައި އަދި ޚަލްޤު ކުރެއްވުމުގައި އަދި އަޅުތަކުންނަށް ކަންތައްތައް ތަދުބީރު ކުރެއްވުމުގައި އެއްކައުވަންތަ ފަރާތެއްކަން ޤަބޫލު ކުރުމެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި ގޮތަކަށް އަޅުތަކުންގެ ތެރޭގައި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގައި ވާ ގޮތަށް އަދި އެކަލާނގެ ޤުދުރަތުގައި ވާގޮތަށް ކަންތައްތައް ކުރައްވައެވެ.

ދެވަނައީ: (تَوْحِيدُ اَلْأَسْمَاء وَ الصِّفَات) **ތައުޙީދު އަސްމާއު ވައް ޞިފާތު** : އެއީ ހަމަކަށަވަރުން އެ އިލާހީ، އެ އިލާހުގެ ޒާތުފުޅުގަން، މަތިވެރިވެގެންވާ ރިވެތި ޙުސްނާގެ ނަންތައް ލިބިވޮޑިގެންވާ އިލާހު ކަމުގައި ވުމެވެ. އަދި އެ އިލާހީ ޒާތުފުޅުގައި، އަދި ނަންފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކުގައި ފުރިހަމަވެގެންވާ އިލާހު ކަމުގައި ޤަބޫލު ކުރުމެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ބައިވެރިއަކު ނުވުމެވެ. އަދި އެ އިލާހާ މިސާލެއް ފަދަ އެއްވެސް ބަރާބަރެއް ނުވުމެވެ.

ތިންވަނައީ: (تَوْحِيدُ اَلْأُلُوْهِيَّةِ) **ތައުޙީދުލް އުލޫހިއްޔާ** : އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އީ ހަމައެކަނި އަޅުކަން ކުރެއްވުމަށް ޙައްޤުވާ އިލާހު ކަމުގައި ވުމެވެ. އަޅުކަން

ވެވޭނީ ހަމައެކަނި އެ އިލާހުގެ ރަޙްމަތަށް އެކަނި ކަމުގައި ޤަބޫލުކޮށް އަދި اللهއާއި ބައިވެރި ކުރުވޭން އެހެން އެއްވެސް ފަރާތެއް ނުވުމެވެ.

اللهގެ ޢަޤީދާ މި ބަޔާން ކުރުމުން ކަންކަން ކަމުގައި ބުނެވިދާނެއެވެ. الله މީ ހުރިހާ އެއްޗެއް ހެއްދެވި ފަރާތެވެ. ހުރިހާ މަޚްލޫޤުންނަކީ ރިޒުޤު ދެއްވާ ފަރާތެވެ. الله އަކީ ދިރުވައިދެއްވާ ކަންކަމުގައި ބައިވެރިކުރުވޭން އެހެން އެއްވެސް ފަރާތެއް ނުވެއެވެ. ހެއްދެވުމުގައި، އަދި ރިޒުޤު ދެއްވުމުގައި އެ އިލާހާ ބައިވެރި ކުރުވޭން އެހެން އެއްވެސް ފަރާތެއް ނުވެއެވެ. ދުނިޔޭގެ ކަންތައް ތަދުބީރު ކުރެއްވުމުގައި އެއްވެސް ބައިވެރިއަކު އެ އިލާހު ބޭނުންވާ ވޮޑިގެން ނުވެއެވެ. الله ވަނީ ކުރައްވާފައިވާ ފަދައިން الله މީ ހުރިހާ ކަންތައްތަކުގެ ވެރި ފަރާތެވެ.

﴿ لِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ ۚ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌۢ ﴿١٢٠﴾ ﴾ [المائدة: ١٢٠] "އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެ ތަންތަނުގައި ވާހާ އެއްޗެއްގެ މިލްކުވެރިކަން ވަނީ اللهއަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ އިލާހެވެ." އެ އިލާހަކީ ހުރިހާ ތަކެއްޗެއްގެ މިލްކުވެރިކަން ދިރުވައިދެއްވާ އިލާހެވެ. އަދި ކަންތައްތައް އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވާ ގޮތަކަށް ގެންދަވައެވެ. ހުރިހާ އަމުރެއް، އަދި

ހެއްދެވުމް ވަހީ އެކަލާނގެ ޙައްޤުތަކެވެ. ﴿ أَلَا لَهُ ٱلْخَلْقُ وَٱلْأَمْرُ ۗ تَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴾ [الأعراف: ٥٤] ″ދަންނާށެވެ. ހެއްދެވުމާއި އަމުރުކުރެއްވުން އެއިލާހަށް ޚާއްޞަވެގެންނެވެ. ބަރަކާތްތެރިވީ ވެރި الله މަތިވެރިވެ މާތްވެގެންވިއެވެ.″ އެ އިލާހަކީ އެންމެ ފުރިހަމަ ވެގެންވާ ސިފަފުޅުތަކަކުން ސިފަ ކުރެވޭ ފަރާތެވެ. އެ ސިފަފުޅުތަކަކީ، އަސްމާއުލް ޙުސްނާ ކިޔެއެވެ. އެ އިލާހުގެ އެއްވެސް ސިފަފުޅެއް، އެހެން އެއްވެސް މަޚްލޫޤެއްގެ ސިފަޔަކާ އެއްގޮތްވުމެއް ނެތެވެ. އެހެނަސް، الله ގެ ޒާތުފުޅުގައި އެ ނަންފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކުގައި ފުރިހަމަކަން ލިބިވޮޑިގެންވާ މާތް الله އެވެ. އެއާއެކު އަޅުކަން ކުރުމުން ވަނީ އަދި އެކަން ޚާއްޞަވެފައި ވަނީ އެ އިލާހަށެވެ. މިގޮތުން ދުޢާ ކުރުމާއި، ބިރުވެތިވުމާއި ވަކީލުކުރުމާއި ނަޛުރުކުރުމާއި، ޠަވާފުކުރުމާއި، ކަތިލުމާއި، ނަދުރުބުނުންފަދަ ހުރިހާ އަޅުކަމެއް ކުރުމަކީ ކުރުން ވަނީ އެ އިލާހުގެ ޙައްޤުތަކެވެ.

މި ފޮތަކީ ކަންތައްތަކާ ވެސް ތަފްސީރުގެ ތެރޭގައިވާ އަދި الله ﷻ އެއްކަލާވަންތަ ކުރުމުގެ ތެރޭގައިވާ ކަންތައްތަކެވެ. މިއީ ފޮތަކީ ނަބިއްޔުންނާއި ރަސޫލުން ގެނައުމުގެ ތަފްސީރެވެ. އަދި އެ ފޮތަކީ ނަބިއްޔުންގެ ނަބިކަން ޘަބުތުކުރެއްވި އަދި އެންމެންގެ އިމާމު ކަމުގައި

ވެވަޑައިގެންނަވާ މުޙައްމަދު ﷺ ގެންނެވުއްވާފައިވާ ތަވްޙީދެވެ. ހަމަ އެގޮތަށް ނަބިއްޔުންނާއި ރަސޫލުން ގޮވާލެއްވި ތަވްޙީދު އެހެން އިބާދަތަކުން ބުނަނިނަމަ، ރަސޫލުން ބަޔަރިރިއްސަވާލް ބަޔާންކުރެއްވި ތަވްޙީދު ٢ ބައިކަން ބަހިގެންދެވޭ ބުނެވިދާނެއެވެ.

ފުރަތަމަވަނީ: (تَوْحِيدُ الْمَعْرِفَةِ وَ الإِثْبَات) **ތަވްޙީދުލް މަޢްރިފާ ވަލް އިޘްބާތު :**

މާނައީ: އެއީ الله ގެ ދާތުފުޅުކަން އަދި ނަންފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކަން އީމާން ވުމެވެ. އެ އިލާހަކީ، ހުރިހާ ޚަލްޤުތަކުން ހައްދަވައި، އެ ޚަލްޤުތަކުންނަށް ރިޒްޤު ދެއްވާ އިލާހެވެ. އަދި އެ ޚަލްޤުތަކުންގެ ހުރިހާ ކަމެއް ތަދުބީރު ކުރައްވާ ފަރާތެވެ. އެގޮތުން އެ އިލާހުއީ ރުބޫބިއްޔަތުގައި އެއްކަލަވަންތަ އިލާހު ކަމަށް ޤަބޫލު ކުރުމެވެ.

ނަންފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކުގައި އެއީ ހަމައެކަނި އެންމެ ފުރިހަމަ ސިފަ ލިބިގެންވާ އިލާހެވެ. މި ސިފަފުޅުތަކުގައި އެއްވެސް ބަލިކަމެއް އަދި ޢައިބެއް ވާކަށް އެއްވެސް ސިފަފުޅެއް ނުވާ ކަމަނާއި، އެއީ އެއްވެސް ބައިވެރިކަމު ލިބިގެން ނުވާ އިލާހު ކަމަށް އީމާންވުމެވެ.

ދެވަނަނީ: (تَوْحِيدُ الْقَصْدِ وَ الطَّلَب) **ތަވްޙީދުލް ޤަޞްދު ވަލް ޠަލަބް :** އެއީ އަޅުކަމުގެ ބަސްތަކުން އަޅާ އެކޭ ހިނދުގައި އަދި ނަމާދުކުރުމާއި، ދުޢާ

ހިތުމުގައި އަދި އުޅުން ހުރިހާ އަޅުކަންތަކުގައި އެއްކަލުވަންތަ ކުރުމެވެ. އެ އިލާހުގެ ވަޙީހަކުގަން މެނުވީ އަޅުކަމެއް ނުކުރުމެވެ. الله އަށް ޤުރުބާނުވުމުގެ ގޮތުން ކުރާ ކޮންމެ އަޅުކަމެއްގައި ވެސް މިގޮތަށް ޢަމަލު ކުރުމެވެ. އެގޮތުން އެ އިލާހަށް މެނުވީ ދުޢާކުރުމެއް ނެތެވެ. އެއިލާހަށް މެނުވީ ނަދުރު ބުނުމެއް ނެތެވެ. އެއްވެސް ގޮތަކަށް ޤުރުބާނުވުމަށް ކުރެވޭ ކަމެއްގައި އެ އިލާހަށް މެނުވީ ޛަބަޙެއް ނުކުރުމެވެ. އެގޮތުން، ބަލިން ޝިފާ ހޯދުމާއި، ޖަދުއްވުންގެ މައްސަލަ ނަޞީބު ހޯދުމަށް އެ އިލާހުގެ ބަސްތަރަތަން މެނުވީ އުދުމެއް ނުވެއެވެ. މި ހުރިހާ ކަމެއްގައި އެކަލާނގެ އެއްކަލުވަންތަ ކުރުމެވެ.

މިއީ ތަވްޙީދު ބައިގެންވާ ބައިތަކެވެ. ތަވްޙީދު މި ދެބައިގެ މައްސަލަ ބައިގެން ދާކަމަށް ތަޢުބީރު ކުރެވިދާނެއެވެ. ހަމަ އެގޮތަށް ތަވްޙީދު 3 ބައިގެ މައްސަލަ ބައިގެން ދާކަމަށްވެސް ބުނެވިދާނެއެވެ. އަދި ހަމަ އެގޮތަށް ތަވްޙީދު އެންމެ ބައެއްގެ މައްސަލަ އެކުލެވިގެންވާ ކަމަށްވެސް ބުނެވިދާނެއެވެ. ކުރިގައި ބަޔާންކުރެވުނުފަދައިންނެވެ. ދެބަސްވުން އުފެދުނީ މި ތަރުތީބު ކުރުވުން މާނަތަކަށް ނޫނެވެ. އެހެނަސް މި ހުރިހާ ކަމެއްގެ މަޤްޞަދަކީ الله تعالى މި ދުނިޔެއަށް ފޮނުއްވި ރަސޫލުން ގޮވާލެއްވި ތަވްޙީދު އެނގިގަތުމެވެ. ޤައުމުތަކަށް ރަސޫލުން ފޮނުއްވުން

ހިނދުގައި އެ ޤައުމުތަކުގެ އަހުލުވެރިން ދުރާލާވެރިވެ، އަޅާލުން
އުފެދިގެންދިޔަ ތަފްޞީލު އެނގިގަތުމެވެ. އެއީ އަޅުގަނޑުގެ ތަފްޞީލެވެ.

اللهُ تعالى މި ދުނިޔޭގެ އެކި އުއްމަތްތަކަށް ރަސޫލުން ފޮނުއްވި
ހިނދުގައި އެ ރަސޫލުންނާއި، އުއްމަތްތަކުގެ މީހުންނާ ދެމެދުގައި
ތަފްޞީލުން ރުބޫބިއްޔަތުގައި އަދި ތަފްޞީލުކޮށް އަސްމާއު ވަޞްފުތަކުގައި
ޒިކުރުކުރައްވައެވެ. اللهُ تعالى އީ ހުރިހާ ތަކެތި ޚަލްޤުކުރެއްވި ރަސްކަލާނގެއި،
އެތަކެއްޗަށް ރިޒްޤު ދެއްވާ އިލާހު ކަލާނގެ އެ ޤައުމުތަކުގެ އަހުލުވެރިން
ދުރާލާއި ނުވެއެވެ. އަދި اللهُ އީ ޙަޤީޤަތުގައި އެކަލާނގެ ދެކެ ބިރުވެތިވާން
ޙިކުމަތެއްގެންވާ ބަލާ ކަމެއް، އަދި އެ ބަލައިގަންނަ އުސޫލުތަކު، އަދި
މިސާލަކަށް އެއްވެސް ފަރާތަކުން ނުވާކަމުގައި އެ މީސްތަކުންގެ މެދުގައި
ޒާހިރު ނުކުރައްވައެވެ. ޤުރުއާނުގެ ތެރޭގައި ވެސް މުޝްރިކުންނާއި،
އެކިގޮތް ހުރިހާ އުއްމަތްތަކެއްގެ މުޝްރިކުން މިކަންތައްތަކާ ދުރާލައި
ނަހަދައެވެ. އެއާއެކު މިކަންތަކަށް އެމީހުން ވަނީ އިންކާރު ވެފައެވެ.
އެހެނަސް ޤިބްލައިން ފަރާތުގެ އަދިއްލަ ނަފްސަކަށް ޙިކުމަތުގެ ދަރުމާ
ކަމެއް، އެކަމަކަށް ގޮވުމަށް ދިރިއުޅޭ ފަރާތުގެ ބޭރުވެރިކަމުންނެވެ. ފަރާތުގެ
އަދިއްލަ ނަފްސަކަށްވެސް، ފަރާތަކީ ބޭނުމުގައި ކަން އެނގި
ހުރެގެންނެވެ. މޫސާ عليهم السلام ފަރާތުގެ ކުރިމަތީގައި ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްފުޅު

ޙަޤީޤަތުންނެވެ. ﴿ لَقَدْ عَلِمْتَ مَآ أَنزَلَ هَـٰٓؤُلَآءِ إِلَّا رَبُّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ بَصَآئِرَ ﴾ [الإسراء: ١٠٢] "ހަމަކަށަވަރުން ތި ދުށް އާޔަތްތައް ބާވައިލެއްވީ އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރި އިލާހު ފިޔަވައި އެހެން ހުއްޖަތެއް ނޫނެކަން ކަލޭ ރަނގަޅަށް ދަންނަވާށެވެ." އަދި الله تعالى އެކަލަ މުޖުނަށާއި، އެމީހުންގެ މިސާލުތަކަ މުޖުނަށާގެތު ވަރަ ކުރައްވާތީއެވެ. ﴿ وَجَحَدُوا۟ بِهَا وَٱسْتَيْقَنَتْهَآ أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا ۚ ﴾ [النمل: ١٤] "އަދި އެ އާޔަތްތަކަށް އެއި ޤަބޫލުކަން އެމީހުންގެ ނަފްސުތަކަށް ޔަޤީންވާ ޙާލުގައި ޒުލްމު، އަނިޔާވެރިކަމާއި، ބޮޑާވުމުގެ ގޮތުން އެ އާޔަތްތަކަށް އެމީހުން އިންކާރު ކުރިއެވެ." އަދިވެސް الله ވަނީ ކުރައްވާވަޙީވެއެވެ. ﴿ قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُۥ لَيَحْزُنُكَ ٱلَّذِى يَقُولُونَ ۖ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَـٰكِنَّ ٱلظَّـٰلِمِينَ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٣٣﴾ ﴾ [الأنعام: ٣٣] "ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން (އެބަހީ ކާފިރު މީހުން) ބުނާ ބުނުން ތިބާގެ ސިތަބުނުން އިބަ ނަބިއްޔާއަށް ޚަފާރަތްކަން ލިބުވުންދާ ކަމަށް ތިމަން الله ދެނެވޮޑިގެންނަވަމުވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ އެ ތިބާގެ ކުރެވޭ އިބަ ނަބިއްޔާއެއް

ނޫނެވެ. އެހެނަސް އަނިޔާވެރިން، الله ގެ އާޔަތްތަކާމެދު ދެކޮޅު ހަދަނީއެވެ."

ހަމައެގޮތަށް ދުނިޔޭގައި ނޫރުގެ އިލާހެއް ވާ ކަމަށާއި، އަނދިރިކަމުގެ އިލާހެއް ވާކަމަށް ގަބޫލުކުރާ މީސްތަކުން ވެސް الله ގެ އިލާހުވަންތަ ކަމަށް އިންކާރު ކުރަނީ އެމީހުންގެ ބޮޑާކަމުންނެވެ. އެގޮތަށް އެމީހުން ބުނާއިރުގައި ވެސް، އެ ދެ އިލާހަކީ އެއްވަރުގެ ދެ އިލާހުން ކަމުގައި ނުބުނެއެވެ. އެހެނީ މުޅި އާލަމުގައި އެއްވަރުގެ ދެ އިލާހެއް ވާކަމަށް ބުނާ އެއްވެސް މަޖޫސީއަކު ނުވެއެވެ. އެ ދެ އިލާހަކީ ކަންތައް ތަދުއްބީރު ކުރުމުގައި އަދި ތަޤްދީރުކުރުމުގައި ހަމަހަމަ، އެއްވަރުގެ ދެ އިލާހުން ވާކަމުގައި އެކަކުވެސް ނުބުނެއެވެ.

الله تعالىގެ ދީނުގެ ބަދަލުވުން ކަމުގައިވާ މަޖޫސީދީން (ޒަރަދުޝްތަށް ހަށްދަވައި ގެންގުޅުއްވާ އިލާހަކު ނުވާ ކަމަށް ބުނާމީހުން، އަދި އެކަމަށް އިންކާރުކުރާ މީހުން) އެއްވެސް އިލާހަކު ނުވާކަމަށް ބުނެ، އަދި އާޚިރަތް ދުވަހަށް ވެސް މިބައި މީހުން އިންކާރު ކުރެއެވެ. އެހެނަސް މިކަމަކީ الله ގެ ބަދަލުވުންތަކަ ބަހެއްގެ ކައިރިން ފެނުން ބަޒައިބުވާވަތުގެ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ އެމީހުންގެ މައްސަލަ ޝަރީޢަތުން ގަދަވެގަން، އެމީހުންގެ

ސިކުނޑިޔައް ތަސައްވަރުކުރެވިދާ ވަރުން އެމީހުންގެ ނަފްސުގައި އިންސާނުން ހެއްދެވިއިރު ތައްވާފަދައިވާ ތިބުރަކް ވެސް ބަދަލުވީއެވެ.

މި މަޚްލޫޤުންތަކެއް ދުވުން މިކަން އިންސާނު ކުރި ކަމުގައި ވިޔަސް، އެމީހުންގެ ހިތްތަކުން މިކަން އިދްރާކު ކުރެއެވެ. އެއީ ހުރިހާ ތަކެއްޗެއް ވެސް މިކަމަށް އިދްރާކުކުރާ ކަމަށް އަންގަވާފައި ވުމުންނެވެ. الله ވަޙީކުރައްވާ ތަރިވާތަތަރިން އެއީ ވާހަކަ ނުދެއްކާ އެއްޗެއް ކަމުގައި ވިޔަސް، މިކަމަށް އިދްރާކުވެވޭނެއެވެ. ﴿تُسَبِّحُ لَهُ ٱلسَّمَـٰوَٰتُ ٱلسَّبۡعُ وَٱلۡأَرۡضُ وَمَن فِيهِنَّۚ وَإِن مِّن شَيۡءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمۡدِهِۦ وَلَٰكِن لَّا تَفۡقَهُونَ تَسۡبِيحَهُمۡۚ إِنَّهُۥ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ٤٤﴾ [الإسراء: ٤٤] "ހަތް އުޑާއި ބިން، އަދި އެތަންތަނުގައި ވާހައި ބަޔަކު އެކަލާނގެއަށް ތަސްބީޙަ ކިޔައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް ހަމްދުކޮށް ތަސްބީޙަ ނުކިޔާ ހަމަ އެއްޗެއް ވެސް ނުވެއެވެ. އެކަމަކު ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް އެބައިމީހުންގެ ތަސްބީޙައެއް ނުވިސްނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ހިލްމުވަންތަ، ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ އިލާހެވެ." އަދިވެސް ވަޙީ ކުރައްވައެވެ. ﴿أَلَمۡ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يَسۡجُدُ لَهُۥ مَن فِي ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَن فِي ٱلۡأَرۡضِ وَٱلشَّمۡسُ وَٱلۡقَمَرُ

وَٱلنُّجُومُ وَٱلْجِبَالُ وَٱلشَّجَرُ وَٱلدَّوَآبُّ وَكَثِيرٌ مِّنَ ٱلنَّاسِ ۖ وَكَثِيرٌ حَقَّ
عَلَيْهِ ٱلْعَذَابُ ۗ ﴿١٨﴾ [الحج: ١٨] "އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ވާހައި ބަޔަކާއި،
އިރާއި، ހަނދާއި، ތަރިތަކާއި، ފަރުބަދަތަކާއި، ގަސްގަހާގެއްސާއި،
ޖަނަވާރުތަކާއި މީސްތަކުންގެ ގިނަބަޔަކު الله އަށް ސަޖިދަ ކުރާކަން
ނުދަންނަނު ހުއްޔެވެ؟ އަދި ގިނަބައެއްގެ މައްޗަށް ޢަޛާބު
ޙައްޤުވެގެންވެއެވެ."

މިކަންތަކުން އެނގިގެން ދަނީ ޢާލަމްތައް ހައްދަވައި ގެންގުޅުއްވާ
އިލާހު ވޮޑިގެންވާ ކަމަށް އިންކާރު ކުރާ ކާފަރު މުޖުރިމުންނަކީ
ޙަޤީޤަތުގައި އެމީހުންގެ ސިކުނޑިއާއި ޚުރާފާތުގެ މައްޗަށް
ކިބުރުވެރިވެފައިވާ ބައެކެވެ. އެއީ ކޮންމެ އިންސާނެއްގެ ފިޠުރަތުގައި
ސިކުނޑި ޤަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި، މިކަމުގައި ކަންތައްތައް ބަލަހައްޓަވާ،
އަޅުތަކުންގެ ކަންތައްތައް ތަދުބީރު ކުރައްވާ، އެއްވެސް ބައިވެރިއަކު
ނުވާ، އެކަލާނގެ އެއްވެސް މިޘާލެއް ނުވާފަދަ އިލާހެއްވެއެވެ. އެހެންވުމުން
އަހަރެމެން ބުނަމުއެވެ. މުޝްރިކުން، ތަފްސީރުގެ "ރުބޫބިއްޔަތަށް" އަދި
"އަސްމާއު ވައްޞިފާތު" މިކަންކަމުން އިންކާރުކޮށް ނުކުރެއެވެ. އެހެނީ
އެމީހުން ދަންނަ ގޮތުގައި الله ނޫން އެހެން އެއްވެސް އިލާހެއް އެމީހުން
ނަހައްދަވައެވެ. ރިޒުޤެއް ނުދެއްވައެވެ. އެމީހުންގެ ކަންތައް ތަދުބީރެއް

ނުކުރައްވައެވެ. މިސްތަކުންނަންބަކައި ފާޅުވެއްސަވާ، ދިރުއްވާ، އަދި މަރު ގެންދަވާ، މި ހުރިހާ ކަމެއް ކުރައްވަނީ ހާލިޤުވަންތަ އިލާހެވެ. ކުރީގައި ބައްޓަންކުރީފައިވާ ގޮތައިންނެވެ.

الله ގެ އަޅާއެވެ. އެހެންވުމުން ތިޔަ އަޅާގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވަނީ (ކުރީގައި މި ބައްޓަންކުރިން ކަންތައް އެނގުމުން) މި ދީނުގައި އަސްލު ކަމުގައިވާ ޤަބޫލުގައި ދުޢާ ދައިރާއްގައި މަސައްކަތްކޮށްކަން ހުރައިގަތުމެވެ. އަދި މިސްކީނުންގެ ތެރޭގައި މިކަންތައް ފެތުރި، ބައްޓަންކުރުންނެވެ. އެއީ، މިކަމުން، ޤަބޫލުވެފައިވާ މީހާގެ ޤަބޫލުކަން ފުޅުވައިދީ، الله އަށް ޝުކުރުކުރާ މީހާ، ނުވަތަ އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުތަކާ ޚިލާފުވާ މީހާ، އެ އިލާހު އެއްކަލާނގެވަންތަކަން، އަދި މިގޮތުން، އެ އިންސާނާ ރަސޫލުންނަން ތަބާވެ، އަދި މިއާއެކު ރަސޫލުން ދީނަށް ގޮވައިލެއްވި މަންހަޖުގައި ތަބާވެ ވުމެވެ.

الله ވަނީ ކުރައްވާފައިވާ ފަރުމާން މިގޮތުގައި އިބަ އަޅާ ޤާއިމުވެ، އިބަ އަޅާގެ އަތް މައްޗަށް އެހެން އިންސާނުނަކަށް ހިދާޔަތް ލިބިއްޖެ ކަމުގައި ވާ ނަމަ އެމީހާގެ ޘަވާބުތަކުގެ އަޖުރު، އިބަ އަޅާއަށް ޙާޞިލުވާ ހަމައަށް ލިބޭނެއެވެ. ﴿ وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلاً مِّمَّن دَعَآ إِلَى ٱللَّهِ وَعَمِلَ صَلِحًا وَقَالَ

إِنَّنِى مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٣٣﴾ [فصلت: ٣٣] "ދީނަށް ގޮވާލައި، ޞާލިޙު ޢަމަލު ކޮށް، އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންނާ ވާނީ މުސްލިމުންގެ ތެރޭގައިވާ ކިޔަމަންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނޭ ބުނާ މީހާއަށްވުރެ ރަނގަޅުބަސް ބުނަނީ ކޮން ކާކު ހެއްޔެވެ؟" އަދި ވަޙީކުރައްވައެވެ. ﴿ قُلْ هَـٰذِهِۦ سَبِيلِىٓ أَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ ۚ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا۠ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِى ۖ وَسُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٨﴾ [يوسف: ١٠٨] "އިބަ ނަބިއްޔާ އެބައިމީހުންނަށް އަންގަވާށެވެ. މިއީ ތިމަން ނަބިއްޔާގެ މަގެވެ. ތިމަން ނަބިއްޔާއާއި ތިމަން ނަބިއްޔާއަށް ތަބާވި އެއްވެރައި މީސްތަކުން ﷲ ގެ ދީނަށް ދަޢުވަތުދެނީ ބިޞީރުގެ މަތީގައެވެ. އަދި އެ އިލާހުގެ ސުބްޙާނަހުވަންތަ ކަމާއެވެ. އަދި ޝަރީކު ކުރާ މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ތިމަން ނަބިއްޔާ ނުވަމެވެ." އަދި ﷲ ވަޙީ ކުރައްވައެވެ. ﴿ ٱدْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِٱلْحِكْمَةِ وَٱلْمَوْعِظَةِ ٱلْحَسَنَةِ ۖ وَجَـٰدِلْهُم بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ ۚ ﴿١٢٥﴾ [النحل: ١٢٥] "ޙިކުމަތާއި ރިވެތި ވަޢުޡުގައިން އިބަ ނަބިއްޔާގެ ވެރި އިލާހުގެ މަގަށް އިބަ ނަބިއްޔާ ގޮވައިލައްވާށެވެ. އަދި ރިވެތިވެގެންވާ ގޮތުގައި އެބައިމީހުންނާ ޖަދަލު ކުރައްވާށެވެ.

އިމާމް މުސްލިމް ބަޔާނުގައި ނަބިއްޔާ ﷺ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ބަސްފުޅަ ބަޔާންކުރެއްވުމުގައި ވެއެވެ. (مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ) "ހެޔޮކަމަކަށް މަގުދައްކައިދިނީ މީހާއަށް، އެ ހެޔޮކަމުގައި ޝާމިލްވެ، ޢަމަލުކުރިމީހާގެ އަޖުރު ލިބިގެންވެއެވެ." ބުޚާރީ އަދި މުސްލިމްގައި ރިވާވެގެންވާ ބަޔާންކުރެއްވުމުގައިވެއެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ ޢަލީ رضي الله عنه އަށް ދުޝްމަނުބާރަށް ވިދާޅުވިއެވެ. (فَوَاللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ يَكُونَ لَكَ حُمْرُ النَّعَمِ) "الله ގަސަމެއް ބުނަމެވެ. އެންމެ އިންސާނަކަށް ވެސް ތިބާގެ ފަރާތުން ހިދާޔަތް ލިބިއްޖެނަމަ އެކަމުގެ އަގު ރަތް ޖަމަލުތަކަށްވުރެ އަގު ބޮޑުވެގެންވެއެވެ."

އެއަށްފަހުގައި الله ގެ ރަސޫލާއަށް އަޚްލާޤުން އިންސާނަށް ހެޔޮ ބަދަލުތައް ލިބުމުގައި އެކަލޭގެ ދީނުގެ ފިކުރު ލިބުމަށް އެއީ ދުޢާ ދަންނަވަމެވެ. އަދި އެކަލޭގެ ޚުލަފާ ރާޝިދީންނާ ޞަޙާބީންނަށް ދީނުގައި ފައިސާލަ ތާބިޢީން ކުރެއްވުން އަދި ދަންނަވަމެވެ. އަދި އެންމެހައި ފިޤްހަކަހެން އަޅުގަނޑު ސަލާމަތްކުރައްވައި، އެކަލޭގެ ކުޅަދުން އަޅުގަނޑު ހިމާޔަތް ކުރައްވާނެކަމުގައި އެވެ. އެކަލޭގެ ދީނަށް ނަސޭހަތް ލިބިގެންވުމައި، الله ގެ ކަލިމަ މަތިވެރި ކުރައްވާނެން އަދި الله ގެ ރަސޫލާގައި ދަންނަވަމެވެ. އަދި އެންމެހައި މުސްލިމުންގެ ބާރަށް

އިސްލާހުކޮށްދެއްވައި އެބައިމީހުންގެ ވައްކަން ހެޔޮބަހަކު އަމުދުވެރިންގެ ގޮތުގައި ލެއްވުމަށް އެދި ދަންނަވަމެވެ. ޔާރަބް، އެކަލާނގެއީ ދިނަގުނައިން ދެއްވުމުގައި އަދި ކަރީމްވަންތަ އިލާހެވެ.

وَ الحَمْدُ للهِ رَبِّ العَالَمِيْن وَصَلَّى اللهُ وَسَلِّمْ عَلَى عَبْدِهِ وَرَسُوْلِهِ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَالتَّابِعِيْنَ لَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلَى يَوْمُ الدَّيْن .

❋❋❋❋

الله އަށް ޝަރީކް ކުރުމަކީ ކޮބައިކަން ތަފްސީލުކޮށް ބަޔާންކުރުން.

ސުވާލު : ޝަރީކް ކުރުމަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ އަދި ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَٱبۡتَغُوٓاْ إِلَيۡهِ ٱلۡوَسِيلَةَ ﴾ [المائدة: ٣٥] މިއާޔަތުގެ ވަސީލަތަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟

ޖަވާބު : "الشِرْكُ" މިބަހުގެ މާނައަކީ الله އަށް އަޅުކަން ކުއްމަށް ކުރުމުގައި އެހެން ފަރާތްތައް ބައިވެރި ކުރުމެވެ. މިސާލަކަށް، ބުދުތަކަށް އަދި އެފަދަ އެހެން ތަކެތީގެ ކައިރިން ދުޢާކޮށް އެދުމެވެ. ނުވަތަ އެ ތަކެއްޗަށްޓަކައި ނަދުރުކުރުން ނުވަތަ އެ ތަކެއްޗަށް ޤުރުބާން ކުރުމުގެ ގޮތުން ކަތިލުން، ޝަރީކް ކުރުމުގެ ތެރޭގައި ހިމެނެއެވެ. އަދިވެސް ޝަރީކް ކުރުމުގެ ތެރޭގައި އަލްބަދަވީ ނުވަތަ ޢައިދަރޫސްގެ ގަބުރަށް ކަތިލުމާއި، އެވްސި މީހަކަށްޓަކައި ނަމާދުކުރުން ހިމެނެއެވެ. އަދި ރަސޫލާ ﷺ އަރިއަހަށް މަދަދަށް އެދި ދުޢާކުރުން ވެސް ޝަރީކް ކުރުމުގައި ހިމެނެއެވެ. ހަމަނުގައިވާ ޢައިދަރޫސްގެ ޤަބުރުން ނުވަތަ عَبْدُ الْقَادِرُ ގެ ޤަބުރުން މަދަދަށް އެދުން އަދި ޣައިބުގައިވާ އެއްވެސް ފަރާތަކުން ނުވަތަ މައްޔިތެއްގެ ކައިރިން އެދުންވެސް ހިމެނެނީ الله އަށް ޝަރީކުކުރުމުގެ

ތެރޭގައެވެ. އަދި އެގޮތުން އުޑުގައިވާ އިރު ތަރި ހަނދު ތަކަށް ދުޢާކުރުމާއި، ޖިންނީންގެ ކައިރިން މަދަދު އެދުން، ކަށްކަމުގައި އެދުމުގެ ބުނުމަކީ ވެސް ޝަރީކު ކުރުމެވެ. އަޅުކަމުގެ ތެރޭގައިވާ އެއްވެސް ކަމެއް ދިރުމެއްނުވާ އެއްޗަކަށް، މައްޗަކަށް ނުވަތަ ހައިބަތުގައިވާ ފަރާތަކަށް ކުއްމަންކޮށްފި ނަމަ އެކަންތައް ވެގެންދާނީ ﷲ އަށް ޝަރީކު ކުރުމަނެވެ. ﷲ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ وَلَوْ أَشْرَكُواْ لَحَبِطَ عَنْهُم مَّا كَانُواْ يَعْمَلُونَ ﴾ [الأنعام: ٨٨] "އެބައިމީހުން މިދަން ﷲ އަށް ޝިރުކު ކޮށްފި ކަމުގައިވާ ނަމަ އެބައިމީހުން ކޮށްފައިހުރި ހުރިހާ ޢަމަލެއް ބާޠިލުވެގެން ދިޔައީއެވެ." އަދިވެސް ﷲ ﷻ ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴾ [الزمر: ٦٥] "ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަ ނަބިއްޔާއަށާއި، ތިޔަ ނަބިއްޔާގެ ކުރީގެ ނަބިއްޔުންނަށް ބާވައިލެއްވި ވަޙީބަސްފުޅުގައި ވަނީ، ހަމަ ކަށަވަރުން ޝިރުކު ކޮށްފިކަމުގައި ވާނަމަ ތިޔަ ނަބިއްޔާގެ ޢަމަލުތައްވެސް ގެއްލި ހިނގައިދާނެ ކަމަށެވެ. އޭގެފަހުން ވާނީ ގެއްލިގެންވާ މީހުންގެ ތެރޭގައެވެ." އެންމެހައި އަޅުކަންތައް ﷲ ނޫން ފަރާތަކަށް ކުރުމަށްކުރުން އެއީ ޝަރީކުކުރުން ކަމުގައިވެއެވެ. އަދި އެއީ

ކާފިރުވުން ކަމުގައިވެސް ބުނެވިއެވެ. އަޅުކަންތައް الله އަށް ޤުރުބާނުކުރުމުގައި އެކިއެކިކަންކަމަށް އެކަކަށްހިފުވާ الله ފިޔަވައި ގަސްތަކާއި، ހިލަތަކާއި، ބުދުތަކާއި، ޖިންނިންނާއި، ވަލީވެރިންނާ ބުނާވ މަރުވެފައިވާ މައްޔިތުންނަށްޓަކައި ނަމާދު ކުއްޓަކުރުމާއި ތޮރަހިފުންފަދަ އަޅުކަންތައް ކުރުމީގައި އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ ކާފިރުކަމެއް އަދި ސިޙުރުކަން އަރައިގެންފައިވާ މީހެކެވެ. نَسْأَلُ الله العَافِيَةَ. ހަމަ އެފަދައިން الله ވޮޑިގެންވާ ކަމަށް އިންކާރުކުރުން ކާމިލުނިސްބަތުން ބޮޑާފަދައިން ދިރިއުޅުމަކީ މާއްދީ ކަމެއްގެ ގޮތުގައިބުނެ އިލްޙާދުކުރާކަމަށް ބުނުމަކީ މި ދުނިޔޭގައި އެންމެ ބޮޑު ކުފުރުން ކާފިރުވުމާއި، އެންމެ ބޮޑު މަގުފުރެދުމުން މަގުފުރެދިފައިވާ މުޝްރިކުންގެ ގޮތުގައިވާ މީހުންނެވެ. نَسْأَلُ الله العَافِيَةَ.

މި އެންމެހައި ކަންތަކުން އަޅުތަކުންނަށް ރިބާޔާ ފިލާވަޅަކީ، މިފަދަ އެންމެހައި ބާޠިލު އަޤީދާތަކުގެ އަހުލުވެރިންނާއި އެއާ އެއްފަދަ އެހެނިހެން އެންމެހައި ފަރާތްތަކާ الله އަށް ޝަރީކުކުރާ، އެކަލާނގެއަށް ކާފިރުވެފައިވާ ބައެއްކަމެވެ. މުސްލިމުންގެ ޢާރިފުކަވާރު މަރުވެފައިވާ މައްޔިތުންގެ ކައިރިން އެކިކަންތަކަން އެދި ގޮވައެވެ. އަދި އެއީ الله އާއެކު ކުރުމަށްވާ ވަސީލަތެއް ކަމުގައި ދެކެއެވެ. އަދި

ބައެއްމީހުން މިކަންތައް ކުރަމުންދަނީ އެއީ ހުއްދަ ކަމެއްގެ ޝުބުހަގައި ދެކިގެންނޭބައެވެ. އެހެނީ އެބައިމީހުން ވަނީ ޤާރިބުކަމުގައި ހައްދުފަހަނަ އަޅައިފައެވެ. ކިޔަމަންވެ ގިނަ ޤާރިބު މީސްތަކުން އެއީ الله އަށް ކުރިމަތިލެވޭ ވަސީލަތްތަ ބުނިކަމުގައި ވިޔަސް މި ބަދަލުވީ الله ހަށްރަމުގައިވާ އެންމެ ބޮޑު ޝަރީކުކުރުމެވެ. މިއީ الله އެބަހަރަކަން ބަދުބަސް ދުޝާބަދު ކުރައްވާފައިވާ މުޝްރިކުންގެ ދީނުގައިވާ ކަންތައްތަކެވެ. އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނާއި ޞަޙާބީން ބާވައިލެއްވި މިކަންތައްތަކުން މީސްތަކުންނަށް އިންޒާރުދެއްވުމަށާއި އިންކާރު ކުރެއްވުމަށެވެ. ޤުރުއާނުގައި ވަސީލަތް ޒިކުރުކުރައްވާފައިވާ އާޔަތުގައިވެސް ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَٱبۡتَغُوٓاْ إِلَيۡهِ ٱلۡوَسِيلَةَ﴾ [المائدة: ٣٥] "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ތަޤްވާވެރިވާށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ހަޟްރަތަށް ކުރިމަތިލެވޭނެ މަގު ތިޔަބައިމީހުން އެދޭށެވެ."

މިއާޔަތުގެ މުރާދަކީ، الله އަށް އަޅުކަންކޮށް ކުރުމުގައި އެކަލާނގެއަށް ކުރިމަތިލުމެވެ. އެންމެހައި އިބާދަތްތަކުގެ ދަށުގައި މިއާޔަތުގެ މާނައަކީ މިއެވެ. ޙަޖް، ނަމާދަކީ الله އަށް ކުރިމަތިލެވޭ އަޅުކަމެކެވެ. އެހެންކަމުން ނަމާދަކީ "ވަސީލަ" އެކެވެ. އަދި ދުޢާކުރުން ކުރުމާއި،

އުސޫލިއްޔާ ކަލިމާތާއި، ހަދީޘް ކަލިމާތާއި، ޚުރާފީކުރުމާ މިއުންލަހައި ކަންތައްތަކާ "ވަސީލަ" ކިޔެވެ. އަދި ސުވަރުގޭގެ ދަރަޖައަކަށް ވެސް "ވަސީލަ" ކިޔެވެ. الله އަށް ޤުރުބަ ކުރުމާއި ޤުރުބާން ހިފުމަކަށް ވެސް "ވަސީލަ" ކިޔެވެ. މިއާޔަތުގެ މާނައަކީ މިއެވެ. މިފަދައިން އިމާމް اِبْنُ كَثِير ، اِبْنُ جَرِيْر ، البَغَوِيْ އަދި އެހެނިހެން ތަފްސީރު އިލްމުގެ އަހުލުވެރިން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. މާނައަކީ : ތިޔަބައިމީހުންގެ ކޮންމެ ތަނެއްގައި ތިމަން الله އަށް ކުރިމަތިވެވަން ޝަފާޢަތްތެރިއަކަށް އަޅުކުރެވޭނެހާ އަޅުކަންތައް ތިޔަބައިމީހުން ކިޔާށެވެ. އެއީ ނަބީންނާއި، ޞާލިޙުންނާއި، މަލާއިކަތުންނާއި އެފަދަ އެހެނިހެން ކަންތައްތަކެވެ. މިފަދަ މާނަ އެހެން އާޔަތުގައި ވެސް ވެއެވެ. ﴿ أُوْلَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يَدۡعُونَ يَبۡتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ ٱلۡوَسِيلَةَ أَيُّهُمۡ أَقۡرَبُ وَيَرۡجُونَ رَحۡمَتَهُۥ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُۥٓۚ ﴾ [الإسراء: ٥٧] "އެބައިމީހުން އިލާހުން ކަމަށް ގޮވައިލާ ފަރާތްތަކަށް އެބައިމީހުން އެ އިލާހުގެ ހަޟްރަތަށް ކުރިމަތިވުމުގެ މަގު އެދެތެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ރަޙުމަތަށް އެދެނީ ގަތުކަން ބިޔޭ ޢަޛާބަށް އެބައިމީހުން އުޅެއެވެ."

މިއީ ތަސައްވުފުންނާއި އަޝްޢަރީއްޔުންނަން ތަބަޢަވީ އެންމެހައި ފިރުޤާތަކަށް ހަމަޖެހިފައިވީ ގޮތެވެ. ޝީޢާކުރުކުރުމާއި، ނަޞާރާކުރުކުރުމާއި، ޚުރާފީކުރުމާއި،

އަދި ޤުރުއާންކަރީމުގައި އެކަލާނގެ ރަސޫލަކަށް ކުރަމަށްވެވާ ދަގުމަށް
ހުރައި އެޅުގަދަ ވަސީލަތްތަކުން އެބައި މީހުން الله އަށް ކުރަންތަވެއެވެ.
މިގޮތާ ޝަރީފުކަން ބައެއް މީހުން ވަސީލަތުގެ މާނައަކީ މަރުވެފައިވާ
ވަލީއުންގެ ކައިރިން އެހީތެރިކަމަށް އެދުމާއި ވަލީވެރިންގެ ކައިރިން
ކަންތަކަށް އެދުންކަމުގައި ދުޢާކުރުން އެއްވެސް ޝަރީކެއް ނުވާގޮތުގައި
އެބައިމީހުންނަށް ޝަފާޢަތްވެރިޔާ ބާރުވެރިކަމާ. މި ޝުބުހާތަކާ މުޝްރިކުން
ޤަބޫލުކުރާ ޝުބުހާތަކެވެ. الله އެބައިމީހުންގެ ބަދަލުތަކާމެދު
ވަޙީކުރުއްވިއެވެ. ﴿ وَيَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمۡ وَلَا
يَنفَعُهُمۡ وَيَقُولُونَ هَٰٓؤُلَآءِ شُفَعَٰٓؤُنَا عِندَ ٱللَّهِۚ ﴾ [يونس: ١٨]

"އެބައިމީހުން الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރަނީ އެބައިމީހުންނަށް އެއްވެސް
ގެއްލުމެއް ވެސް ނުދޭ، އަދި އެބައިމީހުންނަށް މަންފާއެއް ވެސް ނުދޭ
ތަކެއްޗަށެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ. މި ތަކެއްޗަކީ، الله ގެ
ހަޞްރަތުގައި ތިމަންމެންނަށް ޝަފާޢަތްތެރިވާނޭ ތަކެއްޗެވެ."

އެބައިމީހުންގެ މިބަސްތަކަށް ރައްދުދެއްވައި الله ވަޙީ ކުރެއްވިއެވެ.

﴿ قُلۡ أَتُنَبِّـُٔونَ ٱللَّهَ بِمَا لَا يَعۡلَمُ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلۡأَرۡضِۚ
سُبۡحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ١٨ ﴾ [يونس: ١٨] "ނަބިއްޔާ

ވިދާޅުވާނެވެ. ޢުޒުރަކުގައި ވެސް އަދި ބިރުގައި ވެސް الله ދެކެވޮޑިގެންނުވާ ކަލޭގެ ވާހަކައިން ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް ޚަބަރުދީފި ހެއްދެވެ. އެބައިމީހުން އެ ޝަރީކު ކުރާ ތަކެތިން އެކަލާނގެ ހުސްޖާހިލުވެ ވަޑައިގަތީ ތާޒާގެންވެއެވެ."

✵✵✵✵